

**ARISTOPHANES'İN KUŞLAR OYUNUNDAKİ
GÜLME ÖGELERİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tuğçe DELİORMAN

Eskişehir, 2023

**ARISTOPHANES'İN KUŞLAR OYUNUNDAKİ
GÜLME ÖGELERİNİN İNCELENMESİ**

Tuğçe DELİORMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Sahne Sanatları Anasanat Dalı / Tiyatro Sanat Dalı
Danışman: Prof. Erol İPEKLİ**

**Eskişehir Anadolu Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü
Nisan 2023**

ÖZET

ARISTOPHANES'İN KUŞLAR OYUNUNDAKİ GÜLME ÖGELERİNİN İNCELENMESİ

Tuğçe Deliorman

Sahne Sanatları Anasanat Dalı
Tiyatro Sanat Dalı

Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Nisan, 2023

Danışman: Prof. Erol İPEKLİ

Bu çalışmada Aristophanes'in Kuşlar oyunundaki komik unsurlar incelenmiştir. İncelemenin temeli, Antik Yunan yönetiminin, dönemin komedyaya anlayışına etkisine ve Aristoteles ile Platon'un komedyaya hakkındaki görüşlerine dayanmaktadır.

Antik Yunan Tiyatrosu ve komedi anlayışına geçmeden önce gülme kavramı üzerinde durulmuş; Henri Bergson, Sigmund Freud gibi gülme üzerine yapıtlar veren bilim insanlarının, komik ve gülme üzerine düşüncelerine yer verilmiştir. Düşünce tarihi içinde gülme kavramı, düşünürlerin savunduğu kuramlar üzerinden örneklendirilmiştir. Antik Yunan Tiyatrosu'nun oluşumu ve gelişmesinde etkili olan Aristoteles ve Platon'un komik ve gülme üzerine olan fikirleri belirtilmiş, Aristophanes'in Atina yönetimini eleştirdiği ve Atina halkında bir fikir uyandırmak istediği Kuşlar oyunu içerdiği komik unsurlar üzerinden analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Aristophanes, Komedyaya, Gülme Kavramı

ABSTRACT

THE ANALYSIS OF THE ELEMENTS OF LAUGHTER IN ARISTOPHANES' PLAY "THE BIRDS"

Tuğçe Deliorman
Department of Performing Arts
Art Branch of Theatre

Anadolu University, Graduate School of Fine Arts, April, 2023

Adviser: Prof. Erol İPEKLİ

The aim of this study is to analyse the comic elements in Aristophanes' play "The Birds". The analysis is based on the influence of the Ancient Greek administration on the understanding of comedy of the period and the views of Aristotle and Plato on comedy.

In the study as well as Ancient Greek Theatre and the understanding of comedy, in-depth analysis of the concept of laughter is conducted. In the literature review it was referred to the thoughts of the scientists who has studies on laughter such as Henri Bergson and Sigmund Freud. The concept of laughter in the history is exemplified through the theories of thinkers. The ideas of Aristotle and Plato, who were influential in the formation and development of the Ancient Greek Theatre, on comedy and laughter are stated. The play "The Birds", in which Aristophanes criticizes the Athenian administration and wants to awaken the people of Athens against to the government, is analysed through the comic elements it contains.

Key Words: Aristophanes, Comedia, Laughter

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Tuğçe DELİORMAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. GÜLME KAVRAMI.....	3
1.1. Antik Yunan ve Gülme	7
1.2. Platon ve Aristoteles.....	9
İKİNCİ BÖLÜM	11
2. ANTİK YUNAN'DA TİYATRO	11
2.1. Tragedya	12
2.2. Komedyaya	14
3. ARISTOPHANES VE KUŞLAR	22
3.1. Aristophanes	22
3.2. Kuşlar	24
3.3. Oyunun Özeti	25
3.4. Oyunun Yapısı	26
3.5. Oyunun Analizi	30
SONUÇ.....	44
KAYNAKÇA	46
Ek-1: KUŞLAR.....	48

GİRİŞ

Problem Durumu

Şimdiye kadar günümüze ulaşan 11 oyunuyla evrenselleşen Aristophanes, en büyük komedyacı yazarlarından biridir. Yazdığı oyunlar, yazıldıkları tarihten günümüze kadar büyük kitlelere ulaşmış, defalarca sahnelenmiş ve popüleritesinden hiçbir şey kaybetmemiş, yazdığı oyunlarla fikirlerini ölümsüzleştirmiştir. Oyunlarında Atina demokrasisini, yönetim sistemini eleştirmiş ve toplumda büyük bir etki yaratmıştır. Demokrasi karşıtlığını eserlerinde yergiler yaparak göstermiştir. İçinde bulunduğu toplumu iyileştirmek için, toplum için zararlı gördüğü her türlü düşünce ya da sisteme karşı fikirlerini ifade etmiştir. Aristophanes'in korkusuzca ve güldürerek, yönetime ve sofistlere karşı yaptığı eleştiriler, gülmenin bir tehdit olarak algılanmasına yol açmıştır. Komedileriyle toplumu değiştirme çabası, bu yöntemin benimsenmesi ve işe yaraması, komedyanın siyasal anlamda yarattığı etkinin büyüklüğünü göstermektedir.

Türkçe literatürde Aristophanes'in yazdığı Kuşlar oyunu üzerine, gülme kavramı incelenerek, yergi ve komik anlayışı adına herhangi bir analiz çalışmasına rastlanmamıştır.

Amaç

Yüzyıllardır incelenen gülme kavramı, farklı toplum ve kültürlerde aydınlatıcı bir güce sahiptir. Komedyanın eğitici gücü ve komiğin yaratılma yöntemi Antik Yunan'dan günümüze kadar etkisini korumuştur. Aristophanes'in Kuşlar oyunu, hala günümüze uyarlanabilir güncelliكتedir. Bu çalışmanın amacı, gülme kavramı ve Kuşlar oyununun içindeki komik öğeleri açıklamaktır.

Önem

Kuşlar oyunu dönemin yönetim sistemini eleştirmektedir. Baskı altında yönetilen her toplumun değerlerini savunmasında sanatın aydınlatıcılığı etkili bir unsurdur. M.Ö. 5.yüzyıl Atina yönetimi ile günümüzde çoğu toplumda benimsenen yönetim sistemi benzerlikler göstermektedir. Bu çalışma, dönemin sorunlarını komik olan üzerinden eleştirerek gösteren Kuşlar oyununun, hala benzer olan sistem ve yönetimlere karşı güncelliğini koruduğunun bir göstergesidir.

Sınırlılıklar

Bu çalışmada Aristophanes'in günümüze ulaşmış 11 komedyacı oynundan, sadece Kuşlar oyunu incelenmiştir. Oyundaki komik kavramı incelenirken Aristoteles ve Platon'un gülme üzerine olan düşünceleri temel alınmıştır. Aristophanes'in Kuşlar oyunu, 2021 basımı olan ve çevirisi Sabahattin Eyüboğlu ve Azra Erhat tarafından yapılan "Eşekarıları, Kadınlar Savaşı ve Diğer Oyunlar" adlı basımıyla incelenecek şekilde araştırma sınırlandırılmıştır.

Yöntem

Bu tezin çalışma konusu Aristophanes'in Kuşlar oyunundaki komik unsurların dönemin sistemini eleştirme gücünü göstermektedir. Konu ile ilgili literatür taraması, Kuşlar oyununun incelenmesi, komik ve gülme üzerine argümanlar oluşturulması ve bu argümanlar üzerinden oyunun analiz edilmesi araştırmanın yöntemini oluşturmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÜLME KAVRAMI

Gülme, insana özgü sosyal bir olgu olarak düşünülebilir. Mihail Bahtin, “*Rabelais ve Dünyası*” adlı kitabında Aristoteles’in “Tüm canlı yaratıklar arasında yalnızca insana bahşedilmiştir gülme” sözleriyle gülmenin insan için olduğundan bahsetmiştir (Bahtin, 2005 s.96). Sadece insana özgü olan bu kavram, altında birçok farklı anlam barındırmaktadır. Bahtin, Rabelais’in *Belleau*’ya atfettiği şiirin dizelerine de gülme kavramının insanca ve insana özgü olduğuna yer vermektedir.

“Dünyayı insana bahşeden Tanrı,
Ne akli ne de tini olan hayvana değil de,
Sırf insana ihsan etti gülmeyi
Neşelensin diye” (Bahtin, 2005, s.97).

Gülme kavramı, insanların iletişimi için önemli araçlardan biri olan dil gibi bireyler arasındaki iletişimi destekler ve kuvvetlendirir. Kişinin neye ne zaman güldüğü, karşısındakine duygularını, içsel dünyasını, bir olay karşısındaki tutumunu ve karakterini de aktarmasına, başka bir deyişle ifade etmesine yardımcı olur. Toplumsal alışverişi destekleyen ve onaylayan yapısıyla sadece insana özgü olan gülme, birçok düşünürün ilgi alanı olmuştur. “Aristoteles’e göre, bir bebek kırkı çıkmadan önce gülmeye başlamaz; ancak gülmeye başladığı andan itibaren insan olur” (Bahtin, 2005, s.97). İnsanı insan yapan gülme kavramı Antik Dönem’den bugüne bir araştırma konusu haline gelmiştir. Kendiliğinden ortaya çıkan gülme, sosyolojik ve felsefi yönden ele alındığında yeni katmanlarıyla kendini gösterebilmektedir. İnsanın neye, niçin güldüğüne tarih boyunca cevap aranmıştır. Bergson “*Gülme - Komığın Anlamı Üzerine Deneme*” adlı eserinde komik olan ve komığın içinden doğan gülme kavramını incelemiştir. Kitabının ilk cümlesi olan “Gülme ne anlama gelir? Gülücün temelinde ne yatıyor?” ile neye güldüğü sadece bir tanım olarak ele almaktan çıkaracak ve insanın gülme üzerine olan derinliğini inceleyecektir. “Tümüyle insana özgü olanın dışında komik yoktur” (Bergson, 2019, s.12). Bergson bu tanımıyla, bir kez daha gülme eyleminin sadece insana özgü bir davranış olduğunu bize gösterir.

“Bir görünüm güzel, zarif, yüce, anlamsız ya da çirkin olabilir; ama hiçbir zaman gülünç olamaz. Herhangi bir hayvana onda insan davranışı ya da insana özgü bir yüz anlatımı bulduğumuz için güleriz. Herhangi bir şapkaya gülüyorsak burada bizi güldüren keçe ya da hasır parçası değil, insanoğlunun bu şapkaya verdiği biçim, ona kalıbını veren insan kaptisidir” (Bergson, 2019, s.12).

İnsana ait olanın dışında komik unsurunun bulunmayacağını savunan Bergson, insan dışında bize komik gelende de insani bir tavrın olması gerektiğini düşünmektedir. Bununla beraber Bergson duygusuzluğun gülmeye eşlik ettiğine dikkat çeker. “Aldırmazlık onun doğal ortamıdır. Gülmenin heyecandan daha büyük düşmanı yoktur” (Bergson, 2019, s.13). Ruhlarında duygusallık taşıyan insanların gülme eyleminden yararlanamayacağını düşünen Bergson, gülmenin sadece zekâyâ ait olduğuna vurgular. “Komiğin tüm etkisini göstermesi için yüreğin uyuşturulması gibi bir şey gerekiyor; çünkü komik arı zekâyâ seslenir” (Bergson, 2019, s.14). Bu noktadan itibaren Bergson arı zekâyâ sahip olan toplumun içine gülmeyi yerleştirecektir. Toplumu gülmenin doğal ortamı olarak ele almakta; başkalarıyla beraber gülmenin toplumsal işlevine dikkat çekmektedir.

“Gülmeyi anlamak için onu doğal ortamına, yani topluma yerleştirmek gerekir. Özellikle, gülmenin toplumsal bir işlev olan yararlılık işlevini belirtmeliyiz. Şimdiden söyleyelim ki tüm araştırmalarımızı yönlendirecek düşünce bu olacaktır. Gülme birlikte yaşamının kimi gerekliliklerine yanıt vermeli, toplumsal bir anlam taşımalıdır” (Bergson, 2019, s.15).

Bergson komik olanın, insanların bir araya gelerek, kendilerini heyecanlardan, tutkularından arındırdıkları ve komik olanı akıl yoluyla anladıkları zaman ortaya çıkacağını, gülme eyleminin toplum üzerinde taşıdığı anlamı vurgulamaktadır. Gülmenin ciddiyetini ele alırken, komik olanı gülererek anladığımız için değil, anladığımız için güldüğümüze dikkat çeker. Dilimizin de akıl ve duygu olguları tarafından belirlendiğini düşündüğünde, birlikte yaşadığımız toplumun veya grubun da aynı dil üzerinden anlaştığı, komik olanı anlamının birlikte hareketle ortaya çıkacağı sonucuna varıldığı görülmektedir. Bu noktada gülme, toplumu belli bir standartta tutarak, sosyal bir dil oluşturmaktadır. Gücü kendi elinde tutmaktan ziyade, ortaya çıktığı toplum içinde yararlı olabilir.

Bergson, komiğe yol açan nedenlerden bir tanesini *mekanik katılık* olarak ele alır. Güldürücü etkiyi, kişinin yüzeyinde kalan rastlantısal bir kavram olarak betimlemektedir.

“Toplum sürekli bir karşılıklı uyum çabası ister. Öyleyse toplum, karakterin, aklın, hatta bedenin her katılığına kuşku ile bakacaktır; çünkü bu katılık uyuyan bir etkinliğin, aynı zamanda da ayrı kalan, çevresinde toplumun dolandığı bir ortak merkezden uzaklaşmaya yönelik bir etkinliğin, kısacası bir ayrıksılığın olası belirtisidir. Bununla birlikte toplum burada somut bir baskı ile işe karışmaz; çünkü somut olarak etkilenmemiştir, kendisini kaygılandıran bir şeyin karşısındadır, ama bu yalnızca bir belirti niteliğindedir; buna pek korkutma da denemez, olsa olsa bir jesttir. Öyleyse toplum da bu jestle basit bir jestle yanıt verecektir. Gülme, bunun gibi bir şey olmalı; yani bir tür toplumsal jest” (Bergson, 2019, s.22).

Bergson, gülmenin toplumsal bir jest olarak ele alındığında belli bir grup standardını ifade ettiğini, insanlara sosyal çevrelerindeki yerlerini hatırlattığı ve mekanik katılığı yumuşattığını anlatmaktadır. Bir kişi kendine güldüğünde, birlikte olduğu çevrenin uyguladığı davranışı kendisine uygular. Bu da kişiye davranışını kontrol etme üstünlüğü verir. Bergson'un bahsettiği gibi, kişinin kahkahalarını uyandıran, karşısındaki tökezleyen veya sendeleyeni adamın mekanizması değildir; daha çok kişi kendi üstünlüğüne sevinmektedir. Hemen benzer bir testten geçmemiz gerektiğini bilirsek ve yaptığımızdan daha iyisini yapmaya çalışırsak, komik işlevini yerine getirmiş olur.

Fatma Erkek, "*Henri Bergson'un Gülme Yorumu*" adlı yazısında gülme üzerine, düşünce tarihi boyunca dört kuram geliştirildiğine tekrar dikkat çekmiştir. Bu dört kuramı farklı düşünürlerin yaklaşımıyla incelemektedir.

"Düşünce tarihi içerisinde felsefi, psikolojik ve sosyolojik olmak üzere gülme konusu üç farklı açıdan ele alınmıştır ve gülmeye ilişkin daha spesifik olarak çeşitli kuramlar ileri sürülmüştür. Bu kuramlar dört başlık altında ifade edilir: Üstünlük Kuramı, Uyumsuzluk Kuramı, Rahatlama Kuramı ve Sosyal Kuram. Gülmeye dair tüm bu kuramlar, öncelikle "Neden güleriz?" sorusuna yanıt vermeye çalışırlar. Bergson, gülmeyi hem felsefi hem de sosyolojik açıdan ele alır. Onun gülme kuramı, sosyal kuramı oluştur ve bu kuram içerisinde değerlendirilir" (http-1).

Bergson gülme kuramını sosyolojik açıdan ele alarak, gülmeyi sosyal kuram sınıfına sokmaktadır. Ancak Platon, Aristoteles ve Hobbes'un üstünlük kuramının daha önemli olduğunu savundukları görülmektedir. Erkek, bu durumu şöyle ifade etmektedir;

"Üstünlük kuramına baktığımızda bu kuramı ilk olarak ileri süren düşünürlerin Platon ve Aristoteles olduğunu görürüz. Felsefe tarihinde Platon ve Aristoteles'ten sonra bu kuramı savunan önemli bir diğer düşünür ise Hobbes'tur. Bu düşünürlere göre gülme, gülünç olandaki kusur ya da eksiklikten dolayı (gülen) insanda oluşan ani üstünlük duygusundan kaynaklanmaktadır. Burada, gülen insanın komik-olanı küçümsemesi, alaya alması söz konusudur" (http-1).

Bergson, Hobbes, Freud gibi düşünürler bu kuramı sistematik olarak ele alıp, insan doğasını daha iyi anlamak adına çalışmalar yapmışlardır. Hobbes' a göre "komik, üstünlük ile zayıflık arasındaki dengenin ve kendini tasdik etmenin ifadesidir" (Şentürk, 2021, s.57). Başkalarında görünen zayıflık algısı üzerine üstünlük kurarak, kusurlu olana gülmemizi sağlayan içgüdüyü işaret etmektedir. Kişi kendi üstünlüğünün gülerek sağlamasını yapar. "...kim bir söz veya eylem dolayısıyla kendini başkalarından üstün hissederse, o an gülme

eğilimi gösterir. Genel anlamda gülme, başkasının hatası dolayısıyla aniden kendinin üstün olduğu duygusuna kapılmasının bir sonucudur” (Şentürk, 2021 s.57).

Hobbes, öngörülemeyen bir durum aniden bir zafer duygusuna neden olduğunda gülmenin gerçekleşeceğini savunmaktadır.

“Ani sevinç. Gülme. Ani sevinç, gülme denilen yüz hareketlerine yol açan duygu olup, ya kişinin kendini mutlu eden anlık bir hareketi nedeniyle, ya da başka birinde yanlış bir şey görmesi nedeniyle ortaya çıkar ki, bu ikinci durumda, kişi o yanlış şeyin kendisinde bulunmadığına sevinip memnun olur. Bu, en fazla, kendilerinde fazla bir yetenek olmadığının farkında olan ve başkalarının hatalarını gözleyerek kendilerini memnun etmek mecburiyetinde olan kişilerde bulunur. Dolayısıyla, başkalarının yanlışlarına pek fazla gülmek, bir pısrıklık işaretidir. Yüce insanlar için en iyi işlerden biri, başkalarını alaydan korumak ve kurtarmak ve kendilerini sadece en yetenekliler ile kıyaslamaktır” (Hobbes, 1992, s. 51).

Hobbes’a göre ‘komik olana’ fazla gülmek, kendilerini gözlemlemeyi başaramamış, empati gücünden uzak, korkak insanların yaptığı bir eylemdir. Bu eylem, diğer kişilerde var olan kusurları gözlemlemeden kendine güvenmeyi başaramayan insanların özelliğidir. Hobbes saldırgan olmayan kahkahanın, kişinin kendisini en yeteneklilerle ya da kendi türünden zekâyâ sahip insanlarla karşılaştırdığında ortaya çıkacaktır demektedir. Kişisel olmayan bir gülme eylemi, alay unsurunu da etkisiz hale getirecektir.

Bergson, komik olana ulaşabilmek için, komik etkileri tek bir formülden çıkarmanın mümkün olmadığını savunur (Bergson, 2019, s.32). Tarih boyunca birçok düşünür komiği ele alırken, birbirine benzer ve birbirinden farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Hobbes’un gülende de kusur bulma tezine karşı Bergson; toplumun kendisine karşı saygısızca davrananların öcünü gülme ile aldığına dikkat çeker. Gülmenin içinde bir sempati veya iyilik belirtisi olması durumunda amacına ulaşamayacağını söylerken, gülmenin “toplumsal yaşama olan uzun bir alışkanlıkla kurulmuş bir mekanizmanın sonucu” olduğunu iddia eder (Bergson, 2019, s.130). Bergson, gevşeme ve genişleme devinimini gülmenin bir ön belirtisi olarak ele alır ve gülen kişinin içinde yer alan kibirle, gülüneni başkalarının iplerini elinde tuttuğu bir kuklaya benzetir. Bergson da gülmeyi sosyolojik olarak ele almaktadır ve güleni eğiten bir kavram olarak düşünmektedir. Öte yandan Bergson gülme eyleminin içinde gizli bir düşmanlık barındırdığını da düşünmektedir.

Bergson’un eserini yayınlamasından beş yıl sonra Sigmund Freud, “*Espriler ve Bilinç Dışı ile İlişkileri*” (1905) adlı eserini yayınlar. Bu eserde Freud, gülünç olanla espriyi birbirinden ayırmakta, neye niçin güldüğümüzü bilinçdışı ile ilişkilendirmektedir. Freud’a göre gülme sırasında psişik enerji boşalması gerçekleşir. Bu enerjiler, daha önce bastırılmış

veya engellenmiş duygulardan kaynaklanır. “Bu bağlamda Freud, gülmenin de daha önce belirli psişik süreçlerin istila edilmesinde kullanılmış ve artık kullanılmayan enerjilerin, serbestçe boşalmasıyla oluştuğunu düşünür” (Şentürk, s.96). Bergson’a kıyasla Freud gülme eylemine ruh bilimsel açıdan yaklaşmıştır. İnsanın çocukluğundan itibaren bastırmaya çalıştığı duyguları kahkaha ile ani bir boşaltıma geçmektedir. Bu bakımdan Freud “*rahatlama kuramı*” çerçevesine girer. “İnsan başkasının hareketlerinde gördüğü aşırı enerji harcamayı kendi hareketleriyle karşılaştırarak eleştirir. Kendimize göre fiziksel hareketlerde çok, zihinsel etkinliklerde az enerji harcayan insanları gülünç buluruz” (Sokullu, 1993, s.15). Bu noktada Freud “*rahatlama kuramı*” ile beraber “*üstünlük kuramına*” da dahil olmuş olur. “Bireysel çocuklarımızdan ve benzer şekilde insan medeniyetinin çocukluğundan beri diğer insanlara karşı hissettiğimiz saldırgan içgüdüler, cinsel içgüdülerle aynı kısıtlamalara tabi tutulmuş, aynı progresif ket vurma gerçekleştirilmiştir” (Freud, 2022, s.130). Çocukluğumuzdan itibaren bastırdığımız düşmanca duygular kendini zaman geçtikçe alay içeren gülme yoluyla dışa vurmaktadır. Karşıdakinin düştüğü gülünç durum derinlerde yatan gizli düşmanlığı ve komik duruma düşene karşı hissedilen üstünlük duygusu ile ortaya çıkar.

“Saldırganlığı eylem ile dışa vurmamıza izin verilmediği, kişisel güvenliğe önem veren tutkusuz üçüncü bir kişi buna engel olduğu için tıpkı cinsel agresiflikte olduğu gibi saldırmak için yeni bir teknik üreterek bu üçüncü kişiyi kendi tarafımıza çekeriz. Düşmanımızı küçük, aşağılık, nefret edilesi ya da gülünç kılarak onu yenme zevkine dolaylı yoldan erişmiş oluruz. Hiçbir çabada bulunmayan üçüncü kişi ise kahkahasıyla buna tanıklık eder” (Freud, 2022, s.131).

Freud’a göre gülme ya da espri üç kişi arasında gerçekleşmektedir. Gülmenin sürecini tamamlaması için başka birinin de katılımı şarttır. Kişinin çocukluğundan itibaren geriye ittiği gizli dürtüler, ergenlikle beraber espri yoluyla kendini göstererek hazza dönüşür. Gülünenle gülen arasında bir ilişki başlamış olur. Bu ilişki espri yapan kişi, olguya hizmet eden nesne ve espriye maruz kalan üçüncü kişi olarak şekillenir. Gülme eylemini oluşturacak espri, başka birine iletilerek kahkaha ile süreç tamamlanır. Burada seyirci ya da üçüncü kişide gülme eylemi, gülmenin yaratıcısından daha fazla etkisini göstermektedir, ancak espriye bir katkısı yoktur. “Komik durumun anlatıldığı üçüncü kişi komedi sürecini güçlendirse de yeni bir şey eklemez” (Freud, 2022, s.225).

1.1. Antik Yunan ve Gülme

Gülmenin tarihinde en eski kaynaklardan biri Hippokrates’in “*Gülmeye ve Deliliğe Dair*” eseridir. Abdera halkı Demokritos’un her şeye güldüğünü, bilgeliğinin onu hasta

ettiğini düşünmekte ve Hippokrates'tan yardım istemektedir. "...her şeyi unutan Demokritos, küçük büyük her şeyde gülünecek bir şey bularak ve hayatın tümünün bir hiçten ibaret olduğunu düşünerek, gece gündüz uyanık kalıyor" (Hippokrates, 1997, s.3). Bunun üzerine Hippokrates, Demokritos'a yardım etmek için yanına gider. Demokritos'un gülmesinin sebebini duyduğunda bir bilgelik dersi verdiğini, insanlara, olaylara bambaşka bir yerden bakmaya başladığını anlar (Hippokrates, 1997, s.20). İnsanların hırslarını ve yenik düşmelerini şöyle anlatır;

"...Asla barış içinde yaşamayı düşünmeksizin, hemcinsleriyle savaşırlar. Kralların kurdukları pusulara karşı pusularla karşılık verirler; bunlar katildirler. Toprağı kazarak gümüş ararlar, gümüşü bulunca bir toprak parçası isterler; toprağı elde edince onun ürünlerini satarlar, ürünleri satınca parayı cebe indirirler. Ne kadar da istikrarsız ne kadar da kötüdürler! Zengin değilse zenginlik isterler. Eğer zengin olurlarsa, bunu saklarlar ve bakışların erişemeyeceği yerlere koyarlar. Ben onların başarısızlıklarıyla alay ediyorum. Talihsizlikleri karşısında kahkaha boğuluyorum; çünkü hakikatin yasalarını çiğniyorlar. Kin içinde rekabet ederek, kardeşleriyle, akrabalarıyla, hemşerileriyle boğuşuyorlar; bütün bunları öldüklerinde mezara götüremeyecekleri mallar için yapıyorlar. Birbirlerini katlediyorlar, yasalara aldırıyorlar, zora düşmüş dostlarına veya vatanlarına tepeden bakıyorlar; iğrenç, ruhsuz şeylere atfediyorlar; yontularak yapılan eserlerin konuşur gibi oldukları bahanesiyle bütün servetlerini heykel almak için harcıyorlar, ama gerçekten konuşanlardan nefret ediyorlar" (Hippokrates, 1997, s.27).

Demokritos'un gülüşü delice bir gülüş değil, insanların açgözlülüğü ve kibri karşısında onlara rahatsızlık veren bir gülüştür. Bu bilgece gülüşün karşısında kendi eksiklerinin farkında olmayan, erdem ve farkındalıktan yoksun, şehvetten gözü dönmüş bir halk vardır. Kendi yarattıkları ölçsüzlüğün karşısında Demokritos'un gülüşü onları huzursuz etmiş, Demokritos'un aklını yitirdiğini zannetmişlerdir. Bilgeliği ile insanların aymazlığının farkına varan Demokritos alaycı gülüşü ile insanları küçümser.

Gülme, Antik Yunan düşünürü Sokrates öncesi filozoflardan başlamak üzere birçok düşünürün ilgisini çekmiş, ortaya zengin bir kavram ortaya atmasalar dahi devamında gelecek kuramlara temel oluşturmuşlardır. Gülme kavramı, "insanların daha çok iş üretmesine olanak sağladığı sürece iyidir." Sokrates öncesi felsefeciler, gülmenin neşeye fayda sağladığı noktada bir gelecek görmemektedirler. Bu gülmenin bir faydası yoktur. Gülmenin ahlaki düzelttiği, insanı ıslah edici gücü olduğu sürece faydalı olacağını savunurlar. Tehditkâr olmayan, denetimli bir gülmenin, insanın hatalarını düzeltmede oynadığı rolün önemini vurgularlar. "Şakacı, zekâsını en keskin haliyle masum bir kurbana, mümkünse bir araya gelmiş bir seyirci topluluğunun gözleri önünde, yönelttiğinde ortaya koymaktadır" (Sanders,

2019 s.112). Kurbanın kendi duygularını kontrol edememesi ve bunun bir topluluk karşısında gerçekleşmesi komik unsurunu daha fazla destekler.

1.2. Platon ve Aristoteles

Platon, gülme kavramı ile ilgili düşüncelerine ideal toplumu anlattığı *Devlet* eserinde yer vermiştir. “Bu yapıtında sözü uzatmadan gülmedeki tehlikenin aşırılıkta yattığını söyler. Ama Platon ne kadarının aşırı olduğunu hiçbir zaman tanımlamaz” (Sanders, 2019, s.116). Platon, gülmenin aşırıya kaçmasının iktidara karşı doğurduğu zarardan ve duygusal hazların tehdidinden bahseder (Platon, 2020, s.100). Gülmeye karşı olan tepkisi açıktır. “Öyleyse, tanrılar hakkında Homeros’un, Hephasitos’un telaşını anlatırken kullandığı gibi ifadelere müsaade edemeyiz: *Koştı durdu oradan oraya, soluya soluya, tanrılarda gürül gürül bir kahkaha koptu*” (Platon, 2020, s.100). Alıntidan da anlaşıldığı gibi Platon’un gülme konusunda aşağılayıcı bir tavır içinde olduğu görülmektedir. Bu aşağılayıcı duygu içinde tanrısal bir aşağılama, tehditvari bir gülüş vardır. Platon’a göre duygusal hazların kontrol edilmesi gerekir. Devletin başında her kim varsa ölçülü bir düzen sağlamalıdır. Orta sınıftakilerin denetimsiz davranışları, kölelere yakışan bir davranış şeklidir. İnsanlar kendilerini toplum içinde küçük düşürecek tutumlardan kaçınmalıdır (Platon, 2020, s.111). Platon, aristokratik bir tutumla soytarılar ve seçkin insanlar arasına bir mesafe koyar. Gülmeyi bu kadar ciddiye almasının sebebi, ona duyduğu saygıdan kaynaklanmaz. Gülme eyleminin gücünün, düzen bozuculuğunun ve tehditkâr tavrının farkındadır. Alaycı gülüşün otoritesi bir mahkeme gibi adaleti elinde tutmaktadır. Platon gülme eyleminin özgürlüğünü kesmek ister (Sanders, 2019, s.116). Platon’un gülme konusundaki en önemli dialoglarından birisi *Philebos*’ta Sokrates ile Protarkhos arasında geçen konuşmadadır.

“SOKRATES: Onlara gülerken acı mı duyarız zevk mi?

PROTARKHOS: Elbette zevk duyarız.

SOKRATES: Dostlarımızın talihsizlikleri karşısında duyduğumuz bu zevkin kaynağı haset değil miydi?

PROTARKHOS: Elbette.

SOKRATES: Öyleyse mantıklı düşünüş gösteriyor ki, dostlarımızın budalılığına güldüğümüzde, zevk, hasetle karışır, acıyla karışır; gülme zevklidir, aynı anda hem haset duyar hem güleriz.

PROTARKHOS: Doğru.

SOKRATES: Mantıklı düşünüş gösteriyor ki, bu zevk - acı birleşmesi yalnızca yakınmalarda ya da tragedya ve komedyada, var olmakla kalmaz, insan yaşamı dediğimiz dramın bütününde, üstelik on binlerce şekilde vardır” (Sanders, 2019 s.126).

Bu noktada dostlarımızın yaşadığı başarısızlık, bizde bir üstünlük duygusu ortaya çıkarmaktadır. Bizim başımıza gelmeyen gülünç durum, bizi onların üstünde tutarak haz duygusunu besler. Dostlarımızın çektiği acıya her ne kadar gülmek istemesek de barındırdığımız gizli düşmanlık duygusu bunun önüne geçer, güler ve rahatlarız. “Sokrates, en iyi çıkış yolu olarak talihsizlikten haz duymamayı gösterir. Bunun yerine merhamet göstermemiz; cahillere acımamız gerekir” (Sanders, 2019, s.128).

Aristoteles, *Poetika*'da çok fazla yer vermese de gülme ve komediya üzerine görüşlerini bildirmiştir. Komedyanın gülüncü taklit ettiğini, bunun da çok soylu bir tavır olmadığını savunur. “Çünkü gülünç olanın özü, soylu olmayışa ve kusura dayanır” (Aristoteles, 2017, s.20). Aristoteles'in Platon kadar keskin köşeleri yoktur. Bizi diğer canlılardan ayıran bir özellik olarak, gülmeye insani bir taraf yükler (Sanders, 2019 s.131). Dolayısıyla Platon'u destekler biçimde dururken, insanı insan yapan bu özelliği görmezden gelmez. Aristoteles'e göre gülme herkeste bulunan bir özellik olsa dahi, nükte her zaman olmayabilir. Gülme bizi insan yapan bir özellikken, nükte yönlendiricidir (Aristoteles, 2012, s.88). Gülmenin insanı özgürleştireceğini savunur; ancak dikkatli kullanılması gerekmektedir. Şaka dikkatli kullanıldığı sürece saldırı amacından uzaklaşacaktır (Aristoteles 2012, s.89). “Gülme, yorulmak bilmez bir köpek yavrusu gibi peşimizi bırakmaz ve Aristoteles' e göre ömrümüzde mutluluğu biraz yakalamayı istiyorsak bu yerinde duramayan küçük yaratığı ehlileştirmeyi öğrenmemiz gerekir” (Sanders, 2019 s.132). Erdem ve ölçülülük içinde yakalanan mutluluk gerçek mutluluktur ve eğitici. Bunun en güzel öğretileneği yer sahnedir.

“Sahne insanların denetim ve edep konularında eğitilebileceği bir okula, bir eğitim ortamına dönüştürülmelidir. Gerçek yaşamdan farklı olarak tiyatro sahnesi davranışın yönlendirilebileceği bir yer işlevini görür; orada kaosun ortasında bile düzen hüküm sürer. Oyunun konusu olan şeyler itici ya da korkutucu olsa bile onların aslına uygun, sanatsal temsillerinden gene de zevk alır insanlar. Aristoteles etiği estetiğin içine alarak, tiyatro oyuncularının eylemleri yoluyla, toplumu alaycı gülmeye başvurarak aşağılama gereksiniminden kurtarmayı umar” (Sanders, 2019 s.133).

Aristoteles'e göre gülmenin sınırları olmalıdır. Yerinde yapılan gerçek bir nükte maskaralıktan uzaklaşacaktır. Önemli olan gülmeye yönelik sergilenen doğru tutumdur. İnsandaki yanlışlara dikkat çekilmeli, gözlemlenerek ders çıkarılmalıdır. Platon kadar keskin köşeleri olmasa da Aristoteles komiği, düşüncenin çirkin bir hatasının taklidi olarak tanımlamaktadır. Komediye, acıma ve korku duygularını etkileyerek yarattığı *katharsis* ile

tragedyanın yüceliğinden ayrı tutmaktadır. Komedi katharsis yaratmamaktadır (Şentürk, 2021, s.54).

Platon ve Aristoteles, komediyi kabul etseler de toplumun güç dengelerini bozan ve iktidarı sarsan bir üstünlük duygusu olarak görmekten vazgeçmezler. Sadece erdemli insanların diline uygun şeylerin söylenmesini veya yazılmasını isterler. “Espri bir tür istismar olup, yasa koyucuların istismar etmemize izin vermedikleri, belki de böyle konularda şaka yapmamızı da yasaklamaları gereken şeyler vardır” (Aristoteles, 2012, s.30). Denetim altındaki nükteyi kabul ederler. Esprinin insanı öldürebilecek bir alay olmasından çekinirler. Gülmenin gücünü çok iyi anlarlar, toplumsal bir güç olarak kabul ederler. “Aristoteles, espri çözümlemesini Freud’un çözümlemesine oranla daha az modern ve daha az psikolojik bir çerçeve sunsa da espri yapmanın açık, şiddetli bir saldırı biçimine bürünebileceğini, bir başka kişinin yok edilmesini olanaklı kıldığını kavrar” (Sanders, 2019, s.137). Gülmenin, gülücün en güvenli ve sınırlı olacağı yer erdemli bir dile sahip olan iletişim modelidir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ANTİK YUNAN’DA TİYATRO

Aristoteles’in *Poetika’sı*, tiyatro sanatı için ilk sistemli yazınsal metin olarak ortaya çıkmıştır. Aristoteles, ağırlıklı olarak tragedya türü üzerinde durmuş, bu türün özelliklerini ayrıntılı bir biçimde incelemiştir. Aristoteles’in tiyatro konusundaki görüşleri, Antik Yunan oyun yazarlarının yapıtlarından yola çıkarak şekillenmiştir. Oyun yazarları, tiyatro sanatının eğitici bir amaç taşıdığına üzerinde dururlar. Tiyatro oyunları, o dönem insanların hayatı hakkında ahlaki soruları tartışmalarına yardımcı olacak şekilde yazılmıştır. M.Ö. 5.ve 4.yüzyıllar Antik Yunan’ın sanat açısından en parlak dönemi olarak kabul edilir. Hem tragedya hem de komedya türüne ait en büyük eserler bu dönemde yazılmıştır. Bütün bu oyunlar açık hava tiyatrolarında düzenlenen şenliklerde Atina seyircisinin karşısına çıkmaktadır (Şener, 2019, s.15).

Oyun yazarları, insanın ve toplumsal ilişkilerinin doğru bir şekilde anlaşılması ve seyirciye sunulması için tiyatro sanatının çok önemli olduğunu düşünmektedirler. Yunan tragedyası mitolojik hikâyelerden, efsanelerden yararlanarak yazılmıştır; ancak yazarlar bu hikâyeleri toplum için kendi amaçlarına göre uyarlayarak yazmış ve sahnelemiştir. Mitler, herkesçe bilindiğinden yazarlar seyirci üzerinde daha yüksek bir etki bırakmak istemektedirler. Bu nedenle, seyircinin merakını korumak için mitolojik hikâyelerde değişiklikler yapmış ve yeni bir bakış açısı ortaya koymuşlardır. Yunan tragedyasında,

yazarlar oyunların dramatik yapılarını duygusal yoğunluğu ön plana çıkarmak için kullanmakta ve seyircinin derin bir anlayışla işlenen konulardan zevk alacağını ve güçlü bir tatmin yaşayacaklarını düşünmektedirler. Bu nedenle, yazarlar özellikle insan doğasına ilişkin temel sorunları ele alırken, izleyicilerin düşüncelerini ve duygudaşlık yapmalarını sağlayacak güçlü karakterler yaratmışlardır. Yunan tragedya yazarları seyircileri sanat eserinin bir parçası haline getirerek, ortak bir estetik haz oluşturmayı hedeflemektedirler. Bu düşünce, seyircilerin karşısındaki sanat eserini sadece bir izleyici olarak değil, aynı zamanda düşünmeye çağıran aktif katılımcılar olarak tecrübe etmelerini sağlamıştır (Latacz, 2006, s.6)

2.1. Tragedya

Tragedyanın kökeni, Antik Yunan'da Dionysos adına düzenlenen festivallerde söylenen “*dithrambos*” şarkılarına dayanmaktadır. Bu festivallerde, koro şarkılarını söyleyenler Dionysos'un kutsal sayılan hayvanı teke kılığına girip, dans etmişlerdir. Bu şarkılar giderek daha da geliştirilerek, konuşan bir karakter olan *hipokrites*, yani cevap veren ile diyaloglar ortaya çıkmış ve tragedya adını almıştır. Tragedya, dinsel bir törenden sanatsal bir gösteriye dönüşmeyi başarmıştır ve Antik Yunan'da tiyatro sanatının gelişimine önyak olmuştur. Atina'da M.Ö. 5. yüzyılda gelişen tragedya, öncelikle Dionysos şenlikleri kapsamında düzenlenen yarışmalarla ortaya çıkmıştır. Bu yarışmalar, yazarların yeni oyunlarını sergileyebilecekleri ve kazanmak için birbirleriyle yarışarak her defasında daha iyi bir performansa yöneldikleri bir platform sağlamıştır. Aiskhylos, Sophokles ve Euripides gibi tragedya yazarları, toplumsal konuları ele alan yapıtlar üretmişlerdir. Bu yazarlar, çağdaş düşünce ve felsefeyi yansıtmış, gerçekçi karakterleri ve zengin mitolojik hikâyeleriyle eserlerini ortaya çıkarmışlardır (Şener, 2019, s.16).

Aristoteles, *Poetika*'sında tragedyanın tanımını şu şekilde yapmıştır;

“Tragedya ahlaki bakımdan ağırbaşlı, başı ve sonu olan, belli bir uzunluğu bulunan hareketin taklididir; sanatça güzelleştirilmiş bir dili vardır, içine aldığı her bölüm için özel araçlar kullanır, hareket eden kişiler tarafından temsil edilir, bu bakımdan tragedya salt bir hikâye (mythos) değildir. Tragedyanın ödevi, uyandırdığı acıma ve korku duyguları ile ruhu tutkularından temizlemektir (katharsis). Sanatça güzelleştirilmiş dil deyince, harmoniyi, yani şarkıyı, mısra ölçüsünü içine alan bir dili anlıyorum. Her bölüm için özel araçlar kullanılır deyince de bazı bölümlerde yalnız ölçünün, bazı bölümlerde ise aynı zamanda müziğin ve şarkının kullanılmasını anlıyorum” (Aristoteles, 2017, 6.bölüm).

Bu tanım, tragedyanın konusu, işlenişi ve işlevi hakkında bilgi vermektedir. *Katharsis* açıklamasında “acıma ve korku yoluyla bu tür coşkuların bedenden temizlenmesini

gerçekleştirmek” derken o dönem tiyatroya giden Atinalıların dini ritüellerden gelen kültürlerine bir bağ kurmuş olmaktadır. “Acıma ve korkuyu, belli tipten kutsal ezgilerle ‘bedenden temizlenen’ gizemli çılgınlığa özgü coşkular olarak belirledikten sonra, bu tip ezgilerin tiyatro için bestelenmiş müzikte kullanılması gerektiğini söylediği bir başka pasajdan açıkça bellidir bu” (Thomson, 2021, s.307).

Aristoteles Poetika’da tragedyanın en önemli unsurunun öykü olduğunu vurgular. Öykü belli bir uzunluk ve tamamlanmışlığa sahip “üç birlik kuralı”na (yer, zaman, eylem birliği) uygun bir bütünlük içinde olmalıdır. Olay örgüsü birbirini belli bir zorunluluk ve olasılık kuralları içinde takip etmelidir. Birbirinden bağımsız ve tutarsız olay dizisi ile karşılaşmayız. Gerçekleşecek her eylemin bir sebebi aynı zamanda bir de sonucu olmalıdır. Neden ve sonuç ilişkisi içinde olaylar birbirini tamamlamaktadır. Aynı zamanda oyun kişisi için de belli kurallar getirmiştir. Oyun kişisi üstün nitelikler taşımalıdır. Bu nitelikler ahlaki değerlerdir. Tragedya kahramanı ahlak bakımından üstün ve tutarlı olmalı, oyunun başından sonuna kadar belli bir eylem içinde hareket etmelidir (Şener, 2019, s.33). Aristoteles Poetika’da tragedyanın, “Ortalamadan daha iyi olan hareketleri” (2.bölüm) taklit ettiğini söylerken, izleyiciye insanları gerçek hayatta olduklarından daha iyi gösterilmesi gerektiğini vurgular. Bu da tragedyanın taklit konusunun gerçeğe uygun bir ülküsellik taşıması gerektiğini anlatmaktadır. Aristoteles klasik tragedyalarda kahramanın hatalı bir karar veya eylemden kaynaklanan ve düşmesine yol açan “trajik hata” olan *hamartia*’dan bahseder. Bu hata kahramanın kendisi tarafından gerçekleşmektedir. Tragedyadaki ideal kahraman *hamartia* içermelidir. Çünkü hatanın gerçekleşmesi kahramanın felaketine yol açarak seyircide acıma ve korku hisleri uyandıracaktır; ancak bu hata da tragedya kahramanının karakter özelliklerine uygun ve inandırıcı olmalıdır (Carlson, 2007, s.19).

Tragedyanın ahlaki olarak bir başka eğitici yanı, kahramanın hatasına tanık olan seyircide yarattığı duygunun korku ve acıma yoluyla ortaya çıkmasıdır. Tragedyalarda kahramanın seçimi etkileyen dış etkenlerin ikinci plana itilmesi veya hiç belirtilmemesi genellikle kahramanın kendi iç çatışmasını vurgulamak için kullanılmaktadır. Tragedya kahramanının kendisine ve inandığı değerlere olan bağlılığı vurgulanır. Özgür iradesi toplumsal koşulların baskısı altında kısıtlanan kahraman kendisine dayatılan seçimler arasında bir tercih yapmak zorunda kalır ve bu seçim yıkımına sebep olur. Kahramanın yıkımı aynı zamanda toplumsal bir sorun içermektedir. Bu yıkım toplumda sağlıklı bir düzen kurmak için adımlar atılmasını destekler ve bu durum tragedyanın ritüel kökenlerindeki kurban işlevini sürdürdüğünü gösterir (Şener, 2016, s.89).

Tragedyalar genellikle mitolojik veya tarihi konulara dayanmaktadır. Güncel sorunlar ya da politik konulara değinmekten kaçınılır. Ancak tragedya, toplumun çelişkilerini ve insan doğasındaki çatışmaları ele alarak, insanların yaşamı ve toplumsal düzeni hakkında önemli mesajlar vermekte, var olanı iyileştirmeye çalışmaktadır. Komedyaya ise, genellikle güncel konulara ve siyasi düşüncelere yer vermektedir. Aristophanes, komedyanın amacının sadece eğlendirmek değil, aynı zamanda halkı ahlaki, siyasi ve estetik açıdan da eğitmesi gerektiğini savunmaktadır. Böylece, komedyaya hem ciddi hem de hafif konuları bir arada sunarak, izleyicilerin hem gülmelerini hem de düşünmelerini, gerçekleri komik yoluyla göstererek insanlarda farkındalığın artmasını sağlamaktadır (Şener, 2019, s.43).

Sonuç olarak, tragedya ve komedyanın ortak noktası, farklı amaçlarla ve yaklaşımlarla toplumsal mesajlar vermek olmuştur. Tragedya, insan doğasındaki çatışmaları ele alarak insanların yaşamını ahlaki bakımdan daha iyiye yönlendirirken, komedyaya güncel konulara yer vererek, izleyicileri hem güldürüp hem de uzak bakış açısıyla düşündürerek eğitici görevini yerine getirmektedir.

2.2. Komedyaya

Komedyaya, tiyatro tarihinin bilinen eski türlerinden biridir. Arkaik dönemde, zamanla ozana dönüşen kâhinin hasmına yönelttiği yergideki küçük düşürücü sözlerin, o kişiyi etkileyeceğine inanılır. “Gülünçleştirme, büyüsel alandan estetik alana kaydıkça, yerginin büyü değeri azaldı ve bağımsız bir yergi sanatı doğdu” (Sokullu, 1993, s.2). Bütünleştirme ve onarma işlevi olan komedyaya, ritüelden çıkarak bir sanat olarak gelişir. Bu gelişim Antik Yunan’da görülür. Aristoteles Poetika’sında iki asal tür olan tragedya ve komedyadan söz eder. Ancak Poetika’da komedyaya ile ilgili bilgiye çok fazla yer vermemiştir. Tragedya ve komedyayı karşılaştırırken,

“Eylemde bulunanlar ya iyi ya da kötü olmaları bakımından birbirlerinden ayrıldığına göre, bütün ahlaksal özelliklerimiz dönüp dolaşır sonunda bu iyi-kötü karşıtlığına varır. Buna göre ozanlar, ya ortalama insandan daha iyi ya da daha kötü olanları yahut da ortalama insanların eylemlerini taklit ederler” (Aristoteles, 2012, II:) der.

Konusunu günlük yaşamdan seçen komedyaya, soylu olmayan kişileri taklit eder. Tragedyanın sağladığı zevk ile komedyanın verdiği zevk arasında fark vardır. Komedyanınki tragedyadan daha aşağıdadır (Şener, 2016, s.129). Tragedya, ideal olanla gerçeklik arasındaki çelişkiyi gösterirken, komik olandaki ideal, uyumsuzlukla olması gerekeni göstermektedir.

Devletle halk arasındaki bağdaşmazlık, devlet düzenini gülünç duruma düşürerek ortaya konmaktadır. Yönetime yapılan eleştiriler taşlama ve yergi yoluyla yapılmaktadır (Çalışlar, 2009, s.55). Aristoteles, komedyalarda yapılan taşlamalara şu sözlerle karşı çıkar; “Komedyaya için gerekli olan uzak aç, taşlandığında yitirilir.” Tragedyanın üst sınıftan insanlara komedyanın da halka seslendiği ve metinsel olarak ağırlık taşımadığı ileri sürülür. Ancak komedyaya ortaya çıkışından beri Aristophanes ile birlikte yazınsal olarak değer kazanmıştır (Çalışlar, 2009, S.18). Aristophanes’e göre, komedyaya oyun yazarı sadece içi boş bir haz vermekle yetinmemeli, aynı zamanda toplum için yönetimsel anlamda yol gösterici olmalıdır (Erhat, 1958, s.10). Onun döneminde yaşanan siyasi ve toplumsal olaylar, düşünce olarak oyunlarında anlatmak istediklerine zengin bir kaynak ortamı da doğurmuştur. Aristophanes’in komedyası hiçbir zaman sadece salt bir gülme hazzı olmamış, halkın pratikte gerçeklerle yüzleşmesine ve eleştirel farkındalığa ulaşmasına hizmet etmiştir. Geleneksel siyasete karşı çıkarak insancıl bir düzen öneren tavrıyla dikkat çekmektedir. *Lysistrata* gibi savaş karşıtı oyunları, barışın ve kadınların güçlenmesinin önemini vurgular. *Akharnia*’lılar adlı oyununda da savaşa ve savaş severlere karşı barışı savunan Aristophanes, barış içinde yaşamının mutluluğunu göstermektedir. Oyunlarında devlet adamlarını, savaş yanlısı kişileri eleştiren Aristophanes, genel anlamda tutucu bir yazar olarak sayılmasına karşın toplumsal değişim için açık bir tavır sergilediği düşünülmektedir. Yazdığı oyunlar Antik Yunan komedyasında akılcı ve insancıl bir düzen gösteren tavrın en dikkat çekici örneklerini oluşturmaktadır (Şener, 2016, s.129)

Aristoteles’in komedyaya üzerine yazdığı başka bir eserinin de olduğu ancak kaybolduğu ileri sürülür (Şener, 2019, s.50). Aristoteles’in kaybolduğu eserinin bir bölümü olduğu iddia edilen “*Tractatus Coislinianus*” başlıklı metinde, yazarın tragedya teorisine uygun bir komedi anlayışı geliştirmeye çalıştığı anlaşılır. Eserde komedyanın da tragedya gibi gülme ve haz yoluyla bir katharsis amaçlamaya uygun olduğu yer alır. Komedyayı da tragedya gibi benimsemiştir.

“Metne göre komik bir eserin gülünç aksilikler, aldatmalar, uyumsuzluklar, beklenmedik gelişmeler, içinde sakarlığı barındıran danslar içermesi gerekmektedir. Karakterlerin düzenbaz, kendiyle çelişkili ve muzip olmaları da komedilerin özellikleri arasında bulunmaktadır. Metne göre, gerçekçi olması gereken komedi diline, cinasların, şivelerin ve konuşma aksaklıklarının eklenmesi tercih edilmelidir” (Şentürk, 2019, s.56 akt. Cooper 1922:229-269).

Komedyanın, komos sözcüğünden türediği kabul edilmiştir. “Komos, eski Yunancada eğlence anlamına gelmektedir. Şenliklerde, özellikle Dionysos şenliklerinde çeşitli

komoi'lerin, yani eğlencelerin yer aldığı biliniyor. Şarkılarla, danslarla, seyircilere takılmalarla gerçekleştirilen bu tür eğlencelerin giderek bir düzene sokulduğu ve böylece komedyanın geliştiği ileri sürülüyor” (Şener, 2016, s.127). Bu eğlence türü bir çeşit alay içermektedir. Attika'nın şehir ve köylerinde, Dionysos bayramlarında halkın şarap içip, değişik kılıklarda, başta flüt çalan kişinin arkasında açık saçık türküler söyleyerek, başkalarına sataşarak ve şehrin ileri gelenlerini alaya alarak yürüdüğü bir eğlence türüdür (Erhat, 1958, s.4). Komosların zamanla başka taklit gösterilerinden beslenerek belli bir düzen içine kavuştuğu ve festivallerde yer almaya başladığı anlaşılmaktadır (Şener, 2016, s.128). George Thomson Atina komedisinin Dyonisos şenliklerine benzer Lenaia Dionizyak festivalinde ortaya çıktığını söylemektedir:

“Lenaia, başlangıçta Lenai'nin ya da 'çılgın kadınlar'ın bir bayramıydı; yani, bir Dionizyak *thiasos*'u törenine dayanıyordu. Kent Dionysia gibi bir *pompe* ile başladı, bunun karakteri kısmen Aristophanes'in Köy Dionysia'daki *pompe* parodisinden çıkarılabilir. Alayın başında kurban sepetlerini taşıyan kızlar olur, önderleri fallus taşıyan erkekler korusu izlerdi onları. Yürürlerken, koro doğaçlamadan bir ilahi okurdu, bu arada seyirci kalabalığı içindeki kişilerle eğlenirdi. Bir hayvan kurban edilirdi, belki de tam bu anda rahip 'tanrıyı çağırın' sözlerini söyler, törene katılanlar 'Dionysos, Semele'nin oğlu, zenginlik verici!' diye bağırırlardı. Kurbanı bir *komos*'un izlediği varsayılabilir. *Komoidia* sözcüğü, *komos* şarkısı demektir. Böylece Lenaia töreni bizim daha önce Kent Dionysia'da gözlemlediğimiz aynı olay sırasını gösteriyor; *pompe*, *agon*, *komos*; Kent Dionysia'nın bilinçli olarak Lenaia üzerine kurulmuş olması olasılığı kendiliğinden ortaya çıkıyor” (Thomson, 2021, s.199).

5.yüzyılın komedyası ile tragedyası arasında yapısal olarak farklılıklar vardır. Komedyanın yapısında koro ve oyuncuların birbirleriyle olan ilişkileri önemli yer tutmaktadır. Aristoteles'in *Poetika*'sında tragedyanın biçim ve yapısı üzerine ayrıntılı bilgiye ulaşabilmekteyiz. Ancak komedyanın için aynı şeyi söylemek mümkün olmamaktadır. Komedyanın üzerine Aristophanes'in komedyasının biçimsel özellikleri önem taşımaktadır. Başlıca öğeleri; *parodos*, *agon*, *parabasis*, *exodos*'tan oluşmaktadır. *Parodos*, koronun girdiği bölüm, *agon* atışma veya dövüşün izlendiği tartışma bölümü, *parabasis*, şairin koro aracılığı ile seyirciye seslendiği bölümdür. *Parodos*'tan önce *prolog* (ön oyun) gelmektedir. Oyunun finali *komos* özelliği taşıyan *exodos* bölümü ile tamamlanır (Thomson, 2021, s.189). En dikkat çekici özelliğini koro şarkısı oluşturur. Doğrudan seyirciye yönelen *parabasis* yadırgatıcı özellik taşımaz. Bernhard Zimmermann koro şarkısının yapısını detaylı bir biçimde şöyle anlatmıştır:

“Eksiksiz haliyle yedi bölümden oluşur: Üç basit öge ve birbiriyle eşleşen dört öge. Giriş bölümünü anapaesteik ya da lirik metrumlarda söylenen ve aksiyondan parabasis’e geçişi sağlayan *kommation* oluşturur. Ardından en sık kullanılan vezin ölçüsü oluşuna dayanarak *anapaeste* olarak da adlandırılan asıl *parabasis* gelir. Bu bölümde korobaşı koronun adına ya da şaire vekâleten, hatta şairin ağzından şairin toplumdaki yeri, şiirlerinin niteliği veya şairin seyirciyle olan ilişkisi hakkında konuşur. Anapaestetik uzun heceler *pnigos* denilen bölüme, yani ‘boğazlanma yeri’ne gelindiğinde son bulur, burada korobaşı herhangi metrik bir ara vermeden, hiç kesmeden, nefes bile almadan sözlü bir yayılım ateşine girer. Yorumların yapıldığı ikinci yarı ise tamamen koroya aittir. Bu bölüm iki lirik kısımdan oluşur, bir *ode*’den ve ritmik olarak ona karşılık gelen bir *antode*’den; bu kısımlar ilahilerin en eski söyleyiş biçimini aynen korur. Bundan sonra her keresinde ya 16 ya da 20 trokhaik tetrametreden oluşan ağıdalı bir pratisyen gelir, bu partisyona *epirrhema* (Arkasından Gelen Konuşma, bir başka deyişle şarkı olarak söylenen bir partiyonun arkasından gelen konuşma) ya da *antepirrhema* denir. Bu bölümde koro kendisi, oynadığı rol ve maskesi hakkında şarkı söyler ve konuşur. Aristophanes’in M.Ö. 424’te sahnelenen *Atlılar* oyununun parabasis bölümü, bütün aşamaları belirgin biçimde ortaya koyması nedeniyle iyi bir örnektir” (Zimmermann, 2017, s.34).

Komedyacı şairi seyirciyi sadece güldürmek amaçlı yazmadığı eserini, sanatın tüm imkânlarını kullanarak bir silaha dönüştürür. Seyirciyle bilerek karşı karşıya gelerek, toplumda yaratılmak istenen duygu uyandırılır. Komedyada gülme yolu ile verilen ceza sadece toplumu korumak adına kullanılmamaktadır. Uyuma karşı gelen her türlü davranış komedyanın eleştiri hedefinde olabilir. Gülme yoluyla cezalandırma sadece toplumun yerleşik düzenini korumak için değil, aynı zamanda toplumsal ilerleme için de kullanılmaktadır. İnsan haklarını tehdit eden her türlü davranışı düzeltmek ve toplumsal değişimi sağlamak için de kullanılmaktadır (Şener, 2016, s.128)

Yunan komedyasının günümüzde yaygın olarak kullanıldığı üç evre vardır. M.Ö. 5. Yüzyılın Eski Komedyası *archaia*, geçiş dönemi olarak bilinen Orta Komedyacı *mese* (M.Ö.400-320), Yeni Komedyacı dönemi *nea* (M.Ö.320-120) (Zimmermann, 2017, s.10).

2.2.1. Eski komedyacı

M.Ö. 5.yüzyılda gelişmiş ilk komedyacı türü olarak bilinir. Pers savaşları sonrası gelişen ticaretle birlikte Atina’ya zenginlik gelmiştir. Bu dönem Atina’nın altın çağı olarak kabul edilir. Yunan uygarlığının bir kültür merkezi olmasını sağlayan bu gelişimin içinde devlet, sağladığı destekle tiyatro sanatının parlamasında önemli rol oynamıştır. (Şener, 2019, s.17) Eski Komedyacı yalnızca, büyük ozan Aristophanes’in günümüze ulaşmış 11 yapıtıyla tanınmaktadır (Zimmermann, 2017, s.7). “Aristophanes’in arkasında hem zengin bir şiir geleneği hem de komed-yadan önce gelişen tragedya türünün ve kendisinden önce gelen eski

komedyacı yazarlarının sahnelenmiş yapıtlarıyla oluşmuş parlak bir tiyatro geleneği vardı” (http-3). Eski komedyacı her ne kadar Aristophanes’in eserleriyle tanınmış olsa da tarihi çok daha eskiye dayanmaktadır. Aristophanes’in çok önceleri yapılmış ve gülünç tipler örnekleri sunan vazo resimleri bulunmuştur. Bu örnekler bugün komedyacı tarihinin çok daha öncelere dayandığının kanıtı olarak görülebilir. “Korent ve Boeita vazo resimlerinden ve diğer belgelerden edinilen bilgilere göre Sparta ve Peloponnes’te mimlere benzeyen ve gerçek yaşamdaki bazı gülünç tipleri alaya alan taklitler vardı” (Sokullu, 1993, s.5). Bu resimlerdeki taklitler gibi eski komedyanın var olmaya başlamasında Dor kaynaklı eserlerin de rol oynadığı görülmektedir.

“Çok eski zamanlardan beri Dor şehirlerinde ve bilhassa Megara’da orta oyunu oynayan tuluat kumpanyaları varmış. Taklidin esas olduğu bu oyunlarda hırsız, edepsiz köleler meyve çalar, kavga eder, birbirini dövmüş. Yabancı şive ile konuşan hekimler, fazla obur oldukları için ziyafetlerde daima aç kalan Herakles’ler sahneye konurmuş. Megara orta oyunu tipleri eğri büğrü, koca kafalı, göbekli, komik tiplerdir. Aristophanes’in, Dor komedyasını, seyircileri ucuz çarelerle güldüren kaba bir oyun diye vasıflandırır. Fakat şüphesizdi bu oyunun esas unsurlarından olan taklit ve efsane parodileri Attika komedyasına da hele başlangıcında çok tesir etmiştir...

Üstün bir dialog sanatı ile yazılmış 400-500 mısralık kısa komedyaları Epikharmos’a Sicilya ve Yunanistan’ın Dor şehirlerinde büyük bir ün kazandırmıştı” (Erhat, 1958, s.5).

Aristophanes’in komedyasını, başka komedyacı yazarlarından örneklerle karşılaştırarak ele alındığında, diğerlerinin de eserlerini kendinden önceki çağdaşları gibi yazmış olabileceklerini düşünülebilir. Komedyacı şairinin, özellikle Atina seyircisi için, beklenmedik ve yeni fikirlerle ortaya çıkma zorunluluğu diğer yazarlardan kestirimlerde bulunmasına engel olmaktadır (Zimmermann, 2017, s.174). Epikharmos’a ait, mitoloji ile ilgili soyutlama yoluyla yaratılmış oyunlar olduğu varsayılmaktadır. Aynı zamanda töre oyunları yazdığı ve gerçek yaşamdan gözlemlendiği kişileri karakter olarak çizdiği de öne sürülmektedir. Bütün bu varsayımlarla, eski ve yeni komedyaya ait pek çok özelliğin Epikharmos’un yapıtlarından geldiği söylenebilir (http-3). Aristophanes, kendisinden yaklaşık bir kuşak daha büyük olan ancak hiçbir komedyasının günümüze ulaşmadığı Kratinos’un eserlerinin taşlama ve siyasi canlılığını, söz gücünü ve müzik zenginliğini vurgular (Zimmermann, 2017, s.179). Antik Yunan’ın, Altın Çağı’na ait, yine Epikharmos’un etkisinde olan Kratinos’un çağdaşı Krates’in ise, burlesk ve allegoriye dayalı tartışmalarla, töre komedyasının ilk örneklerini oluşturduğu söylenebilir (http-3). Krates’in yazdığı *Hayvanlar (Theria)* oyununun varlığının kanıtlanması halinde, Aristophanes’in benzer bir temaya ait olan *Plutos* oyununda yer alan çatışmanın komedyacı tarihindeki teklifinin tehlikeye gireceği söylenebilir. Krates, oyununda

biri sıradan diğeri lüks içinde yaşayan iki farklı hayat tarzını anlatan iki alegorik figür kullanmıştır (Zimmermann, 2017, s.181). Aristophanes'in selefilerinin geçmişini örnek alarak eski komedyaya türüne en parlak örneklerini verdiğini söylenebilir. *Atlılar* oyununun parabasisinde de (520-540) öncülerinden övgüyle bahseder.

“İhtiyarlık onun saçlarına aklar düşürdüğü zaman Magnes'in neler çektiğini biliyorsunuzdur herhalde, O ki, dramatik yarışta zafer çelengini sık sık kazanan biriydi, Sizin için her türlü sesle bir şeyler yapmaya çalışmıştı lir sesiyle, kuş cıvıltısıyla, Lidya şarkılarıyla, arı vızıltıyla ve kurbağa maskelerinden çıkan vıraklamalarla; Derken hoşunuza gitmez oldu o ihtiyar - çünkü hiçbir şey gençliğindeki gibi değil artık,-Onu o ak saçlı adamı kendinizden uzaklaştırdınız ısırgan şakarlar onu terk edip gitti diye. Sonra Kratinos'u da hatırlıyorsunuzdur herhalde, hani bir zamanlar alkış tufanı eşliğinde, Ormandan kopup gelen bir nehir gibi düzlükleri sulayan, taşları, çınar ağaçlarını ve ayırık otlarını topraktan köküyle sökü� çıkaran ve onları uğultulu dalgaların arasına katan şu Kratinos'u” (Atlılar, 520-530).

M.Ö. 404'te Atina, Pelepones Savaşları'nın da etkisiyle hem toplumsal hem de ekonomik açıdan karanlık bir döneme girer. Düşünce özgürlüğünün ortadan kalkmasıyla en büyük özelliği taşıyan olan eski komedyaya birçok özelliğini yitirir. Ardından yeni komedyaya bir geçiş dönemi olarak kabul edilen; ancak yeterli belgeye ulaşılmayan orta komedyaya dönemi (M.Ö. 405-336) başlayacaktır (http-3).

2.2.2. Orta Komedyaya

Gündelik hayattan giden taşıma, yerini belirsizliğe, imalara bırakır. Komedyanın geçirdiği bu evrimi Aristoteles Nikomakhos'a Etik'te şöyle dile getirir;

“Şakada aşırılığa kaçanlar, her ne pahasına olursa olsun, şaklabanlık yapma isteği içlerini kemiren ve söylemlerinde hayâ duygusuna saygı göstermekten ve alaylarının kurbanını üzmemekten çok muhataplarıyla dalga geçmeyi amaçlayan sıradan bir soytarı gibi görünürler.

...

Eski komedyaya ile yeni komedyayı karşılaştırarak bu farkı açıklayabiliriz: Eski komedyaya yazarlarına göre güldüren şey ahlak dışı sözlerdir; oysa yeni komedyaya yazarlarına göre daha çok imalar güldürür, bu ise iyi duruma doğru önemli bir ilerlemedir” (Aristoteles, 2021, 4-25).

Gündelik hayatın içinde yaşanan belirsizlikler komedyanın içine yansır. Değişen edebiyat anlayışı 5.yüzyıl komedyasının içinde nasıl gelişeceğini bilemez. Komedyaya hayatın aynası olarak yaşanan bu dönemden etkilenmiştir. Kısa süre içinde toplumda gerçekleşen değişiklikler sanat hayatında izlerini gösterecektir (Zimmermann, 2017, s.195). Bu dönemde

taşlamaya yönelik oyunların yerini Epikharmos ve Krates'in mitolojik ve hafif güldürülerine bırakması, komedyacı yazarlarının Atina'lı olmayışıyla birlikte oyunlarda daha önce işlenen Atina sevgisini de etkileyecektir (http-3). Bazı yazarlarca mit burleskine 5.yüzyılda zemin hazırlanmaya başlanmıştır. Aristophanes de bazı eserlerini mit parodisine dayandırmaktadır.

“Yalnızca tanrıların elçisi İris'in, bir dev olan Prometheus'un ve Poseidon, Herakles ve barbar Triballer'den oluşan bir heyetin kahramanın karşısına sırayla çıktıkları, onun mizahına yenik düştükleri ve kaba, hatta küfürlü muamelesine maruz kaldıkları *Kuşlar*'ı hatırlamak yeterli olacaktır” (Zimmermann, 2017, s.197).

Eski komedyada olduğu gibi, toplumu komedyacı yoluyla iyileştirmek adına, Atina politikasına yapılan taşlamalar, sadece eğlendirmek için yapılan uluslararası politikaya yönelik taşlamalara dönüşmektedir. Ancak; “Politik taşlamanın ortadan kalkmasına karşın, düşünürlerle yönelik taşlamalar sürüyordu. Komedyada ‘olay dizisi’ kurma yönünde çabalar harcanıyor, romantik aşka olan ilgi artıyordu” (http-3). Çok fazla söz özgürlüğünün kalmadığı bir komedyacı ortamı seyircinin beğenisi için çalışmaktadır. Aristophanes içinde yaşadığı toplumun çirkinliklerini göstermekten çekinmemiştir. “Her türlü aşırılığın, çarpıklığın, çirkinliğin bu denli cesaretle sergilenmesi ve eleştirilmesi ancak eski komedyacı döneminde gerçekleşebilmiş, komedyacı sanatı daha sonra bu denli özgür bir ifade alanı olamamıştır” (Şener, 2016, s.133). Yeni komedyacı dönemine geçiş hazırlıklarının yaşandığı eski komedyacı dönemin sonuna gelmektedir.

2.2.3. Yeni Komedyacı

Toplumun yapısı yavaş yavaş değişmekte, politik sorunlar Atina yönetiminden çıkmaktadır. Komedyanın da çerçevesi sınırlanmaktadır. Yeni komedyacı evresine suskun bir toplum yapısıyla geçilmektedir. Orta sınıf insanın yaşantısı komedyanın konusunu oluşturmaktadır. Karı-koca ilişkileri, para kaygısı ve cinsellik gibi seyirciye tanıdık, dünya komedi geleneğine yakın, orta sınıf insanın yaşantısını konu alan oyunlar sergilenmektedir (http-3). “Eski komedyacıyı izleyen Yeni ve Latin komedyacılarının toplumsal yaşamın evrensel nitelikteki sorunlarını bırakarak güncel olaylarına ve evcil ilişkilerine yönelmesiyle komedyanın konusu güncel yaşam, törelerin yansıtılması olarak saptanıyor” (Sokullu, 1993, s.80). Gündelik yaşamı gösteren yeni komedyacı düzen bozucu özelliğini yitirmekte insan yaşamını daha gerçekçi bir biçimde sergilemektedir. Sahnede yanılısama yaratımı amaçlanmakta, eski komedyanın özellikleri kökünden sarsılmaktadır. “Yeni komedyanın yarattığı dünyada tanrılar yoktur. Prolog dışında soyutlamalara rastlanmaz. Ozan kendi adına

konusmaz artık oyunlarda. Politik öğütler olmadığı gibi taşlama da yoktur” (http-3). Tanrıların olmadığı, oyuncuların günlük yaşamdaki olduğu gibi davrandığı, kostümlerin gerçek yaşamdaki gibi kullanıldığı günümüz tiyatrosuna yakın yepyeni özellikler kazandırılmıştır.

Yeni komedyanın en önemli yazarlarından biri Menandros’tur. Menandros gençlik dönemlerinde (325-324) kendini komedyacı olarak göstermeye başlar. Sadece 50 yıllık hayatında çok sayıda eser yazmıştır. Dönemin yaşantısı ve sürekli el değiştiren iktidarla birlikte halkın yaşam biçimi de olumsuz etkilenmektedir. Bütün bu yaşananlar Menandros’un eserlerine yansır. Eserlerinin merkezinde toplum yaşamını beklenmedik biçimde değiştiren rastlantılar yer alır. İnsanlar yavaşça kendilerini siyasetten çekerek özel yaşamlarına önem verirler (Zimmermann, 2017, s.211). Günümüze kadar ulaşan komedyacı geleneğinin başlangıcıdır.

Kendinden sonra birçok yazara ilham olan Menandros oyunlarında kahkahanın yerini yüzlerde oluşan bir gülümsemeye bırakır. İnsana kusurunu göstererek düzelmesini sağlar. Bilinmeyen gerçekler son anda ortaya çıkar (http-3).

“Roma dönemi yazarları Plautus ve Terentius’un, Menandros’un oyunlarını örnek aldıkları ve böylece Menandros’un Avrupa komedisinin atası sayılması gerektiği bilinmektedir; onun komedyalarının ve çağdaşları Filemon, Difilos ve Karistos’lu Apollodoros’un oyunlarının ayrıntıları hakkında söyleyeceklerimiz varsayımlardan ileri gidemez. Antik edebiyat eleştirisi tarafından büyük değer verilen Menandros’un -onun yerini ancak tasvir gücünü, buluşlarını olduğu kadar, dil gücünü ve karakter yaratma sanatını da bir adım ileri götüren Quintilianus’un alabileceğine işaret edilir- yüzyıllar süren aktarım sürecinde oluşan derin boşluklara kurban gitmiş olması gibi çelişkili bir durum herhalde, Plautus ve Terentius’un oyunlarının komedyacı geleneğine egemen olmasıyla ve de Menandros’un özdeyişlerini elde etmekle zaten onun eserlerinin en önemli bölümüne sahip olunduğunun sanılmasıyla açıklanabilir” (Zimmermann, 2017, s.207).

Menandros’un eserlerinin aktarımı hayal kırıklığı uğratsa da elde bulunan eserlerinin varlığı hem kendinden sonraki yazarlara hem de komedyacı sanatına büyük etki göstermiştir.

Eski ve yeni komedyacı evresi tarihsel, toplumsal ve sanatsal olarak çok büyük bir denge değişiminin göstergesidir. Aristophanes’in etkisi yeni komedyacı dönemiyle ortadan kalkmıştır.

3. ARISTOPHANES VE KUŞLAR

3.1. Aristophanes

Aristophanes'in M.Ö. 450 tarihinde Attika'da dünyaya geldiği bilinmektedir. 4.yüzyılda 80'li yaşlarında ölen Aristophanes, Atina'nın kültür ve siyasi olarak parladığı döneme tanıklık etmiştir. Peloponnesos Savaşları ile Atina'nın yavaş yavaş dağılışını yaşamıştır. Atina'nın yeniden yükselişe geçmesi hayatının son yıllarına denk gelmektedir. Aristophanes'in üç komedyası; *Kurbağalar*, *Kadınlar Mecliste ve Zenginlik*, Atina'nın yeni siyasi dönemde yaşadığı dönüşümün bir belgesi niteliğindedir (Zimmermann, 2017, s.63). Günümüze sadece 11 komedyası ulaşabilmiştir. Oynanış sırası aşağıda belirtildiği gibidir:

“*Akharnai'lılar* (425 Lenaia Bayramı'nda birincilik),

Atlılar (424 Lenaia Bayramı'nda birincilik),

Bulutlar (423 Büyük Dionysia Bayramı'nda üçüncülük),

Eşekarıları (422 Lenaia Bayramı),

Barış (421 Büyük Dionysia Bayramı'nda birincilik),

Kuşlar (414 Büyük Dionysia Bayramı'nda Kallistratos adıyla oynanmış ve ikincilik kazanmıştır),

Lysistrata (411 Lenaia Bayramı),

Thesmophoriazusai (411 Büyük Dionysia Bayramı),

Kurbağalar (405 Lenaia Bayramı'nda birincilik),

Ekklesiazusai (392 Lenaia Bayramı) ve

Ploutos (388)” (Erhat, 1958, s.7).

Aristophanes, *Kömürcüler* ve *Atlılar* oyunuyla, kendinden önce gelen üstadı Kratinos'u Lenaia Bayramı'nda ikinci sıraya itmiş ve komedyası şairi olarak kendini göstermeye başlamıştır. Ancak bu başarısından sonra 423'te yazdığı *Bulutlar*'la Kratinos ve Amepias'ın arkasından üçüncü sıraya gerilemiştir. Bunun üzerine *Bulutlar*'a tekrar çalışmaya başlayan Aristophanes, bir sonraki yıl *Eşekarıları* 'nda seyirciyi eleştirerek öfkesini dile getirir.

“Tutmadınız, bıraktınız onu geçen yıl:

Oysa hep yeni düşünceler getirmişti size.

Anlamayıp körlettiniz bu düşünceleri.

Dionisos'un tapınağına yüz sürerek

Yeminler ediyor ki bugüne dek sizler

O dizelerden iyisini duymadınız komedyada.

Yüzünüz kızarmalı anlamadığınız için o zaman” (Aristophanes, 1044-1050).

Birçok kez şairin kendini ifade etmek için en uygun bölüm olan parabasislerin anapaestesinde Aristophanes, kendi kariyeriyle ilgili noktalara değinmiştir (Zimmermann, 2017, s.66). Komedyelerinin parabasisinde kendinden şöyle söz etmektedir; “Daima Atina’nın iyiliği için çalışmıştır. İktidarı vatandaşlarını aldatarak ele geçiren Kleon’a karşı cesurca savaştan çekinmemiş, Atinalılara her fırsatta doğru yolu göstermiştir. Kaba saba şakalara, manasız komik tiplere ve gülünç vakalara başvurmadan komedyayı yüksek bir sanat seviyesine ulaştırmıştır. Aristophanes bu hizmetleri için halkı kendisini alkışlamaya davet eder” (Erhat, 1958, s.8). Kendinden önce gelen komedi kültürünü beğenmeyen Aristophanes, *Eşekarıları*’nda eleştiri yapmaktan çekinmediği görülmektedir. Pantomimcilerin M.Ö.600 yıllarından itibaren popülerleşen kaba şakalarına ve avam komedisine gönderme yaptığı *Eşekarıları* oyunun prologunda “*Megara’dan bir kahkaha gibi*” sözünü kullanmıştır (Sanders, 2019, s.154). İçinde yaşadığı toplumu, sanatı ve yöneticilerini eleştirmekten çekinmeyen Aristophanes, gerçekleri görmezden gelmeyecek, onlarla baş etmenin bir yolu olduğunu oyunlarıyla anlatır. *Akharnialılar* ve *Barış* oyunlarında Euripides’e, *Bulutlar*’da Sokrates’e yaptığı saldırılar abartılı olsa da *Kurbağalar*’daki Aiskhylos ve Euripides arasındaki tartışma daha dengededir (Carlson, 2008, s.15). *Bulutlar*’da Sokrates’e yaptığı eleştiriler her ne kadar ağır olsa da Sokrates Aristophanes’e kızmaz; ancak temsil sonunda karşılaştırma yapabilmeleri için halka kendisini gösterdiği anlatılır (Erhat, 1958, s.8). Aristophanes oyununda Sokrates’i; yani bir düşünürü temsilen kullandığı görülmektedir. Onun yarattığı eski komedyanın kaynağı olan, eleştirel yaklaşımın bir kişide ya da fikirde gösterilmesi en ayırıcı özelliklerinden birisi olduğu düşünülebilir.

Bulutlar oyununda seyirciden gelen olumsuz tepkinin yanında, benzer bir eleştiri de rejisini yapmak üzere bir oyun sahnelemediğidir. Oyunlarını sadece Kallistratos aracılığı ile sahneye taşıdığı için tepki görmektedir. Bu yüzden Aristophanes bu tepkilere cevaben *Atlılar* oyunu ile hem yazar hem de yönetmen olarak seyirci karşısına çıkar ve aşağıdaki dizelerde görüldüğü gibi kendini savunur.

“O (şair) her zaman şöyle derdi,
İnsan dümene geçmeden önce kürek çekmeli,
Geminin idaresi onun ellerine bırakılmadan önce
Bir de güvertede çalışmalı ve rüzgârı kollamalı!
İyice düşünerek, dikkatsizlik etmeyerek dolanmalı denizlerde,
Ahmakça şakalar yapmamalı;
Bu nedenle alkışlayın ki alkışın dalgası çağılsın ve onu
Şıprıdayan küreklerle selamlasın,
Lenaia neşesinin sevinç çığlıkları atan fırtınasıyla

Karşılalım onu, tıpkı arzu ettiği gibi
Ve bugün onu sevinçten parıldayan bir yüzle
Evine uğurlayın!” (Zimmermann, 2017, s.67).

Aristophanes, daha önce birbirinden ayrı sahnelere sahip olan komedyayı tek bir olay örgüsü ve mantık içinde işlemiştir. İlk komedyalarında olay ilk kısımda gerçekleşir, parabasisten sonraki kısımda ise çoğu zaman bir sonuç gösterilir. *Lysistrata*, *Ploutos* gibi bazı komedyalarında ise olay oyunun sonuna kadar gelişmektedir. Oyun kişileri Atinalıdır. Atina’ya ait toplumun bütün sınıfları oyunlarında işlenir. Komik unsur olarak taklitten de faydalanan Aristophanes, kişileri kendi şiveleri ile konuşturur. Atina’yı bütün gerçekliği ile göstermeyi amaçlayan şair, vatandaşın devletle olan ilişkisinin dışındaki hayatına yer vermez. Toplum sahnelerini canlandırmak için, tragedyada olduğu gibi iki üç kişi ile yetinmek yerine çok kişili sahneleri tercih etmiştir (Erhat, 1958, s.12).

M.Ö. 5.yüzyılda Aristoteles’in *Poetika*’sında tragedya ve komedyaya üzerine kaleme aldığı bazı kurallar, Aristophanes’in komedyaya sanatında yarattığı özgünlük ile değişime uğramıştır. Şimdiye dek alışılmış olan komedyaya kavramı; devlet büyüklerini, askeri, Atina demokrasisini, komik unsurlarla başarıyla eleştiren Aristophanes ile salt eğlence olmaktan çıkmıştır.

3.2. Kuşlar

Aristophanes, Pelopones Savaşı’nın başladığı yıllarda doğmuş ve hayatının büyük bir kısmını bu savaşın gölgesinde geçirmiştir. Savaşın başlamasıyla birlikte Atina’nın gücü ve zenginliği azalmaya başlamış, ancak yine de büyük bir kültür ve sanat merkezi olarak kalmıştır. Aristophanes de bu dönemde, Atina’nın buhranlarına ve siyasi sorunlarına dair mizahi oyunlar yazmıştır. Kuşlar oyunu da sisteme karşı görüşlerini komedi diliyle anlattığı oyunlarından biridir. Aristophanes, aynı zamanda Atina’nın gücünün doruk noktasına ulaştığı dönemde de yaşamıştır. Perikles döneminde Atina, demokrasi, kültür, sanat ve bilim alanlarında önemli başarılar elde etmiş ve büyük bir şehir devleti haline gelmiştir. Delos Deniz Birliği de bu dönemde kurulmuştur ve Atina’nın ticaret ve deniz gücüne katkı sağlamıştır. Aristophanes, Atina’nın bu yükseliş döneminde, toplumun ve siyasi sistemin eleştirisini yapan, güncel konulara mizahi bir bakış açısıyla yaklaşan oyunlar yazmıştır. Bu oyunlar, Atina tiyatrosunun en ünlü ve etkili eserleri arasında yer almaktadır. Atina’nın büyük projesi Yunan dünyasını kendi idaresi altında birleştirmek ve tek bir devlet kurmaktır. Ancak, Yunanistan’daki farklı şehir devletleri arasında farklı ideolojiler ve ırk ayrılıklarından dolayı bu proje gerçekleştirilememiştir (Erhat, 1958, s.5).

M.Ö. 421’de Nikias Barış Antlaşması’yla Yunanistan’a bir süre huzur gelmiştir; ancak Nikias Barış Antlaşması'nın kabul etmek zorunda kaldıkları koşullarını yerine getiremeyen Spartalılar kendilerini baskı altında hissetmişlerdir. Sonuç olarak, Nikias Barış Antlaşması'nın koşullarını yerine getirmek zorunda kalan Atina, hazinelerini tüketen ve askeri gücünü zayıflatan bir sefere girişerek Spartalıları kışkırtmış ve savaşı kaybetmiştir (Zimmerman, 2017. S.133).

Aristophanes tarafından böyle bir dönemde yazılan Kuşlar, Atina’da 414 yılında, Büyük Dionysia bayramında oynanmış ikincilik ödülünü kazanmıştır. Aristophanes Kuşlar oyununu Kallistratos adıyla oynatmıştır (Aristophanes, 2021, s.77).

Oyun hayal dünyasında geçen ve insanların düzenlediği hayatın yerine, kuşların kendi düzenini kurduğu bir hikâyeyi anlatır. Oyun, güç, siyaset ve yönetim gibi konuları ele alırken aynı zamanda bir eleştiri ve hiciv unsuru da taşır. Aristophanes, Atina yönetimini eleştiren yeni bir hayali devlet kurmuştur. Yurttaşlarının, bu yarattığı yeni ütopyaya benzer bir devlet kurmaları için istek duymalarını beklemektedir. Zamanın olaylarına hemen hemen değinmeyen Aristophanes, oyunda saldırılarını yine yurttaşlarının isimlerini vererek yapar. Sokrates gibi birçok tanınmış filozofla alay eder; ancak saldırılarını direk Atina’ya yönlendirmekten çekinmektedir. Atina hiç olmadığı kadar zor bir dönemdedir ve komedyacı yazarları devlete direk eleştiri yapmaktan kaçınırlar. Aristophanes de Kuşlar oyununda, diğer oyunlarında olduğu gibi gözü pek tavrını çok fazla göstermez (Aristophanes, 2021, s.80).

3.3. Oyunun Özeti

Bir hayal dünyasında geçen Kuşlar oyunu, mahkemelerde sürünmekten bıkan iki Atinalı Pisthetairos (Güvendost) ile Euelpides (Umutlugil) davasız rahat bir hayat sürdürebilecekleri bir yer aramasıyla başlar. İki tane kuşun arkasında takılarak bir koruluğa ulaşırlar ve burada bir zamanlar insanken Hüthüt Kuşu’na dönüşen Tereus’la karşılaşırlar. Bundan sonra kuşlarla yaşamak istediklerini dile getiren iki arkadaşın teklifini Tereus sevinçle karşılar. Bütün kuşlar bu kararın üzerine bir araya gelerek iki insanı gagalamaya başlarlar. Tereus’un yatıştırması üzerine Güvendost bir konuşma yaparak Zeus ele geçirmeden önce krallığın kuşlara ait olduğunu anlatır. Kuşlar bu öneriye çok heyecanlanır. Şimdi yeryüzü ve gökyüzü arasında bir şehir kurarak, tanrılardan krallıklarını geri almalı ve Olympos tanrılarının yerine geçmelidirler. Parabasiste kuşlar korosu, kuş olmanın faydalarını anlatır ve yeni şehrin kurulması için hazırlıklara başlanır. Yeni şehrin adı Nephelokohygia (Havakukukuşya) olacaktır. Yeni kurulan bu şehir için bir sürü adam gelmektedir. Şehir

projesi çizmiş mimar Meton, kanun satıcısı, kehanetler anlatan bir tanrı sözcüsü vb. Ancak Güvendost şehirden faydalanmak isteyen herkesi kovar. Derken bir haberci surların yıkıldığını ve bir tanrının şehre girdiğini haber verir. Bu tanrı Zeus'un habercisi İris'tir. Zeus insanların tanrılara kurban kesmeleri istemektedir. Tanrıların ve insanların arasındaki ilişki, Prometheus'un da yardımıyla ele alınır. Prometheus, tanrıların aç kaldığını ve insanların tanrılara kurban kesmekten vazgeçtiklerini anlatarak, tanrıların artık kuşların egemenliği altında olması gerektiğini savunur. Tanrılar egemenliği kuşlara bırakmalı ve Güvendost Kraliçe ile evlenmelidir. Poseidon, Herakles ve Triballos'tan oluşan tanrı heyetinin zaaflarından yararlanan Güvendost taç giyip kraliçe ile evlenir (Erhat, 1958, s.70).

3.4. Oyunun Yapısı

Aristophanes'in Kuşlar oyunu en dikkat çeken özelliği olası bir mekânın dışında, bir ütopyada geçmesidir. Güvendost ve Umutlugil'in bu hikâyesi alışılmışın dışında bir geleceğe aittir. Oyunun içinde birden fazla ve farklı düşünce bulunmaktadır. İnsanın doğasını anlatan ve aynı zamanda eleştiren Kuşlar, tam bir fantezi dünyasına ait komplike bir hikâyeye unsuru taşımaktadır. Siyasi eleştiriler ve bu fantezi dünyasının bir araya gelişi Aristophanes'in vermek istediği mesajı en açık biçimde seyirciye sunmaktadır. Tereus ve Güvendost, şairin anlatmak istediği baskıcı rejimi en güzel yansıtan iki karakterdir. Bir bakıma kılık değiştirmiş insanlardır.

Karakterler:

Umutlugil – Bir Atinalı

Güvendost – Bir Atinalı

Hüthüt

Hüthüt'ün Uşağı

Kuşlar Korosu

Rahip

Ozan

Kehanet Sözcüsü

Meton

Müfettiş

Kanuncu

Haberciler

İris
Delikanlı
Kinesias
Curnalci
Prometheus
Poseidon
Barbar Tanrı
Herakles

Umutlugil: Atina'yı terk etmek ve kendilerine yeni ve barış içinde yaşamak adına bir yer bulmak için Güvendost ile seyahat eden bir Atinalıdır. İnsanken bir kuşa dönüşür ve gücü Olympus tanrılarında alıp yeni tanrılar olarak tapınmaları için kuşlara verme planının bir parçası olur. Güvendost'un tüm gücü eline almaya başladığı andan itibaren oyun içinde daha az görürüz.

Güvendost: Oyunun kahramanıdır. O ve Umutlugil yaşayacak yeni bir yer bulmak, Atinalıların siyasetinden ve yasalarından uzaklaşmak isterler. Kuşlara, insanın tapacağı yeni tanrılar haline nasıl geleceği konusunda talimat verdikten sonra kısmen bir kuşa dönüşür. Yeni kuş şehrinde tanrılar açlıktan ölmesin diye Zeus'un asasını ele geçirmek ve Zeus'un prensesiyle evlenmek için pazarlık yapar. Herhangi bir insanken bir anda tanrılarla pazarlık yapacak konuma kendini getirmeyi başarır. Kuşları ikna ederek kendi krallığını kurmayı başarır.

Hüthüt: Oyunda Hüthüt Kuşu'na dönüşmüş olan Tereus'un hikâyesi bir Atina efsanesine dayanmaktadır. Hikâye şöyledir:

“Tragedya yazarlarının ve özellikle Sophokles'in yitık 'Tereus' tragedyasında anlatıldığı gibi, Prokne ile Philomela Atina kralı Pandion'un kızlarıdır. Prokne trakya kralı Tereus'la evlenir ve İtys adlı bir oğulları olur. Ama Tereus Philomela ile de sevişir ve olup biteni kız kardeşine anlatmasın diye dilini koparır. İki kız kardeş İtys'i kesip babasına yedirmekle öç alırlar. Tanrılar Prokne'yi bülbül, Philomela'yı kırlangıç (başka bir anlatıma göre adı güzel sesli anlamına gelen Philomela bülbül olur),Tereus'u da Hüthüt Kuşu'na dönüştürürler” (Erhat, 1996).

Tereus'un bu hikâyesini Aristophanes oyunda Hüthüt'ün kendi ağzından anlatır. Tereus, Güvendost ve Umutlugil'in dönüşmeye can attığı kuş bedenine bir ceza sonucu

ulaşmıştır. Oyunda ikisine de yardımcı olur, kuşlarla tanıştırır, onlara kanatlarını verir ve krallığın kurulması konusunda ilk adımı Hühüt sayesinde atarlar.

Korobaşı: Oyunda kuşların lideri olarak konuşur. Önce Güvendost ve Umutlugil'e saldırmak ister, ancak Güvendost'un kuşların yeni tanrılar olma planını duyduktan sonra, şehri inşa etmek için tüm kuşları hızla bir araya getirir.

Prolog:

Atınada mahkemelerde sürünmekten sıkılmış Güvendost ve Umutlugil, kendilerine rahat bir hayat sürecekleri yeni bir yer aramaktadırlar. Pazardan aldıkları iki kuşun yol göstericiliği ile bir zamanlar insan olan; ancak sonradan Hühüt Kuşu'na çevrilmiş Tereus'u ziyaret etmek üzere yola çıkarlar. İki arkadaş Hühüt'ü çağırırken karşlarına Hühüt Kuşu'nun uşağı çıkar. Uşağı Hühüt'ü çağırır ve nihayet Hühüt Kuşu gelir. İki Atinalı barış dolu bir yerde yaşamak arzusuyla Hühüt'ten tavsiye isterler. Güvendost hem tanrılara hem de insanlara hükmedebilmek için, kuşların yer ile gök arasında kendi şehirlerini kurmaları gerektiğini düşünür. Bu fikir Hühüt'ün hoşuna gitmiştir. Karısı Bülbül'ü ve diğer kuşları çağırır.

Parodos:

Oyunda koroyu oluşturan kuşlar gelir. Ancak insanlardan hoşlanmamakta, onları düşman olarak görmektedirler. Güvendost ve Umutlugil'le karşılaşmış olmanın hoşlanmazlar. Hühüt, iki arkadaşı aralarına kabul edilmesi için konuşur ancak koro Hühüt'ün onlara ihanet ettiğini söyler. Güvendost ve Umutlugil'i parçalamakla tehdit ederler.

Mücadele Sahnesi:

Kuşlar iki arkadaşa öldürmek üzere hücum eder. Hühüt buna engel olur ve insanların zararsız ve iyi niyetli olduğuna kuşları ikna eder. Kuşlar korusu Güvendost ve Umutlugil'i dinlemeye ikna olur.

Episod:

Güvendost kuşlara kendilerine zarar vermemelerini ister. Korobaşı seyircilerin onlardan yana olması koşuluyla onlara zarar vermeyeceklerine yemin eder.

Agon:

Güvendost tanrılardan önce kuşların insanlara krallık ettiğini ve krallığın eskiden onlara ait olduğunu söyler. Kuşlar yer ile gök arasında bir şehir kuracaklar, etrafını surlarla çevreleyecekler daha sonra da Zeus'tan eskiden onlara ait olan krallığı geri isteyeceklerdir. Böylelikle kuşlar eski hükümdarlıklarını geri kazanacaklardır. Kuşların aklına bu plan yatar.

Episod:

Hüthüt, Güvendost ve Umutlugil'i evine davet eder. Korobaşı iki arkadaşı evine götürmesini, karısı Bülbül'ü onlarla birlikte bırakmasını teklif eder. Umutlugil Bülbül'ü görür görmez çok hoşlanır.

Parabasis:

Koro seyirciye seslenir. Kuşların tanrılardan önceki yaratılışlarını anlatır. Kanatlı olmanın yararlarını anlatır ve seyircileri onlarla beraber özgür, yasaların olmadığı bir hayata davet eder.

Episod:

Güvendost ve Umutlugil'in artık kanatları vardır. Yeni şehre Havakukukuşya adını verirler. Kuşlara kurdurdukları yeni şehirlerine, ziyaretçiler kabul edilmek için gelmeye başlarlar. Bir şair, kehanetler okuyan bir kâhin, bir mimar, bir müfettiş ve bir kanun satıcısı gelir. Kendilerini şehre kabul ettirmek istemektedirler ancak kovulurlar.

İkinci Parabasis:

Kuşlar artık tanrı olduklarını ilan ederler. Kendilerine ait kanunları vardır. Bu kanun onlara zarar vereceklere uygulanacak cezaları da belirler. Koro kuşların mutluluk ve huzurunu anlatır.

Episodlar:

Havakukukukşya'nın inşası tamamlanır ancak bir haberci bir tanrının kente girdiğini haber verir. Güvendost tanrıların şehre girmesini yasaklamıştır. Ancak İris Zeus'un emirlerini iletmeye gelmiştir. Olympos tanrılarına kurban kesilmesi gerekmektedir. Güvendost tanrıları savaşa tehdit eder. Kuşların insanlara gönderdikleri haberci altın taçla birlikte geri döner ve Güvendost'a sunar. Birçok insan kuşların bu yeni kurduğu huzurlu kente gelmek istemektedir. Bir baba katili, bir şair, bir muhbir kanat almak üzere Havakukukşya'ya gelir. Prometheus Zeus'tan gizlenerek tanrılardan haber taşımak üzere

gelir. Tanrılar artık insanlar onlara kurban kesmedikleri için açlık çekmektedirler. Prometheus Güvendost'a Zeus'tan krallık esasını almak ve Kraliçe'yle evlenmek şartıyla tanrılarla barışmasını tavsiye eder. Poseidon, Herakles ve Triballos Havakukukuşya'ya gelirler. Akşam yemeği teklif edilince obur Herakles anlaşma şartlarını kabul eder. Poseidon reddeder, Triballos'un sözleri anlaşılmaz ancak barış lehinde yorumlanır. Şartlar kabul edilir ve düğün için hazırlıkları başlar. Güvendost ve Kraliçe evlenirler. Zeus'un gücü artık Güvendost'tadır ve yeni evli çift saraya doğru uçarlar.

3.5. Oyunun Analizi

Oyunun başlarında kuşların Güvendost ve Umutlugil'e korkarak ve düşmanca yaklaşımları, onlara saldırmayla tehdit etmeleri tarihi bir gerçeğe dayanmaktadır. Günümüz dünyasında birçok ülkede kuşlar insanların tüylü dostları olarak değerlendirilmektedir. Hatta İngiltere'de kuşların yaşanması ve korunması adına birçok yardım kuruluşu kurulmuştur. Kuşlara duyulan bu sempati geçmişte ve özellikle Antik Yunan'da yoktu. Antik Yunan'da yaşayan halk, kuşları temel yiyecek kaynağı olarak görmekteydi (http-2). Hüthüt Kuşu'nun uşağının Güvendost ve Umutlugil'i gördüğü anda onları kuş avcılarını zannetmiştir.

“HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Kim bu adamlar? Kim çağırıyor efendimi?

GÜVENDOST

Aman tanrılar korusun!

Gaga değil, mağara mübarek.

Bu sırada kuzgunla alakarga iki yolcunun elinden kaçıverirler.

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Vay vay, kuşçuymuş bunlar!

UMUTLUGİL

Korkma, korkma, dur anlaşalım.

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Öleceksiniz ikiniz de” (Aristophanes, 2021, s.6)

Tarihi gerçekte bu karşılaşma kıyaslandığında uşak kuşun bu sonuca varması oldukça normaldir.

Platon'a göre gülmenin aşırıya kaçması, iktidara karşı bir tehlike oluşturur. Bu tehlikenin toplumu iktidar karşıtı duygusal bir hazza ulaştırması riskinin bir tehdit olduğunu düşünür. Bu tehdidin iktidara karşı bir eyleme dönüşmemesi için kişilerin, daha ötesinde toplumun, duygusal hazlarının kontrol edilmesi düşüncesini savunur. Bu yüzden devletin başında her kim varsa ölçülü düzen bir düzen sağlamalıdır ki insanlar yaşadıkları toplum içinde kendilerini küçük düşüreceği tutumlardan kaçınmalıdır (Platon, 2020, s.100-111). Platon gülme eyleminin gücünün ve düzen bozuculuğunun farkındadır bu yüzden gülme eyleminin özgürlüğünün kesilmesi iktidar için, devlet için güven teskin edecektir.

Kişinin gülmesinin altında yatan sebeplerden bir tanesi de bireyin karşı tarafa üstünlük duygusunu ortaya çıkartmak istemesidir. Başkasına gülmek kişinin haz duygusunu besler ve kişi bu hazdan tatmin olur. Bu çok soylu olmayan davranış Aristoteles tarafından şöyle tanımlanır; “çok gülünç olanın özü, soylu olmayışa ve kusura dayanır” (Aristoteles, 2017, s.20). Bu sözden anlaşılacağı üzere Aristoteles gülmeyi belli bir kalıp içinde kabul etmekte, gülmenin kendisinin zararlı olmadığını, nüktenin toplum düzeni için tehdit oluşturduğunu düşünmektedir.

Umutlugil'in Güvendost'la olan dialogunda kendi anayurtları olan Atina'nın sistemsel sıkıntılarında bahsetmektedirler. Umutlugil kendi yurtlarını istemeyerek terk ettiklerini ve terk ettikleri için de “kim sevmez bu güzelim bu mutlu şehri” diyerek üzüntüsünü dile getirmektedir. “Gurbete gidiyoruz kendi ayağımızla” cümlesindeki ‘gitmek’ fiili orijinalinde ‘stolos’ olarak yazılmıştır. Bu sözcük aynı zamanda askeri bir çıkartma anlamı taşımaktadır. Yazar burada Sicilya seferine gönderme yaparak sistemsel bir komik yarattığı düşünülmektedir. Bu sözleri Umutlugil'in sarfetmesi ise ayrıca ironiktir. İsminin içinde umut ve iyimserlik belirten karakterin ‘gitmek’ anlamında ‘askeri bir çıkartma’ anlamı taşıyan ‘stolos’u kullanması ismiyle ironik bir yapı oluşturmaktadır. Öte yandan Atina'daki sistemsel rahatsızlığı “bol bol vergiler, cezalar ödersin” diyerek yermekte ve böylece ironik bir komedi unsuru oluşturmaktadır (Zimmermann, 2017, s.137).

“UMUTLUGİL

...

Biz ki soyumuz sopumuz Atinalı'yız,
Yurttaşlık hakkımıza toz konduran yok,
Konumuz komşumuzla yaşayabiliriz,
Gurbete gidiyoruz kendi ayağımızla.

Yurdumuzu sevmiyoruz da ondan mı? Hayır.
Kim sevmez bu güzelim, bu mutlu şehri?
Dilediğin kadar para harcayabilirsin.
Bol bol vergiler, cezalar ödersin” (Aristophanes, 2021, s.84-85).

Umutlugil diyalogunun devamında Atina’daki hukuk sisteminin kendilerini rahatsız ettiğini, insanlık adına özgürlüklerini ellerinden aldığını şu dizelerle belirtmektedir;

“UMUTLUGİL
...
Cırcırböcekleri bir iki ay öter dalda,
Atinalılarsa ömür boyu öttürürler adamı.
Duruşmalarda, kovuşturmalarda.
İşte ondan ötürü düştük biz bu yollara” (Aristophanes, 2021, s.85).

Umutlugil, yönetimle ilgili rahatsızlığını ifade ederken hukuk sistemini ağaçlardaki cırcır böcekleriyle kıyaslayarak gülünç bir şekilde aşağılamaktadır. “Atinalılar ömür boyu öttürürler adamı” diyerek de argo bir ifadeyle, gülücün sınırlarını çizmeden tehditkâr bir tavırla hukuk sistemini eleştirmektedir. Eleştirdiği yurdu yerine;

“UMUTLUGİL
Yeni bir yurt kurmaya gidiyoruz gurbet ellerde.
Gürültüsüz, dırıltısız bir yer bulup,
Rahat bir ömür süreceğiz orda.
İlk işimiz Tereus’u bulmak, hüthüt kuşunu,
Ona soracağız bakalım, görmüş mü uçtuğu yerlerde
Bizim aradığımız gibi bir yurt” (s.5)

Yukarıdaki dizeleri söyleyerek yeni bir yaşama başlangıç yapmak istediğini söylemektedir. Komik olan bu arayışı Tanrılar tarafından cezalandırılmış ve Atina’dan kovulmuş Tereus’la beraber yapacak olmasıdır. Bu bir anlamda yazarın okuyucuya Güvendost’un çok da güvenilir olmadığını, tanrılar tarafından cezalandırılmış suçlu birisiyle iş yapacak olması, oyunun sonunda beklenmedik bir trajikomik unsurunun sinyallerini vermektedir.

“GÜVENDOST

Hadi öyleyse, dinle vur şu kayaya.

UMUTLUGİL

Asıl sen kafanla vur bakalım,

Daha çok ses çıkarır.

Peki, peki, bir taş at öyleyse” (s.5)

Güvendost’un çok da güvenilecek bir karakter olmadığını, beraber yola çıktığı arkadaşı Umutlugil’in sözleri teyit etmektedir. ‘Asıl sen kafanla vur bakalım’ derken Umutlugil’in Güvendost’un fikirlerine çok katılmadığı anlaşılabilir. Bu iki karakterin adları Aristophanes tarafından yaratılmıştır. Orijinal hali ‘Euelpides’ olarak verilen ‘Umutlugil’ ismi optimist bir anlam taşımaktadır. Öte yandan orijinal metinde ‘Peisthetairos’ olarak verilen karakterin isminin, uzmanlar tarafından incelenmesi sonucunda ismin ‘Peisth’ olarak okunan bölümün, gramatik olarak hatalı olduğu belirlenmiştir. Uzmanların düşüncesi bu ismin gramatik olarak doğru olan ‘Pisthetairos’ şekliyle ifade edilmesi yönündedir. ‘Pisthetairos’ un anlamı ‘ikna eden kişi’ olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan Güvendost olarak tercüme edilen karakterin gerçek anlamında güvenilir olmadığı, yazarın yarattığı bu harf oyunundan da anlaşılabilir. Aristophanes’in bu karakterin adını gramatik olarak yanlış yaratması ile gramatik olarak doğru olan ‘ikna eden kişi’ anlamına dönüştürmesindeki asıl amaç ortaya çıkmaktadır. Gerçekte Güvendost, orijinal halindeki harflerin yer değişimi ile çok da güvenilmeyen bir karakter olduğu yazar tarafından okuyucuya hissettirilmektedir. Halkı temsil eden koro Güvendost’un gerçekte güvenilmeyen bir karakter olduğunu anlamış olmalı ki aşağıdaki sözleri söylemektedir;

“KORO

İnsanoğluna güvenilmez,

Kalleşlik etmeden durmaz,

Yine de söyle dinleyelim

...” (S.28)

Güvendost’un ve Umutlugil’in geçmişinde ceza almış, güvenilmeyen başka bir karakter olan Hüthüt’le karşılaşması seyirciyi farklı bir komiğe götürmektedir (http-2).

“HÜTHÜT

(İçerden)

Aç şu ormanı da çıkalım içinden.

Tüyleri dökülmüş olarak çıkar.

UMUTLUGİL

Aman Herakles, bu ne biçim yaratık böyle?

Bu ne biçim kuş tüyü?

Tepesinde de bir sorguç.

HÜTHÜT

Kimmiş beni arayanlar?

UMUTLUGİL

Tanrılar seni epey hırpalamışa benzer.

HÜTHÜT

Tüylerime gülüyorsun galiba,

İnsan kuşa döndü mü böyle olur” (s.8)

Yazarın Hüthüt kuşunun tüyleri dökülmüş olarak tasvir etmesi ironiktir. Aşağıdaki sözlerden anlaşılan, Umutlugil ve Güvendost’un beklentisinin Hüthüt’ün güzel tüylü bir kuş olduğu yönündedir; çünkü zihinlerinde yarattıkları kuş figürü sık tüyleri olan bir canlıdır.

“UMUTLUGİL

...

Bu ne biçim kuş tüyü?

Tepesinde de bir sorguç” (s.9)

Hüthüt’ün seyrek tüylü bir kuş olmasının sebebi, tanrılar tarafından cezalandırılarak insandan kuşa döndürülmüş olmasıdır. Türk Dil Kurumu ‘Kuşa Dönmek’ deyimini bir şey düzeltilmek istenirken komik veya biçimsiz bir duruma gelmek şeklinde açıklamıştır. Tereus’un Hüthüt kuşuna çevrilmesi de benzer bir durumu ifade etmektedir. Tanrılar ceza gereği Tereus’u kuşa çevirmekle Tereus’u komik ve biçimsiz bir duruma sokmuşlardır. Tereus’un bu yeni formunun kişiler tarafından yadırgandığı ve güvenilir bulunmadığı şeklinde anlaşılır.

“UMUTLUGİL

Sana gülmüyoruz canım.

HÜTHÜT

Ya neye güliyorsunuz?

UMUTLUGİL

Gagan bir tuhaf da...

HÜTHÜT

Ne yaparsın, Sophokles soktu beni bu hale

Tereus tragedyasında.

UMUTLUGİL

Sen Tereus'sun demek. Kuş değil misin sen?

HÜTHÜT

Kuşum.

UMUTLUGİL

Tüylerin nerede öyleyse?

HÜTHÜT

Tüylerim döküldü" (s.9)

Umutlugil ve Güvendost'un Hüthüt kuşunun bu durumuna yaklaşımları yazar tarafından komik olarak ifade edilmiş, bir anlamda Sanders'ın ifade ettiği gibi kişinin karşı tarafın eksikliğinde kendi üstünlüğünün yaratmış olduğu hazla komik ortaya çıkmıştır (Sanders, s.127).

Aristophanes sonradan kuşa çevrilen ve hatta kuşların lideri konumuna gelen Tereus'u kullanarak oyunda komik bir mantık yaratmaktadır. Daha önceden insan olan Tereus, insanoğlunun ne istediğini bilendir, şimdi kuş olan Tereus dünyanın birçok yere uçmuş ve dünyanın değişik yerlerini görmüştür. Fakat yine de insanoğlunun yaşayacağı en iyi yeri bilemeyen bir karakterdir (http-2).

“UMUTLUGİL

Sen insandın önce bizler gibi,

Senin de alacakların vardı bizler gibi,

Sen de borç ödemekten hoşlanmazdın bizler gibi,

Sonra post değiştirdin, kuş oldun,

Ovalar, denizler üstünde dolandın,

İnsan ne düşünür, kuş ne düşünür bilirsin.

Onun için başvurmaya geldik sana:

Yaşanacak bir yer söyle bize,

Yumuşacık halı gibi bir yurt,
Serilip yatalım üstüne.

HÜTHÜT

Atina'dan daha büyük bir yer mi arıyorsunuz?" (S.10).

Diyalogdan da anlaşılacağı üzere Umutlugil Tereus'tan yaşanılacak bir yer önermesini istediğinde, Tereus insan için yaşanılacak en uygun yerden bihaberdir ve 'Atina'dan daha büyük bir yer mi arıyorsunuz?' diye sormaktadır. 'Ne biçim bir memleket istiyorsunuz?' diyerek konuşmanın ilerleyen bölümünde tekrar sorarak kendisi eskiden insan olmasına rağmen karşısındaki insanın nasıl bir yer arzu ettiğini bilmediğini ifade etmektedir. Tereus'un bir yarısı hala insan olmasına rağmen böyle bir soruya yabancı kalması ironik bir komiktir. Tereus'un hala insani özellikler taşıdığı uşağının şu sözlerinden anlaşılmalıdır:

“HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

O istiyor işte, ne de olsa insandı bir zaman.
Birden canı hamsi ister,
Al bir kap, koş hamsi aramaya,
Derken ille de lapa isterim der,
Ama çanak çömlek ne gezer burda,
O zaman da git çanak çömlek aramaya” (S.7).

Tereus hala insani özellikler taşımasaydı yemek yemek için çanak, çömlek gibi insanların kullandığı araç gereçlere ihtiyaç duymazdı. Yemek ihtiyacını gidermek için uşağını çanak çömlek aramaya göndererek kendisinin yarı insan olduğunu okuyucuya hissettirmektedir. Bunun ötesinde bir hayvanın başka bir hayvanı uşak olarak çalıştırması mümkün görülmediğinden, Tereus'un başka bir kuşu uşak olarak kullanması da hala insani özellikler taşıdığına başka bir kanıtı olarak düşünülebilir.

Yazar aşağıdaki sözlerle hem Güvendost ve Umutlugil'in hem de Hüthüt'ün sisteme ve hukuka karşı olduklarını ifade ettiği anlaşılmaktadır.

“HÜTHÜT

Hangi memlekettensiniz?

UMUTLUGİL

Güzel gemilerin geldiği memleketten.

HÜTHÜT

Yargıç margıç olmayasınız?

UMUTLUGİL

Hayır, tam tersi, yargıç düşmanınız” (s.9)

Hüthüt’ün “yargıç margıç olmayasınız” sözü hukuki bir durumdan korktuğunu seyirciye anlatmaktadır. Hüthüt’ün bu sözlerle saklayacak bir durumu olduğu ve yargılanmaktan çekindiği, Güvendost ve Umutlugil’in de “hayır tam tersi, yargıç düşmanınız” sözleriyle sisteme karşı oldukları anlaşılmaktadır. Aristophanes yazdığı bu diyalog Atina yönetimine bir eleştiri olarak görülebilir. Aristophanes’in bu diyalogla Aristoteles’in komiğin denetimli ve bir sınır içinde olması gerektiği düşüncesine katılmadığı anlaşılabilir. Sisteme karşı olan bu eleştiri, Platon ve Aristoteles’in düşüncesi olan komedinin çizmesi gereken sınırı aştığını göstermektedir.

Güvendost agon bölümünde kuşlara karşı iki tane konuşma gerçekleştirmiştir. İlk konuşmasında kuşların tanrılardan daha yaşlı olduklarını ve bir zamanlar tanrıların ve her şeyin kralları olduklarını söylemektedir. Bu sözlerle bir komik ortaya çıkmaktadır. Evrensel düzen içerisinde kuşların tanrılardan önce var olmuş olması mantığa aykırıdır. Mitolojide Hesiod’a göre önce kaos vardır. Daha sonra toprak ana (Gaea) yaratılmıştır. Daha sonra tartaros ve aşk, kaostan erebos ve gece doğmuştur. Erebos ve geceden gökyüzü ve gün ortaya çıkmıştır. Toprak ana uranüsü, dağları ve denizi yaratmıştır. Daha sonra toprak ana uranüsle birleşip okyanusları ve titanları yaratmıştır (http-2).

“KORABAŞI

Ey sizler, cılız insanoğulları, uçan yapraklara, aldatıcı düşlere benzeyenler!

Siz ki bir avuç çamur, dağılıp giden bir dumansınız,

Kanadınız yok uçmaya, zavallı ölümlü varlıklar!

Biz kuşları dinleyin, ölümsüz kuşları, hep genç kalan, göklerde dolaşanları,

Mezar çamur nedir bilmeyenleri, düşünceleri aydınlıkta yüzenleri.

Bizden öğrenin yaratılışın sırlarını, havaları, yıldızları bizden öğrenin,

Anlatalım size nedir Khaos, nedir Khaos’tan çıkan Karanlık,

Nasıl yaratıldı soy soy kuşlar, kuşların ardından tanrılar, ırmaklar,

Bizden öğrenince bütün bunları, kaldırın atın Prodikos’u ve felsefesini.

Her şeyin başında Khaos vardı,

Karanlık vardı,

Kara Erebos ve Tartaros dolduruyordu Evren’i.

Hava yoktu, Toprak yoktu, Gök yoktu.

Derken kara kanatlı Gece bir yumurta yumurtladı bembeyaz.

Erebos'un geniş göğsüne koydu yumurtasını,
İşte bu yumurtadan Sevgi doğdu.
Sevgi altın kanatlarıyla deldi karanlığı,
Dünyaları dolaşan rüzgârlardan hafifti bu sevgi,
Erebos'un göğsünde kanatlı Khaos'la birleşip,
Kuşların soyunu getirdi dünyaya.
Sevgi her şeyi birbirine katmazdan önce ne Olympos vardı ne ölümsüz tanrılar;
Bu katışmalardan Gök doğdu, Deniz doğdu,
Kara doğdu ve bütün tanrılar doğdu.
Demek ki ölümsüzlerden önce geliyor kuşlar.
Biz kuşlar Sevgi'den doğmuşuz besbelli,
Onun için hep sevişenlerden yanayız.
Nice güzel delikanlıları büyülemiş, sevgi doldurmuşuz sevgisiz yüreklerine
Bir bildircin, bir tavuk, bir kaz, bir horozla.
İnsanoğlu neler neler borçludur bize!
Bizden öğrenir baharı, yazı, güzü, kışı" (S.40).

Aristophanes oyunda Korobaşı'nın ağzından var olan düzenin sırasını değiştirerek, tanrılardan önce kuşları yaratmış ve böylece sistem içinde bir komik ortaya çıkarmıştır.

"GÜVENDOST

Madem kuşlar dünyadan da, tanrılardan da eskidir,
Krallık herkesten önce onlara düşer.

UMUTLUGİL

Evet, evet ya, onun için gagaları bilemeye bakın:
Zeus tahtını gönül rızasıyla vermez elbet kuşlara.

GÜVENDOST

Bin bir tanıt vardır kuşların insanlara tanrılardan önce krallık ettiğine,
Örneğin horoz Dariuslardan Megabazoslardan önce
Krallık etmiştir Perslere,
Bundan ötürü de Pers kuşu derler horoza" (s.30).

Yukarıdaki diyalogda Güvendost horozun bir zamanlar pers krallığını yönettiğini belirterek tanrılardan da kudretli olduklarını söyleyecek kadar ileri gitmektedir. Bu kuşa, pers kuşu demesinin sebebi başının üstünde tacı simgeleyen ibiğinin olmasıdır. Geçmişteki gücünü anlatmak için de sabahları bir öttüğünde herkesin aceleyle işlerine gittiklerini belirtir.

“UMUTLUGİL

Desene Büyük Kral gibi dolaşır,
Başında tacıyla tek başına, çalımlı çalımlı.

GÜVENDOST

O kadar güçlü, o kadar belalı imiş ki eskiden,
Bugün bile bir öttü mü sabaha karşı,
Bütün işçiler kalkar ayağa, çilingirler,
Çömlekçiler, kürekçiler kunduracılar, hamamcılar,
Değirmenciler, marangozlar, çalgıcılar, kalkancılar,
Hepsi, hepsi, koşarlar iş başına alacakaranlıkta” (s.30)

Benzer komik diyalog da bir çaylağın Yunanlıları, bir guguk kuşunun Mısır ve bütün Fenike’yi yönettiği yönündedir. Aristophanes oyunun bu bölümünde bütün insan krallar ve tanrılar bu kuşların yönetimi altındaydı diyerek düzeni alt üst ederek bir komik yaratmaktadır.

“GÜVENDOST

Bir zamanlar da çaylak krallık etmiş Yunanlılara.

KORBAŞI

Yunanlılara ha?

GÜVENDOST

Yunanlılar onun için hâlâ bugün bile Çaylağı görür görmez yere yatarlar,
Kral olduğu zamanlardaki gibi,

UMUTLUGİL

Evet ya sorma, ben de bir gün çaylak görüp yere yattım.
Ağzımı açmış havaya bakıyordum,
Biricik meteliğimi de ağzıma koymuştum,
Az kalsın boğulacaktım yutarken,
Eve meteliksiz döndüm bu yüzden.

GÜVENDOST

Mısır’da ve bütün Fenikye’de gugukkuşu kralmış
Guguk, guguk diye bağırmaya başladı mı?
Bütün Fenikyeliler ekinleri biçmeye koşarlarmış” (s.31).

Bu komiği Güvendost’un ağzından şöyle sürdürmektedir;

“GÜVENDOST

İşte kuşlar eskiden böyle yüce, böyle kutsalmiş.
Oysa bugün sayan var mı sizi?
Soytarılar, köleler gibisiniz,
Boyuna taş atarlar size,
Delilere taş atar gibi.
Tapınaklarda bile rahat yok size,
Her yerde ne tuzaklar kurarlar size,
Ne ökseler, ne ağlar, ne kapanlar, ne sapanlar!
Yakaladılar mı, sürüyle satarlar sizi,
Alanlar etinizi budunuzu yoklar hayâsızca
Bu yetmiyormuş gibi,
Keser kızartırlar sizi,
Sirkeler, yağlar, peynirler, kekiklerle,
Türlü salçalar dökerler üstünüze kaynar kaynar,
Birer mumyaya döndürürler sizi” (s.32)

Yukarıdaki konuşma kuşlarla yapacağı ikinci konuşmasına bir giriş niteliği taşımaktadır ve sonraki konuşması Güvendost’un kaybedilen gücü geri almak istediğini anlatmaktadır.

“GÜVENDOST

Önce bütün kuşlar bir şehirde oturmak,
Çepeçevre kuşatmak havayı, gökleri,
Babil’deki gibi sağlam ve yüksek
Duvarlar örmeli tuğladan” (s.33)

Güvendost önce yerleşim yerinin etrafına duvarlar örmeyi ve bir kale gibi korunaklı hale getirmeyi önermektedir.

“GÜVENDOST

Surlar böylece kuruldu mu, bir elçi yollarız Zeus’a,
Aldığı krallığa versin diye geriye.
Hemen boyun eğip vermezse,
Açarız kutsal savaşı:
Tanrılara yasak ederiz kuşlar ülkesinden geçip
Aşağıda Semele’ler Avrupa’lar, Alkmene’lerle sevişmeyi.
Yine de geçmeye kalkarlarsa,
Kilit vururuz erkekliklerine.

İnsanlara gelince, onlara da bir haberci yollar,
Bundan böyle önce kuşlara kurban keseceksiniz deriz,
Sonra tanrılara.
Her tanrıya karşılık bir kuş seçmeli,
Biri Aphrodite'ye kurban mı kesecek,
Önce bibilkuşuna darı saçacak.
Poseidon'a bir koyun mu keseceksin,
Önce ördeğe yulaf vereceksin.
Herakles'e bir boğa mı kesilecek,
Önce akbabayı ballı çörekle doyuracan.
Tanrıların kralına bir koç mu kurban edilecek,
Önce çalığışuna bir baba sinek sunulur" (s.33)

Aristophanes sistemi eleştirirken Güvendost'un ağızından tanrısal iktidarın kuşlara verilmesi gerektiğini söylemektedir. Yazar iktidarı insanoğlunu atlayıp tanrılardan kuşlara geçirerek yönetim gücünün ne kadar gereksiz olduğunu kurguladığı anlaşılabilir. Kuşlar şehrin etrafına duvar ördükten sonra Zeus'tan krallığı, iktidarı isteyeceklerdir. Zeus bu teklifi reddedecek olursa, tanrıların kuşlar ülkesinden geçip aşağıya yani dünyaya istedikleri kadınlarla birlikte olmayı yasaklayacaklarını belirtmektedir. Bu konuşmada dünyayı en alt seviyede sunmasıyla Aristophanes, insanların buldukları düzeyi göstererek eleştirmektedir.

Güvendost insanlar tarafından kesilen kurbanların tanrılardan ziyade kuşlara adanması gerektiğini söylemektedir. Eğer insanoğlu bu kurala uymazsa kuşların tarlalarına saldırarak tek bir tohum bile bırakmayacaklarını söyleyerek tehdit eder.

"GÜVENDOST

O zaman biz de onların tarlalarına bir sürü serçe yollarız,
Bu serçeler bir tek tohum bırakmazlar tarlalarında.
O zaman Demeter gelsin de buğday dağıtsın aç insanlara.
Dünyada dağıtmaz, dağıtır mı hiç,
Bir yolunu bulup boş lafla doyurmaya kalkar insanları" (s.34)

Güvendost'un bu konuşmasından Zeus'un var olan iktidarın, tiranlığının yerine kuşları kandırarak ve adıyla müsemma sözde 'Güvendost' kavramıyla, onların güvenlerini kazanıp kendi iktidarını ve krallığını kurmak istediği anlaşılmaktadır. Güvendost'un kuşların anlayamadığı niyeti, kuşların kendi krallıklarını tanrılardan geri alma hevesiyle, yeniden oluşturmak için çalıştıklarını sanmalarındır. Oysa Güvendost kendi iktidarı ve krallığı için kuşları bir köle sistemiyle bedava çalıştırmaktadır.

“HABERCİ

Hele ördekleri görmeyin, ördekleri:

Göğüslerinde taşıdılar tuğlaları.

Ya kırlangıçlar, sıvacı yamakları gibi,

Sırtlarında mala, gagalarında harç,

Vızır vızır işlediler havada.

GÜVENDOST

Paralı işçilere paydos desene!

Sonra? Ağaç işlerini kim yaptı?” (s.61).

‘Paralı işçilere paydos desene!’ sözü Güvendost’un gerçek niyeti olan iktidar hevesini göstermektedir. Atina yönetiminden kaçıp kuşlara sığınan sıradan bir insanken, onları kandırarak kurnazlıklarla, kendisini tanrı Poseidon’la pazarlık yapacak kadar yüksek bir mertebeye ulaştırmıştır.

“GÜVENDOST

Bakin bu savaşı açan biz değiliz;

Ama barışmak isterseniz, barışınız yine de:

Haklarımızı çiğnetmemek şartıyla tabii.

Bizim ilk haklı isteğimiz şu olacak:

Zeus kuşlardan aldığı krallık esasını geri versin.

Bunda anlaşsak, elçileri yemeğe çağırabilirim” (S.81).

Şikâyet ettiği sistemden kaçarken, aynı sistemi oluşturarak kendi krallığının başına geçmiştir. Kuşların şehrini ellerinden alarak, krallıklarını tanrılardan geri almak vaadiyle onları, kendisinin kaçtığı Atina yönetiminde olduğu gibi hizmete hatta ölüme mahkûm etmiştir. Herakles ve Poseidonla diyalogu sırasında aşçıbaşına talimatlar verir. Bu talimatlar yenmek üzere kesilen kuşlar içindir.

“GÜVENDOST

Evden çıkar, arkasından köleler bir sürü mutfak

Takımları, bir de masa getirirler; masanın üstüne

Piştirilmeye hazır kuşlar vardır,

Peynir rendesini getirin bana, sarımsak da getirin.

Peyniri verin bana, ateşi besleyin.

POSEİDON

İnsanoğlu, biz üç tanrı günaydın deriz sana.

GÜVENDOST

İşim var, sarımsak rendeliyorum.

HERAKLES

Aman bu etler ne böyle?

GÜVENDOST

Asi kuşların etleri bunlar, kesildi başları,
Kuşların demokrasisine başkaldırdıkları için” (s.80)

Aristophanes Güvendost’u Atina yönetimine dönüştürmüştür. Eski güçlerini ve krallıklarını geri kazanmayı bekleyen kuşlar Güvendost’un demokrasisi tarafından öldürülmüştür. Şair Atina seyircisine yarattığı ütopya da yergi ve ironiden doğurduğu komik ile gerçekleri göstermektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada Aristophanes'in Kuşlar oyunun içerdiği gülme öğeleri, dönemin düşünürlerinin komedyaya yaklaşımları ve sisteme yapılan eleştiriler üzerinden incelenmiştir. "Kuşlar" oyunu, Antik Yunan'da eski komedyaya türünün önemli örneklerinden biridir. Oyun, üçüncü bölümdeki analizde ifade edildiği gibi, insanların devlet yönetimindeki hatalarını eleştirir ve ideal bir dünya fikri sunar. Aristoteles ve Platon, komedinin doğası ve etkileri hakkında sert düşüncelere sahiptirler. Komedinin insanların kusurlarını eleştirmek için bir araç olduğunu ve bu eleştirinin insana dair gerçekleri ortaya çıkarabileceğinin farkındadırlar. Aristophanes'in eserlerinin, eleştirel bir amacı olduğu ve aynı zamanda insanları eğlendirmeye yönelik eserler olduğu düşünülebilir. Bu tür eserlerin etkisi, insanların kusurlarını ve hatalarını eleştirel bir şekilde düşünmelerini sağlaması ve bu yolla daha iyi bir toplumun oluşmasına katkıda bulunması olarak düşünülür. Bu nedenle, "Kuşlar" gibi eserler, bir tür ciddi eleştirel düşünmeye teşvik edebilir ve dolayısıyla Aristoteles ve Platon'un eleştirisine yanıt verebilirler. Aristoteles'in ve Platon'un fikirleri temel alındığında, o dönemin düşünürleri ve yönetimi, gülmenin ve komedi oyunlarının içerdiği yergi nedeniyle, insanlarda olaylara karşı farkındalıklarının yükselmesindeki tehlikenin farkındadırlar. Yönetimi ve sistemi eleştiren görüşler hoş karşılanmamış, düzene karşı bir tehdit olarak görülmüştür. Antik Yunan'da komedinin sadece insanları eğlendirmek için yapılması gerektiği ve ciddi bir felsefik tartışma ya da öğreti sağlamadığı düşünülür. İnsanların zekalarını ve ahlaki çıkarımlarını zayıflatma ihtimali o dönem Antik Yunan sistemi için yanlıştır. Gülmenin sadece alay içermediği bilinmekte ve insanlar üstündeki gücü, saf dışı bırakılmak istenmektedir.

Aristophanes'in Kuşlar oyunu, komedinin etkisini ve önemini tartışmak için önemli bir örnektir. Güvendost ve Umutlugil'in hikâyesi alışılmadık bir geleceği anlatır. Oyundaki siyasi eğilim ve fantezi dünyasının birleşimi, verilmek istenen mesajı en iyi şekilde sunmaktadır. Oyunda amaçlanan nokta Atina'nın tedavisi olmayan hastalığa yakalanmış olması ve kurulan başka bir dünyada tedavi edilmesidir. Bu tedavi gülmeyle gösterilecek gerçeklerin farkına varılmasıdır. Aristophanes, barış içinde bir yaşamı gerçekleştirmek için doğada bir metamorfoz önermektedir. Atinalılar bazen kuşlar bazen de gerçek insanlar olarak karşımıza çıkarken, insan doğasını ve yanlış giden sistemi gerçek dışılığa göstererek fikirleri özgürleştirir. Bu fikir özgürlüğü, her zaman diliminde olduğu gibi Antik Yunan'da da rahatsız edicidir. Aristophanes'in yarattığı metafor o dönem ve şimdinin insanların benlik dünyasında ortaya çıkan bir gerçekliktir. Her dönem siyasetinin işleyişinin açık bir sunumudur. Soyut bir düşünceyle başlayarak, insanların zihninde somut bir gerçeklik

yaratılmıştır. Aristophanes'in göstermek istediği kuşlar kılık değiştirmiş insanlardır. Tanrı olduklarını iddia ederler ve Atina halkının yaşadıklarını, kendi dünyalarında yaşatmaya devam ederler. Güvendost ve Umutlugil kendi vatanlarından, toplumsal düzeni reddederek uzaklaşırken, bu reddettikleri ahlaki düzenin taleplerini kendileri oluşturur. İnsan kendi kaderine meydan okurken, komik yoluyla ve yaratılan metaforla aynı hapisaneyeye kendini mahkûm etmiştir. İnsan kuşa, kuş da tanrıya dönüşmüştür. Sistem alaya alınarak insanın kaderine meydan okuma mevcuttur. Güvendost'un kendi kaderiyle alay edişi yazılmıştır. Antik Yunan'da bir komedi yazarı olarak Aristophanes kendi görevini yerine getirir. İnsandaki ve sistemdeki eksikliği gidermek için kendi politik görüşünü ve komediyi birleştirerek yönetimin iktidarsızlığını gösterir.

Komik söylemin sağladığı özgürlük, eleştiri yönteminin kabul edilir ve derli toplu halidir. Aristophanes'in dili genellikle unutulmuş ya da görmezden gelinenle yüzleşilmesini sağlamaktadır. Komedyaya, tragedyada olduğu gibi dayatılan düşünce sistemini kırarak ya da oluşturulmaya çalışılan zihniyeti esneterek, insanları sürü halinden, birey haline getirmeye yardımcı olmakta aynı zamanda gülme yoluyla da rahatlatmaktadır. Mizah, kendi ideolojik amaçları doğrultusunda her zaman devam ettirilebilir bir yöntem olarak düşünülebilir. Antik Yunan'da veya günümüzde, kişiler üzerinde güçlü bir etki yaratarak bireyleri farkına varmaya yönlendirmekte, başka bir deyişle insanların gerçeği görebilmeleri için ilham vermektedir.

KAYNAKÇA

- Aristoteles *Nikomakhos'a Etik* (çev.S.Babür) Bilge Su Yayınları Ankara 2012
- Aristoteles *Poetika* (çev.İsmail Tunalı) Remzi Kitabevi İstanbul 2012
- Bahtin M. *Rabelais ve Dünyası* (çev.Çiçek Öztekin) Sanat ve Kuram Yayınları İstanbul 2005
- Bergson H. *Gülme Komiğin Anlamı Üstüne Deneme* (çev.Yaşar Avunç) Ayrıntı yayınları İstanbul 2019
- Carlson M. *Tiyatro Teorileri* (çev.Eren Buğlalılar, Barış Yıldırım) Ankara De Ki Yayınları 2007
- Çalışlar A. *Tiyatronun ABC'si* Say Yayınları İstanbul 2009
- Erhat A. *Aristophanes Varlık Yayınları* İstanbul 1958
- Erhat A. *Mitoloji Sözlüğü* Remzi Kitabevi Yayınları İstanbul 1996
- Freud S. *Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri* (çev.Doğukan Bal) Olimpos Yayınları İstanbul 2022
- Hippokrates *Gülmeye ve Deliliğe Dair* (çev.Mehmet Ali Kılıçbay) İris yayınları İstanbul 1997
- Hobbes T. *Leviathan* (çev.Semih Lim) Yapı Kredi Yayınları 1992
- Latacz J. *Antik Yunan Tragedyaları* (çev.Yılmaz Onay) Mitos Boyut Yayınları İstanbul 2006
- Morreal J. *Gülmeyi Ciddiye Almak* (çev.Kubilay Aysevener, Şenay Soner) İris Yayınları 1997
- Platon *Devlet* Cilt I (çev.Simge Delikanlı) Kapra Yayınları İstanbul 2020
- Sanders B. *Kahkahanın Zaferi* (çev.Kemal Atakay) Ayrıntı yayınları İstanbul 2019
- Sokullu S. *Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi* Kültür Bakanlığı Ankara 1993
- Şener S. *Yaşamın Kırılma Noktasında Dram Sanatı* Dost Kitabevi Yayınları Ankara 2016
- Şener S. *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi* Dost Kitabevi Yayınları Ankara 2019
- Şentürk R. *Gülme Teorileri* Pruva Yayınları Ankara 2021

Thomson G. *Tragedyanın Kökeni* (çev.Mehmet H. Doğan) Yordam Kitap Yayınevi İstanbul 2021

Zimmermann B. *Antik Yunan Komedyaları* (çev.Ayşe Selen) Mitos Boyut Yayınları İstanbul 2017

İnternet Kaynakları

http-1. Erkek F. Haziran Kahkaha Toplumdan Yana: Henri Bergson'un Gülme Yorumu Sayı. 11, 1 - 16 2017 Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü

http-2. Macdowell, D.M. *Aristophanes and Athens: An Introduction of the Playstation* Oxford Universty Press Great Britanya 1996

http-3. Yüksel A. Antik Yunan Tiyatrosunda Komedyanın Evreleri Cilt: 33 Sayı: 01.02 1990

Ek-1: KUŞLAR

KİŞİLER

UMUTLUGİL

GÜVENDOST

HÜTHÜT

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

KUŞLAR KOROSU

RAHİP

OZAN

KEHANET SÖZCÜSÜ

METON

MÜFETTİŞ

KANUNCU

HABERCİLER

İRİS

DELİKANLI

KİNESİAS

CURNALCI

PROMETHEUS

POSEİDON

BARBAR TANRI

HERAKLES

BİR ATINALI

BİR ATINALI

UMUTLUGİL

(Alakarga'ya)

Dosdoğru mu gidelim dersin karşı ağaçtan yana?

GÜVENDOST

(Kuzgun'a)

Hay geberesi kuş!

(Umutlugil'e)

Gak gak, geriye diye tutturmuş.

UMUTLUGİL

Nedir bu çektiğimiz, kardeş, dağda bayırda?

Boşu boşuna gebereceğiz bu yollarda.

GÜVENDOST

Vay başıma gelen! Demek bir kuzgunun peşinde

Yüz fersahtan fazla yol yapmışım.

UMUTLUGİL

Vay benim de başıma! Bir alakarga peşinde

Taban tepmişim ölesiye.

GÜVENDOST

Neresi burası yahu? Nerdeyiz?

UMUTLUGİL

Memleket ne yanda kaldı, bulabilir misin?

GÜVENDOST

Nerde... Eşkıyalar bile bulamaz.

UMUTLUGİL

Buldum belamı...

GÜVENDOST

Belayı bırak da yolunu bul, ahbap.

UMUTLUGİL

İyi oyun oynadı bize Philokrates,

Pazarda kuş satan deli.

Yemin billah ne demişti bize:

Bu kuşlar Tereus'a götürecekti bizi sözde,

Hüthüt kuşu olmuş Tereus'a.

Bir lira aldı bu pis kuzgun için,

Üç lira da alakarga için.

Isırmaktan başka bildikleri yok.

(Alakarga'ya)

Ne açıp durursun öyle gaganı?

Kayalıklardan aşağı mı sürükleyeceksin bizi?

Yol yok diyorum sana buralarda.

GÜVENDOST

Yok ya, keçiyolu bile yok.

UMUTLUGİL

Ya senin kuzgun, o ne diyor yol üstüne?

GÜVENDOST

Başka türlü bir gak ediyor şimdi.

UMUTLUGİL

Ne diyor bakalım, nerdeymiş yol?

GÜVENDOST

Ne diyecek, parmaklarımı yiyip duruyor yalnız.

UMUTLUGİL

Ne iştir bu! Cehenneme gitmeye razı olduk,

Onun bile yolunu bulamıyoruz bir türlü.

Bizinkisi bir delilik, seyirciler, bir delilik!

Herkes Atinalı olmaya can atar, Sakas gibi,

Bizse almış başımızı gidiyoruz,

Biz ki soyumuz sopumuz Atinalı'yız,

Yurttaşlık hakkımıza toz konduran yok,

Konumuz komşumuzla yaşayabiliriz,

Gurbete gidiyoruz kendi ayağımızla.

Yurdumuzu sevmiyoruz da ondan mı? Hayır.

Kim sevmez bu güzelim, bu mutlu şehri?

Dilediğin kadar para harcayabilirsin.

Bol bol vergiler, cezalar ödersin.

Cırcırböcekleri bir iki ay öter dalda,
Atinalılırsa ömür boyu öttürürler adamı.
Duruşmalarda, kovuşturmalarda.
İşte ondan ötürü düştük biz bu yollara.
Elimizde sepetimiz, çömleğimiz, mersin dallarımız,
Yeni bir yurt kurmaya gidiyoruz gurbet ellerde.
Gürültüsüz, dırıltısız bir yer bulup,
Rahat bir ömür süreceğiz orda.
İlk işimiz Tereus'u bulmak, hüthüt kuşunu,
Ona soracağız bakalım, görmüş mü uçtuğu yerlerde
Bizim aradığımız gibi bir yurt.

GÜVENDOST

Hey baksana...

UMUTLUGİL

Ne oluyor yine?

UMUTLUGİL

Benim kuzgun yukarda bir yerlere gaklıyor.

UMUTLUGİL

Hele hele! Benimkinin de gagası havada,
Bir şeyler göstermek istiyor sanki.
Bir gürültü edelim de çıksınlar ortaya.
Burda bir yerde kuşlar olsa gerek.

GÜVENDOST

Hadi öyleyse, dinle vur şu kayaya.

UMUTLUGİL

Asıl sen kafanla vur bakalım,
Daha çok ses çıkarır.
Peki, peki, bir taş at öyleyse.

UMUTLUGİL

Peki öyle yapalım. Hey ulan, hey nerdesin?

GÜVENDOST

Dur be, kendine gel. Kuşa ulan denir mi hiç?

Hüthüt diye bağır.

UMUTLUGİL

Hüthüüüt... Bir taş daha mı atayım? Hey Hüthüüüt.

*Birden kayalıkta bir kapı açılır, kuş
kılığında bir oyuncu çıkar.*

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Kim bu adamlar? Kim çağırıyor efendimi?

GÜVENDOST

Aman tanrılar korusun! Gaga değil, mağara mübarek.

Bu sırada kuzgunla alakarga iki yolcunun elinden kaçiverirler.

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Vay vay, kuşçuymuş bunlar!

UMUTLUGİL

Korkma, korkma, dur anlaşalım.

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Öleceksiniz ikiniz de.

UMUTLUGİL

Biz insan değiliz ki.

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Nesiniz öyleyse?

UMUTLUGİL

Ben mi? Ben bokluca bülbülüyüm, bir Afrika kuşu.

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Atma.

UMUTLUGİL

Atmıyorum. İnanmazsan, gel donuma bak.

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Ya öbürü, o ne kuşu?

(Güvendost'a)

Gel şöyle bakalım.

GÜVENDOST

Ben sallankuyruk, bir Karadeniz kuşu.

UMUTLUGİL

Peki ama sen ne kuşusun, tanrılar aşkına?

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Ben bir esir kuşum.

UMUTLUGİL

Ne oldu, bir horoza mı yenildin?

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Hayır efendim, hüthüt kuş olunca,
Benim de kuş olmamı diledi tanrıdan,
Uşaksız kalmasın diye.

UMUTLUGİL

Uşak kuşun nesine gerek?

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

O istiyor işte, ne de olsa insandı bir zaman.
Birden canı hamsi ister,
Al bir kap, koş hamsi aramaya,
Derken ille de lapa isterim der,
Ama çanak çömlek ne gezer burda,
O zaman da git çanak çömlek aramaya.

UMUTLUGİL

Bu seninki kuş değil, koşucu.
Haydi, ahbap, sen yine koş da,
Şu efendini çağır dışarı...

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Hiç olur mu! O kestiriyor şimdi,
Bir sürü mersincik, tatarcık yedi yattı.

UMUTLUGİL

Sen yine de git kaldır.

HÜTHÜT'ÜN UŞAĞI

Kızacak biliyorum,
Ama hatırlınız için gidip deneyeyim.

Çıkar.

GÜVENDOST

Hay geberesi kuş, ödümü kopardı.

UMUTLUGİL

Ama sorma, benim alakarga da kaçtı... korkusundan.

GÜVENDOST

O değil, sen korktun da kaçırdın, sersem.

UMUTLUGİL

Ya sen?

Sen korkudan yere yatıp kaçırmadın mı kuzgunu?

GÜVENDOST

Yoo, ben kaçırmadım kuzgunu.

UMUTLUGİL

Hani nerde öyleyse?

GÜVENDOST

Kendiliğinden uçtu gitti.

UMUTLUGİL

Sen kaçırmadın ha? Yiğit adamsın doğrusu.

HÜTHÜT

(İçerden)

Aç şu ormanı da çıkalım içinden.

Tüyleri dökülmüş olarak çıkar.

UMUTLUGİL

Aman Herakles, bu ne biçim yaratık böyle?

Bu ne biçim kuş tüyü? Tepesinde de bir sorguç.

HÜTHÜT

Kimmiş beni arayanlar?

UMUTLUGİL

Tanrılar seni epey hırpalamışa benzer.

HÜTHÜT

Tüylerime gülüyorsun galiba,

İnsan kuşa döndü mü böyle olur.

UMUTLUGİL

Sana gülmüyoruz canım.

HÜTHÜT

Ya neye gülüyorsunuz?

UMUTLUGİL

Gagan bir tuhaf da...

İ HÜTHÜT

Ne yaparsın, Sophokles soktu beni bu hale

Tereus tragedyasında.

UMUTLUGİL

Sen Tereus'sun demek. Kuş değil misin sen?

HÜTHÜT

Kuşum.

UMUTLUGİL

Tüylerin nerede öyleyse?

HÜTHÜT

Tüylerim döküldü.

UMUTLUGİL

Neden? Bir hastalıktan mı?

HÜTHÜT

Hayır, biz kuşlar kışın tüy dökeriz,

Yazın yenisi çıkar.

Sizler kimsiniz bakalım?

UMUTLUGİL

Biz mi? İki insan.

HÜTHÜT

Hangi memlekettensiniz?

UMUTLUGİL

Güzel gemilerin geldiği memleketten.

HÜTHÜT

Yargıç margıç olmayasınız?

UMUTLUGİL

Hayır, tam tersi, yargıç düşmanınız.

HÜTHÜT

Ya demek öyleleri var sizde,

UMUTLUGİL

Eh ara sıra bulunuyor tek tük.

HÜTHÜT

Peki, sizi buraya hangi rüzgâr attı?

UMUTLUGİL

Sana bir şey danışmaya geldik.

HÜTHÜT

Ne danışmaya?

UMUTLUGİL

Sen insandın önce bizler gibi,
Senin de alacakların vardı bizler gibi,
Sen de borç ödemekten hoşlanmazdın bizler gibi,
Sonra post değiştirdin, kuş oldun,
Ovalar, denizler üstünde dolandın,
İnsan ne düşünür, kuş ne düşünür bilirsin.
Onun için başvurmaya geldik sana:
Yaşanacak bir yer söyle bize,
Yumuşacık halı gibi bir yurt,
Serilip yatalım üstüne.

HÜTHÜT

Atina'dan daha büyük bir yer mi arıyorsunuz?

UMUTLUGİL

Daha büyük olmasın daha rahat olsun.

HÜTHÜT

Soylu kişilerin oturduğu bir yer mi yani?

UMUTLUGİL

Yok canım, ne münasebet!
Soylunun her türlüünden tiksiniyorum,
Adından bile.

HÜTHÜT

Ne biçim bir memleket istiyorsunuz?

UMUTLUGİL

Nasıl anlatayım sana: Bir memleket istiyorum ki,
En büyük kaygılar şu cinsten olsun orda:
Gün doğarken bir dost kapma gelsin,
Tanrı aşkına desin, erkenden yıkan da gel bize,
Çoluğun çocuğunla birlikte.
Düğünüm var da ziyafet çekiyorum.
Sakın gelmezlik etmeyesin, darılırim,
En iyi günümde gelmezsen, kara günümde de gelme.

HÜTHÜT

Amma da belalı yer arıyorsun!

(Güvendost'a)

Sen ne diyorsun?

GÜVENDOST

Ben de öyle bir yer istiyorum.

HÜTHÜT

Ama söyle, nasıl bir yer?

GÜVENDOST

Öyle bir yer ki, güzel bir delikanlının babası
Gelsin, şöyle azarlasın beni:
Senden beklemezdim bunu, serseri desin,
Oğlumu hamamdan çıkarken görmüşsün,
Ne kucaklamışın, ne yanağım okşamışın, ne öpmüşün.
Yuf sana, bense baba dostu bilirdim seni.

HÜTHÜT

Vah zavallıcık! Senin aradığın da az dert değil.

Peki, aradığınız gibi mutlu bir şehir var,

Kızıldeniz kıyılarında.

UMUTLUGİL

Ama deniz kıyısında olmasın,
Günün birinde bakarsın bir gemi gelir Atina'dan,
Sabah sabah çat kapı, mahkemeye çağırırlar adamı. Karada, içerlek bir yer yok mu bildiğin?

HÜTHÜT

Elis bölgesinde Cüzam'a gitsenize.

UMUTLUGİL

Ha? Böyle bir memleket bilmiyorum,
Ama cüzam hastalığımı hiç sevmem.
Neden dersen, şair Melanthios da cüzamlıdır.

HÜTHÜT

Peki öyleyse, Şaşılar köyüne gidin, güzel yerdir.

UMUTLUGİL

Aman aman, bir çuval altın verseler gitmem.
Neden dersen, Opontios da şaşıdır.
Peki, siz kuşların hayatı nasıl şey?
Hoş bir hayat mı? Anlatsana biraz.

HÜTHÜT

Eh, pek fena değildir.
En iyi tarafı para mara yoktur bizde.

UMUTLUGİL

Az şey değil, bizim canımıza okuyan da para.

HÜTHÜT

Sabah akşam bahçelerde dolaşırız,
Mersincik, haşhaş, susam, nane mane yeriz.

UMUTLUGİL

Desene, balayı yaşıyorsunuz ömür boyu.

GÜVENDOST

Ah, ah, neler tasarlıyorum sizin için.
Neler yapmazdı kuşlar, beni dinleseler!

HÜTHÜT

Peki, ne yapardık dinlesek?

GÜVENDOST

Ne mi yapardınız? Önce böyle ağzınızı açıp

Uçuşmazdınız öteye beriye.

Hiç yakışmıyor size bu. Sor bak Atinalılara

Orda burda gezen serseri kişilere ne derler?

Uçarı derler, kuş beyinli derler;

Konduğu dalda durmaz derler.

HÜTHÜT

Öyle derler sahi, peki ama ne yapmalı?

GÜVENDOST

Bir kent kurun kendinize.

HÜTHÜT

Nasıl kent kurarız, biz kuşuz.

GÜVENDOST

Tanrılar aşkına, bu söylediğin de söz mü senin!

Bak şu aşağılara...

HÜTHÜT

Baktım.

GÜVENDOST

Bak şu yukarılara...

HÜTHÜT

Baktım.

GÜVENDOST

Bir de dört bir yanma bak...

HÜTHÜT

Hay Zeus, nedir senin zorun?

Boynum kopacak nerdeyse.

GÜVENDOST

Ne gördün?

HÜTHÜT

Bulutlar, gökler gördüm.

GÜVENDOST

Bütün bu boşluk kuşların dolayı değil mi?

HÜTHÜT

Dolayı mı? O da ne demek?

GÜVENDOST

Yer yurt demek. Havanın da dolayı vardır,

Çünkü o da döner, dört bir yana dolanır.

Bu dolayı kuşattınız mı sağlam duvarlarla,

Hava o zaman kent olur

Siz de içine oturdunuz mu, kuşkent.

İnsanlar böcek kalır yanınızda,

Tanrılarıysa öldürebilirsiniz açlıktan...

HÜTHÜT

Nasıl?

GÜVENDOST

Hava nerde? Gökle yer arasında.

Biz Apollon tapınağına nasıl gideriz?

Boiotia'lılar yol verir de öyle.

İnsanlar tanrılara kurban pişirdiler mi,

Duman nereden geçecek? Sizin kentten, bulutlardan

Geçit vermezsiniz dumanlara

Tanrılar bir baş ödemedikçe.

HÜTHÜT

Hüüüüt... Hüüüüt... Yaşa!

Toprak tanrıya, ökselere, ağlara, kapanlara yemin ederim.

Bundan daha ince bir buluş duymadım.

Öteki kuşlar olur derse,

Ben hazırım seninle bu şehri kurmaya.

GÜVENDOST

Peki, kim anlatacak onlara bu işi?

HÜTHÜT

Kendim.
Eskiden yabaniydi bu kuşlar,
Ben adam gibi konuşmasını öğrettim onlara,
Kaç zamandır bir arada yaşıyoruz.

GÜVENDOST

Hepsini nasıl bir araya toplamalı?

HÜTHÜT

Orası kolay.
Şimdi koruya giderim,
Benim bülbülü uyandırırım,
Birlikte çağırırız onları.
Sesimizi duyar duymaz koşar gelir hepsi.

GÜVENDOST

Aman hiç durma öyleyse, canım kuş!
Ne olur git koruya da,
Uyandırırver bülbülü.

HÜTHÜT

(Fundalıkta)

Uyan garip bülbülüm uyan,
Çöz tanrısal dilini,
Dök yüreğindeki acıları,
Anlat o kutsal ağrılarınla
Oğlumuz İtys'ün başına gelenleri.
Kızıl boynundan su gibi aksın,
Oğlumuzun adını inleyen sesin,
Sık fundalıklardan göklere yükselsin.
Apollon, altın saçlı tanrı
Duyup bu acı yankıları,
Alsın fildişi çalgısını,
Karşılık versin sana,
Tanrı koroları kursun yukarda,

Ve ölümsüz dudaklarından çıkan ezgiler
Karışsın sesine mutlu yüceliklerde.
Bülbülü andıran bir flüt sesi duyulur.

UMUTLUGİL

Hey Zeus, şu minnacık kuşun sesine bak!
Bal peteğine döndürdü koca koruyu.

GÜVENDOST

Şşşt...

UMUTLUGİL

Ne var?

GÜVENDOST

Sussana...

UMUTLUGİL

Niçin?

GÜVENDOST

Hüthüt ötmeye başlıyor yeniden.

HÜTHÜT

Hüpüp... Hüpüp... Hüpüp... Hüpüp...

Huuu... Huuu... Huuu...

Gelin, kanatlı kardeşler gelin!

Gelin yeni ekilmiş tarlaları gagalayanlar!

Arpa buğday taneleri ile geçinen

Cins cins, cıvıl cıvıl kuşlar,

Bir çığlık atıp tüy gibi havalanan sürüler,

Evleklerde kaynaşıp duran,

İncecikten ötüşen kuşlar!

Tiü tiü tiü tiü tiü...

Gelin, sizler de gelin

Bahçelerde, yeşil dallarda

Hoplayıp zıplayan kuşlar!

Siz de gelin dağ kuşları,

Yabani zeytin, kocayemiş yiyenler,
Koşun gelin sesime!
Tiü tiü tiü tiü...
Siz de gelin bataklıkkuşları,
Sivrisinek avcıları,
Islak çimenlerde,
Güzelim Marathon çayırında yaşayan kuşlar! Sen de keklik, kınalı keklik!
Siz de gelin engin deniz kuşları!
Gelin, duyulmadık sözler duymaya gelin,
Biz kuşlar, bütün çevik boyunlular
Toplanıyoruz burada.
Yaşlı başlı, cin fikirli bir insan çıkageldi,
Yepyeni bir tasarı getirdi bize.
Gelin hepiniz oy vermeye.
Gelin, gelin, gelin.
Torotorotorotorotiks
Çıkabau çıkabau çıkabau
Torotorotorolililiks.

GÜVENDOST

Kuş muş görüyor musun ortada?

UMUTLUGİL

Ağzımı açmış havaya bakıyorum,
Ama tek bir kuş gördüğüm yok.

GÜVENDOST

Desene hüthüt kuşu boşuna girdi koruya.
Kuluçkaya mı yattı yoksa?

BİR KUŞ

Torotinks, torotinks.

GÜVENDOST

Ha bak, bu gelen bir kuş işte.

UMUTLUGİL

Amma da kuş ha! Ne kuşu bu?
Tavus kuşu mu yoksa?

GÜVENDOST

Hüthüt'e soralım.

Hüthüt çıkagelir

Bu ne kuşu, söylesene.

HÜTHÜT

Bu kuş bir başka kuş,

Yaman bir bataklık kuşu.

UMUTLUGİL

Vay babam vay! Tüyleri kızıl kızıl!

HÜTHÜT

Kızıl olacak elbet, adı kızılkanat.

UMUTLUGİL

He he baksana.

GÜVENDOST

Ne var?

UMUTLUGİL

Bir kuş daha...

GÜVENDOST

Bu da garip bir kuş olmalı yaban ellerden gelen.

Amma da çalımlı çıkıyor tepeye!

Şair midir nedir?

HÜTHÜT

Buna Arap kuşu derler.

UMUTLUGİL

Arap kuşu mu? Olur şey değil!

Arap olur da devesiz nasıl gelir?

GÜVENLİDOST

Bir sorguçlu kuş daha. Bu daha nesi?

(Hüthüt'e)

Demek senden başka sorguçlu kuş da var?

HÜTHÜT

O sorgucunu şair Philokles'ten almış sayılır
Ama hüthütoğlu değil, türedioğludur.

UMUTLUGİL

Türedi kuş ha? Onun için tüyleri yolunmuş demek.

GÜVENDOST

Parası olanı yolarlar tabi,
Bir yandan dalkavuklar, bir yandan yosmalar.

UMUTLUGİL

Al sana alaca bulaca bir kuş daha,
Bu da ne kuşu acaba?

HÜTHÜT

Buna doymaz kuş derler.

UMUTLUGİL

Kleonymos'un akrabasıdır öyleyse.

GÜVENDOST

Ama öyle olsa ibiği düşük olurdu.

UMUTLUGİL

Şu kuşlara bak, hepsinin başı püsküllü,
Dövüşe mi geliyor bu püsküllü belalar?

HÜTHÜT

Bunlar Karyalılar gibidir, püskül sallamadan edemezler,

GÜVENDOST

Hayda! Korkunç bir sürü geliyor.

UMUTLUGİL

Vay canına, kara bulut gibi!
Eyvah, sardılar iki yanımızı.

GÜVENDOST

Al sana bir keklik.

UMUTLUGİL

Bu da bir...

GÜVENDOST

Bu da bir bağirtlak.

UMUTLUGİL

Bu da bir koca martı. Martının arkasındaki ne?

HÜTHÜT

O mu? O bir berber kuşu.

UMUTLUGİL

Kuş da berber olur mu?

GÜVENDOST

Neden olmasın, bizim Sporgilos kargası berber değil mi?

UMUTLUGİL

Bak bak bir baykuş.

GÜVENDOST

Yok canım, baykuşun ne işi var burada,

Atina'ya mı çevirecek burasını?

HÜTHÜT

Alın size bir sürü kuş daha:

Saksağan, kumru, tarlakuşu, yarasa,

Puhu, güvercin, atmaca, şahin,

Kuku, ispinoz, yeşil ördek, saka,

Karabatak, sığırcık, sülün, mavi karga.

GÜVENDOST

Kuş doldu ortalık.

UMUTLUGİL

Karatavuklara bak.

GÜVENDOST

Cıvıl cıvıl hepsi. Amma da ötüşüyorlar,

Üstümüze doğru koşup.

UMUTLUGİL

Sakın saldırmaları bize.

GÜVENDOST

Gagalarını açmış bize bakıyorlar.

UMUTLUGİL

Bana da öyle geliyor.

KORABAŞI

Kikikim... kikikikimmiŐ bizi çağıran?

Sen nerden geldin buraya?

HÜTHÜT

Ben çoktandır buradayım.

KuŐlarlayım her zaman.

KORABAŞI

Ne ne ne nedir bize söyleyeceğin?

HÜTHÜT

Güzel bir Şey, hoş bir Şey, yeni bir Şey,

Kuş halkına yararlı bir Şey.

İki akıllı adam geldi aramıza.

KORABAŞI

Kimmiş, kimmiş, neymiş, neymiş, n'olmuş, n'olmuş

HÜTHÜT

İki insan geldi diyorum size,

İki yaşlı başlı insanoğlu,

Bir büyük yapının temellerini atmaya.

KORABAŞI

Yediği halta bak Şunun!

Bu senin iŐlediđin suç,

Bugüne dek eŐi görülmemiş korkunç bir suç!

Neler söylüyorsun sen?

HÜTHÜT

Korkulacak bir Şey yok söylediklerimde.

KORABAŞI

Sen ne yaptığını biliyor musun?

HÜTHÜT

Bizleri seven, bizlerle birleŐmek isteyen

İki insanı aldım aramıza.

KORABAŞI

Demek yaptın yapacağını.

HÜTHÜT

Yaptığıma pişman değilim.

KORABAŞI

Nasıl sokarsın aramıza, nasıl, nasıl?

HÜTHÜT

Ben nasıl girdiysem öyle.

KORO

Eyvahlar olsun!

Satıldık, yıkıldık!

Bizimle tarlaları çayırları paylaşan,

Aramızda yaşayan biri

Çiğnedi bütün yasaları,

Bozdu bütün yeminleri,

Tuzağa düşürdü bizi,

Oldum olası düşmanımız

Bir soya sattı bizi.

KORABAŞI

Onunla hesabımızı sonra görürüz,

Şimdilik bu iki ihtiyarı temizleyelim.

GÜVENDOST

Hapı yuttuk.

UMUTLUGİL

Hep senin yüzünden. Ne diye getirdin beni buraya?

GÜVENDOST

Yanımda olası diye.

UMUTLUGİL

Hayır, beni ağlatıp seyretmek için.

GÜVENDOST

Ağlayamazsın ki, gözlerini oyacaklar.

KORO

Haydi, ileri, açın kanatları,

Saldıralım, kuşatalım,

Dört bir yandan düşmanı!
Görsün bu iki insanoğlu gününü.
Didik didik yem olsunlar bize.
Ne kuytu ormanlara kaçabilirler,
Ne köpüklü denizlere,
Ne de bulutlara göklere.

KORABAŞI

Haydi, paramparça edelim şunları,
Sağ kanadın komutanı ilerlesin.

UMUTLUGİL

Ne yapsam, nerelere kaçsam?

GÜVENDOST

Dur olduğun yerde.

UMUTLUGİL

Didik didik mi etsinler beni?

GÜVENDOST

Nasıl kurtulabilirsin ellerinden?

UMUTLUGİL

Ben ne bileyim nasıl?

GÜVENDOST

Bence dövüşmekten başka çare yok.

Alalım ellerimize şu çömllekleri.

UMUTLUGİL

Çömllekler ne işe yarar?

GÜVENDOST

Hiç değilse Atina'nın kuşu baykuş çömlleğe yanaşmaz.

UMUTLUGİL

Ya şu koca pençeli kuşlardan nasıl sakınmalı?

GÜVENDOST

Bir şiş al, geldiler mi sokarsın.

UMUTLUGİL

Gözlerimi nasıl koruyacağım?

GÜVENDOST

Şu çanağı al ya da şu tabağı.

UMUTLUGİL

Yamansın doğrusu, bunu iyi düşündün.

Böyle savunmayı Nikias da beceremezdi.

KORABAŞI

Ööööö ölmek var, dönmek yok.

Basalım gagayı,

Didikleyelim. Gugukluyalım,

Keselim, biçelim,

Önce şu çömleği paralayalım.

HÜTHÜT

Zalim kuşlar, nedir bu yaptığımız?

Size kötülük etmemiş bu iki insanı,

Üstelik de karımın yurttaşlarını

Paramparça mı edeceksiniz?

KORABAŞI

Kurtlara acınır da insanoğullarına acınmaz.

Kim etmiş onların bize ettiğini?

HÜTHÜT

Bunlar doğuştan düşman olsalar da bize,

Bugün dostça geliyorlar aramıza.

Güzel bir öğüt vermek bütün kaygıları.

KORABAŞI

Nasıl olur da atalarımızın düşmanları

Bize iyi bir öğüt verebilir?

HÜTHÜT

En akıllı kişiler nice bilgilerini düşmanlarına borçludurlar.

Düşmanı bilmek güvenlik sağlar.

Bir dost bize nasıl korunacağımızı öğretmez.

Oysa bir düşman bilgi edinmeye zorlar bizi.

Yüksek duvarlar örmesini, büyük gemiler yapmasını

Dostlarından değil düşmanlarından öğrenir şehirler.
Onlardır öğreten herkese nasıl koruyacağım
Evini, malım mülkünü, çocuklarım.

KORABAŞI

Benim aklım yatıyor doğrusu
Bir düşmandan çok şey öğrenileceğine. Gelin konuşturup dinleyelim şunları.

GÜVENDOST

(Umutlugil'e)

Ha şöyle, sözüme geldiniz.
Benim sizden istediğim de buydu.

KORABAŞI

Senden neyi esirgedik şimdiye dek?

GÜVENDOST

Yan bakmıyorlar artık bize,
Bırakalım çanağı çömleği yere,
Şiş elde dolaşalım
Bizim ordugâhın çevresinde,
Büyük çömlekten uzaklaşmayalım,
Çünkü kaçmak yok artık.

UMUTLUGİL

Güzel, ama ya öldürürlerse bizi,
Nereye gömülürüz?

GÜVENDOST

Şehitliğe tabii,
Cenaze masrafları da devletten,
Öldük deriz kahramanca,
Kuşkente düşmanla savaşırken.

KORABAŞI

Herkes yerine,
Silahlar yere,
Öfkeler baş aşağı,
Yiğitlik çantaya!

Soralım bu adamlar
Nerden niçin gelmişler.
Ey Hüthüt dinle beni.

HÜTHÜT

Nedir sormak istediğiniz?

KORABAŞI

Kim bu yabancılar, nerden gelmişler?

HÜTHÜT

İki Yunanlı, akıl ülkesinden.

KORABAŞI

Hangi rüzgâr atmış onları

Kuşların memleketine?

Nedir aradıkları?

HÜTHÜT

Bizi sevmiş özlemişler,

Bizi görmek,

Bizimle yaşamak,

Bizimle bir olmak istemişler.

KORABAŞI

Olur şey değil, ne diyorlar peki?

HÜTHÜT

Neler, neler, duyulmadık şeyler!

KORABAŞI

Burada kalmak, bizimle yaşamak

Ne kazandırır onlara?

Nedir umdukları,

Dostlarına yararlı,

Düşmanlarına zararlı olmak mı?

HÜTHÜT

Zengin edecekler bizi,

Alabildiğine zengin.

Ne görüyorsak bu dünyada,
Sağda solda, orda burda
Bizimmiş hepsi.

KORABAŞI

Deli mi bu adamlar?

HÜTHÜT

İnanılmayacak kadar akıllı.

KORABAŞI

Akıl var mı bu sözlerde?

HÜTHÜT

Akıldan ötesi bile var.

Tilki gibi kurnaz bunlar.

Sanat, marifet, zekâ,

Hepsi bunlarda.

KORABAŞI

Konuşsun, söyle de konuşsun.

Öyle coşturdu ki beni söylediklerin,

Uçasım geliyor havalara.

HÜTHÜT

(İki hizmetçiye)

Ey kuş, gel buraya, sen de gel,

Alın götürün şu silahlan,

Asın ocağın başına,

Barışımız mutlu

olsun! *(Güvendost'a)*

Sen de anlat bakalım şimdi

Niçin buraya topladın bizi?

GÜVENDOST

Aman Apollon göstermesin, ağzımı açmam.

Yahut da söz versinler bana,

Bıçakçının karısı gibi,
Beni ısırmayacaklarına,
Yolmayacaklarına,
Orama burama dokunmayacaklarına.

UMUTLUGİL

Nerene demek istiyorsun? Şurana mı?

GÜVENDOST

Hayır, hayır, orama değil, gözlerime.

KORABAŞI

Söz veriyorum.

GÜVENDOST

Yemin et öyleyse.

KORABAŞI

Yemin ederim, ama bir şartla:
Bütün hakemler seyirciler
Bizden yana olacak bu oyunda.

GÜVENDOST

Olurlar; olurlar.

KORABAŞI

Yeminimi bozarsam bile,
Birinciliği isterim yine,
Bir oy fazlasıyla da olsa.

HÜTHÜT

Dinleyin millet!
Askerler çekilsin gitsin evlerine,
Biz sonucu yazarız tahtaya.

KORO

İnsanoğluna güvenilmez,
Kalleşlik etmeden durmaz,
Yine de söyle dinleyelim.

Senin bildiğin bir şey söylersin de bana,
Gücüm kuvvetim artar.
Neyse düşündüğünü söyle hepimize,
Bir kazanç varsa bu işte,
Hepimiz birden kazanacağız.
Söyle ne maksatla geldin buralara, çekinme,
Sözleşmeyi bozmayız, güven bize,

GÜVENDOST

Dolmuş taşıyorum, can atıyorum konuşmaya.
Sözümün hamuru kıvamına geldi,
Getirin çelengi, koyun başıma, su dökün ellerime.

UMUTLUGİL

Ne oluyoruz? Şölen mi var?

GÜVENDOST

Hayır, söyleyecek söz arıyorum, oturaklı, dokunaklı bir söz.
Yürekleri, kafaları sarsacak bir söz.
(Kuşlara)
Ah, nasıl yanıyorum siz kuşlara!
Sizler ki neydiniz bir zamanlar! Birer kraldınız.

KOROBASI

Kral mı dedin? Nerenin kralı?
Gördüğünüz her yerin, her şeyin,
Benim, onun, bunun, Zeus'un bile kralı.
Sizin soyunuz, Titanlardan bile eskidir.
Kronos'tan da, Dünya'dan da.

KORO

Dünya'dan mı?

GÜVENDOST

Evet, Apollon'a yemin ederim, Dünya'dan da eski.

KOROBASI

Böylesini duymadım şimdiye kadar.

GÜVENDOST

Sizin merakınız, kültürünüz yok da ondan.
Ezop'u okusanız bilirdiniz ki,
Tarlakuşu kuşların en eskisidir,
Ve dünyadan önce yaratılmıştır.
Babası hastalıktan ölmüş,
Ne dünya, ne de toprak olmadığı için,
Beş gün mezarlı kalmış babası.
Bakmış hiçbir yere gömemiyor, ne yapsın,
Yarmış kendi kafasını, gömmüş içine.

UMUTLUGİL

Desene tarlakuşunun babası Tarlabası'nda yatıyor.

GÜVENDOST

Madem kuşlar dünyadan da, tanrılardan da eskidir,
Krallık herkesten önce onlara düşer.

UMUTLUGİL

Evet, evet ya, onun için gagaları bilemeye bakın:
Zeus tahtını gönül rızasıyla vermez elbet kuşlara.

GÜVENDOST

Bin bir tanıt vardır kuşların insanlara tanrılardan önce krallık ettiğine,
Örneğin horoz Dariuslardan Megabazoslardan önce
Krallık etmiştir Perslere,
Bundan ötürü de Pers kuşu derler horoza.

UMUTLUGİL

Desene Büyük Kral gibi dolaşır,
Başında tacıyla tek başına, çalımlı çalımlı.

GÜVENDOST

O kadar güçlü, o kadar belalı imiş ki eskiden,
Bugün bile bir öttü mü sabaha karşı,
Bütün işçiler kalkar ayağa, çilingirler,
Çömlekçiler, kürekçiler kunduracılar, hamamcılar,

Değirmenciler, marangozlar, çalgıcılar, kalkancılar,
Hepsi, hepsi, koşarlar iş başına alacakaranlıkta.

UMUTLUGİL

Sen onu bana sor:

Frikya yününden güzelim bir hırkamdan oldum
Onun yüzünden. Bir isim günü şölene çağrılmıştım,
Yemekten önce içkiyi biraz fazla kaçırmış uyumuşum.
Daha yemek bile yenmeden horoz başlamaz mı ötmeye,
Ben de sabah oldu diye fırladım dışarı, Halimus yolunu tuttum.
Surlardan dışarı yeni çıkmıştım ki, bir serseri yürüdü üstüme,
Bir sopa indirdi sırtıma, düştüm yere, başladım imdat diye bağırmaya,
O zaman serseri hırkamı kaptığı gibi sıvıştı gitti.

GÜVENDOST

Bir zamanlar da çaylak krallık etmiş Yunanlılara.

KORABAŞI

Yunanlılara ha?

GÜVENDOST

Yunanlılar onun için hâlâ bugün bile
Çaylağı görür görmez yere yatarlar,
Kral olduğu zamanlardaki gibi,

UMUTLUGİL

Evet ya sorma, ben de bir gün çaylak görüp yere yattım.
Ağzımı açmış havaya bakıyordum,
Biricik meteliğimi de ağzıma koymuştum,
Az kalsın boğulacaktım yutarken,
Eve meteliksiz döndüm bu yüzden.

GÜVENDOST

Mısır'da ve bütün Fenikye'de gugukkuşu kralmış
Guguk, guguk diye bağırmaya başladı mı,
Bütün Fenikyeliler ekinleri biçmeye koşarlarmış.

UMUTLUGİL

Desene onun için sünnet olanlara
Guguk, koş tarlaya guguk, diye bağırırlar.

GÜVENDOST

Kuşlar öyle önemliymiş ki eskiden,
Agamemnon, Menelaos, hangi kral olursa olsun,
Bir kuş taşırmış esasının üstünde,
Ve aldığı her armağana ortak olurmuş bu kuş.

UMUTLUGİL

Ya, bunu bilmiyordum doğrusu,
Tragedyalarda Priamos'u kuşla görüp şaşardım.
Rüşvet yiyen büyüklerin kuşları yaşarmış desene.

GÜVENDOST

Çok daha garibi var bu için: tanrılar tanrısı Zeus Başında kartalsız edemez, kızı Athena da
Puhukuşuyla dolaşır, Apollon'sa bir atmaca taşır elinde.

UMUTLUGİL

Doğru bütün bunlar, ama ne diye tanrılar taşır bu kuşları?

GÜVENDOST

Şunun için: Kurban kesilince tanrılara bağırsaklar sunulur ya,
Oysa bu bağırsakları Zeus'tan bile önce kuşlar yer.
Bir zamanlar tanrılara yemin edilmezmiş,
Yalnız kuşlara yemin edermiş insanlar.

UMUTLUGİL

Desene Lampon onun için kaza yemin eder bir dalavere yapacağı zaman.

GÜVENDOST

İşte kuşlar eskiden böyle yüce, böyle kutsalmış.
Oysa bugün sayan var mı sizi?
Soytarılar, köleler gibisiniz,
Boyuna taş atarlar size,
Delilere taş atar gibi.
Tapınaklarda bile rahat yok size,
Her yerde ne tuzaklar kurarlar size,
Ne ökseler, ne ağlar, ne kapanlar, ne sapanlar!
Yakaladılar mı, sürüyle satarlar sizi,

Alanlar etinizi budunuzu yoklar hayasızca
Bu yetmiyormuş gibi,
Keser kızartırlar sizi,
Sirkeler, yağlar, peynirler, kekiklerle,
Türlü salçalar dökerler üstünüze kaynar kaynar,
Birer mummyaya döndürürler sizi.

KORO

Ah insanoğlu, ne acıklı şeyler anlatıyorsun bize!
Nasıl olmuş da zavallı babalarımız
Bunca şanı şerefi kaçırmışlar ellerinden?
Her şeyden yoksun bırakmışlar bizi. Ama kader seni yolluyor bize,
Bizi ve çocuklarımızı koruyasın diye.
Öğret bize nasıl kazanırız eski krallığımızı,
Onsuz yaşamak haram olsun bize.

GÜVENDOST

Önce bütün kuşlar bir şehirde oturmak,
Çepeçevre kuşatmak havayı, gökleri,
Babil'deki gibi sağlam ve yüksek
Duvarlar örmeli tuğladan.

UMUTLUGİL

Ne yaman kale olur amma, devler gelemmez hakkından.

GÜVENDOST

Surlar böylece kuruldu mu, bir elçi yollarız Zeus'a,
Aldığı krallığa versin diye geriye.
Hemen boyun eğip vermezse,
Açarız kutsal savaşı:
Tanrılara yasak ederiz kuşlar ülkesinden geçip
Aşağıda Semele'ler Avrupa'lar, Alkmene'lerle sevişmeyi.
Yine de geçmeye kalkarlarsa,
Kilit vururuz erkekliklerine.
İnsanlara gelince, onlara da bir haberci yollar,
Bundan böyle önce kuşlara kurban keseceksiniz deriz,
Sonra tanrılara.

Her tanrıya karşılık bir kuş seçmeli,
Biri Aphrodite'ye kurban mı kesecek,
Önce bibilkuşuna darı saçacak.
Poseidon'a bir koyun mu keseceksin,
Önce ördeğe yulaf vereceksin.
Herakles'e bir boğa mı kesilecek,
Önce akbabayı ballı çörekle doyuracan.
Tanrıların kralına bir koç mu kurban edilecek,
Önce çalığışuna bir baba sinek sunulur.

UMUTLUGİL

Baba sinek mi, işte bu kurban pek hoşuma gitti,
Zeus da istediği kadar yıldırımlarına binsin.

HÜTHÜT

Ama biz kanatlılara, havada uçanlara
İnsanlar nasıl tanrı der, düpedüz kuş diyecek yerde.

GÜVENDOST

Lafa bak! A kardeş, Hermes tanrı değil mi?
Onun da birçok tanrılar gibi kanatları yok mu, uçmuyor mu?
Zafer tanrıçasının da iki yaldızlı kanadı yok mu?
Aşkın da kanatları var ve Homeros İris'ten bahsederken,
Utangaç bir kumruya benzetir onu.

HÜTHÜT

Ama ya Zeus kızarsa, ya kanadı yıldırımlar yağdırırsa üstümüze?

KORABAŞI

Ya kafasız insanoğulları bizleri hiçe sayarsa,
Olympos'ta oturanlardan başka tanrı tanımazlarsa?

GÜVENDOST

O zaman biz de onların tarlalarına bir sürü serçe yollarız,
Bu serçeler bir tek tohum bırakmazlar tarlalarında.
O zaman Demeter gelsin de buğday dağıtsın aç insanlara.
Dünyada dağıtmaz, dağıtır mı hiç,
Bir yolunu bulup boş lafla doyurmaya kalkar insanları.

GÜVENDOST

Derken bir sürü karga salarız üstlerine,
Bu kargalar çifte koşulu sığırların da,
Çayırlarda otlayan koyunların da
Üstlerine saldırırlar, gözlerini oyarlar.
Ondan sonra hekim geçinen Apollon
Gelsin de iyi etsin gözlerini,
Bunun için para almıyor mu bizden?

UMUTLUGİL

Aman dur, benim öküzlerimi bir satayım da, sonra yap bu işi.

GÜVENDOST

Ya bir de insanlar sizi tanrı sayarlar
Her iyiliğin kaynağı bilirlerse,
Size toprağın, göğün, denizin sahibi derlerse,
Neler sunmazlar size...

KORABAŞI

Neler sunarlar, söyle bakalım.

GÜVENDOST

Önce çekirgeler çiçekli bağlara saldırmazlar,
Bir alay yarasa ve baykuş önler bu yağmayı,
Sonra sinekler kurtlar rahat bırakırlar incir ağaçlarını,
Bir sürü turna kuşu gelir temizler her şeyi.

KORABAŞI

Peki ama bu insanları nasıl zengin edeceğiz?
Bunların derdi günü zengin olmak.

GÜVENDOST

Bunlar zaten kuşlara fal bakmaya gelmiyorlar mı,
Kuşlar da onlara gizli madenleri nerde bulacaklarını
Onlarla nerelerde nasıl kazançlı işler yapacaklarını söylerler,
Böylece bir tek bezirgan da denizlerde boğulmaz artık.

KORABAŞI

Nasıl boğulmaz?

GÜVENDOST

Yol falına baktıracak her adama bir kuş ne yapacağını söyler:

“Bugün yola çıkma, hava bozulacak!” - “Bugün yola çık,
işler yolunda gidecek!”

UMUTLUGİL

Ya öyle mi, öyleyse ben bari bir gemi alayım da kaptan olayım.
Ne diye duruyorum buralarda?

GÜVENDOST

Eskilerin gömüp bıraktıkları altınları da kuşlar yoluyla bulacaklar ancak,
Çünkü kuşlar onların nerde olduklarını bilirler.

Demezler mi, paranın nerde olduğunu kimseye sorma, kuşa sor.

UMUTLUGİL

Ha, o zaman ben gemiyi sattım gitti,
Kazma kürek alıp gömü aramaya giderim, daha iyi.

KORABAŞI

Peki ya insanların sağlığı kuşlar bunu nasıl verecektir insanlara?
Sağlık tanrılardan gelme bir nimet olduğuna göre.

GÜVENDOST

İşlerin yolunda gitmesi insan için sağlığın ta kendisi değil mi?

UMUTLUGİL

İşleri kötü giden bir adamın rahatı yerinde denemez doğrusu.

KORABAŞI

Uzun ömür tanrılara vergi olduğuna göre,
İnsanlar nasıl elde edebilecek bunu?
İster misin insanlar çocukken ölsün bundan sonra.

GÜVENDOST

Ölmek mi, yoo, aksine kuşlar insanların hayatına 300 yıl daha eklerler.

KORABAŞI

Nerden bulacaklar bu 300 yıl?

GÜVENDOST

Nerden olacak, kendilerinden:
Alakarganın insandan beş kat daha fazla yaşadığını biliyor musun?

UMUTLUGİL

Desene kuşların krallığında yaşamak
Zeus'un buyruğunda yaşamaktan daha kârlı.

GÜVENDOST

Hem de nasıl!
Tanrılarımıza altın kapılı
Mermer tapınaklar yapmak zorunda kalmayacağız,
Çünkü onlar çalılıklarda, meşeliklerde yaşayacaklar,
En kodamanlarının tapınağı olsa olsa zeytin ağacı
olacak.

Kurban kesmek için ne Delphoi'ye gitmek gerekecek, ne de Amon tapınağına,
Kocayemiş ya da zeytin ağaçları arasında
Bir avuç arpa ya da buğday dolu ellerimizi
Havaya kaldırıp yalvardık mı,
Yeni tanrılarımız dileklerimizi şıp diye yerine getirirler.

KORABAŞI

Meğer sen ne sevimli bir adammışsın,
Oysa ben seni belalı bir moruk sanmıştım demin.
Bundan böyle hiçbir sözünden çıkmam.

KORO

Akıllıca sözlerin coşturdu beni.
Ant içerim, tanrıların elinden
Bir an önce tacımı tahtımı kurtaracağıma,
Elverir ki sen sözünde durasın,
Tanrılara karşı benimle birlik olasın.

KORABAŞI

Akıl senden, üst tarafı bizden.

HÜTHÜT

Kaybedecek vaktimiz yok,
Yerimizde saymayalım,
Hemen işe girişmemiz gerek,
Önce gelin bizim eve gidelim.

Kusura bakmayın, benimki bir kuş evi,
Samandan, çerden çöpten bir yuva.
Ama adınızı sorabilir miyim daha önce?

GÜVENDOST

Elbette, benim adım Güvendost,
Bu da Umutlugil, Atina'nın Kuşuçmaz mahallesinden.

HÜTHÜT

İkiniz de hoş geldiniz!

GÜVENDOST

Hoş bulduk.

HÜTHÜT

Buyrun, girin.

GÜVENDOST

Sen gir, biz arkandan geliriz.

HÜTHÜT

Buyrun uçun benimle.

GÜVENDOST

Eyvah, gördün mü başıma geleni,
Arkadaş, dönsene geriye,
Senin gibi uçamıyoruz ki biz.
Nasıl yaşayacağız bir arada?

HÜTHÜT

Yaşarız pekâlâ.

GÜVENDOST

O kadar kolay değil, Ezop'un masalını hatırla,
Kartalla tilki anlaşır, ama başlarına da gelmedik kalmaz.

HÜTHÜT

Sen hiç korkma, bir kök var bizde,
Yedin mi kanatlanırsın.

GÜVENDOST

Peki öyleyse girelim.

(Hizmetçilere)

Ksanthias, Manodoros, getirin Şu antalarınızı.

KORABAŞI

Hey Hũthũt bre, baksana.

HũTHũT

Ne var, hayrola?

KORABAŞI

Sen bu iki misafiri evine gũtũr, ağırla,

Ama eŐin bũlbũlũ bize bırak,

Gelsin o gũzelim sesini bizimkine katsın da,

Hoş vakit geçirelim burada.

GũVENDOST

Ha bak bunu esirgeyemezsin bizden,

ıkart o bũyũlũ kuşu yuvasından,

Gelsin de gũzel yũzũnũ gũrelim.

HũTHũT

İstiyor musunuz; peki, baş ũstũne.

ık gel dostum, ık gel,

Gel de gũrũn misafirlerimize.

Bũlbũl flũt alan bir genç kız kılığında çıkar

GũVENDOST

Aman bu ne gũzel kuş,

Ne tatlı, ne sevimli bir yaratık bu!

Ben bu kuşla seviŐmeye varım.

UMUTLUGİL

Gelinler gibi giyinmiŐ, takmış takıŐtırmıŐ.

Bir gũzel ũpmek isterdim doğrusu.

GũVENDOST

Ne ũpmesi, kafasına baksana ŐiŐten beter.

UMUTLUGİL

Ne olur, gagasını kaldırır ũperim.

HũTHũT

Haydi gidelim.

GÜVENDOST

Haydi hayırlısı.

Çıkarlar. Koro dans ederek orkestranın ortasına doğru ilerler ve giriş türküsün okuduktan sonra Korobaşı parabasis denilen uzun mısralı parçaya başlar

KORO

Ey bülbül, güzel kuş,
Esmer sevgilim, can yoldaşım,
Sesini sesime katanım benim,
Hoş geldin, sevindirdin beni,
Tatlı dillerin bir şenlik bana.
Karıştır kavalıma bahar
cıvıltılarını, Başla söylemeye
şu mısraları:

KORABAŞI

Ey sizler, cılız insanoğulları, uçan yapraklara, aldatıcı düşlere benzeyenler!
Siz ki bir avuç çamur, dağılıp giden bir dumansınız,
Kanadınız yok uçmaya, zavallı ölümlü varlıklar!
Biz kuşları dinleyin, ölümsüz kuşları, hep genç kalan, göklerde dolaşanları,
Mezar çamur nedir bilmeyenleri, düşünceleri aydınlıkta yüzenleri.
Bizden öğrenin yaratılışın sırlarını, havaları, yıldızları bizden öğrenin,
Anlatalım size nedir Khaos, nedir Khaos'tan çıkan Karanlık,
Nasıl yaratıldı soy soy kuşlar, kuşların ardından tanrılar, ırmaklar,
Bizden öğrenince bütün bunları, kaldırın atın Prodikos'u ve felsefesini.
Her şeyin başında Khaos vardı, Karanlık vardı,
Kara Erebos ve Tartaros dolduruyordu Evren'i.
Hava yoktu, Toprak yoktu, Gök yoktu.
Derken kara kanatlı Gece bir yumurta yumurtladı bembeyaz.
Erebos'un geniş göğsüne koydu yumurtasını,
İşte bu yumurtadan Sevgi doğdu.

Sevgi altın kanatlarıyla deldi karanlığı,
Dünyaları dolaşan rüzgârlardan hafifti bu sevgi,
Erebos'un göğsünde kanatlı Khaos'la birleşip,
Kuşların soyunu getirdi dünyaya.
Sevgi her şeyi birbirine katmazdan önce ne Olympos vardı, ne ölümsüz tanrılar;
Bu katışmalardan Gök doğdu, Deniz doğdu, Kara doğdu ve bütün tanrılar doğdu.
Demek ki ölümsüzlerden önce geliyor kuşlar.
Biz kuşlar Sevgi'den doğmuşuz besbelli,
Onun için hep sevişenlerden yanayız.
Nice güzel delikanlıları büyülemiş, sevgi doldurmuşuz sevgisiz yüreklerine
Bir bıldırcın, bir tavuk, bir kaz, bir horozla.
İnsanoğlu neler neler borçludur bize!
Bizden öğrenir baharı, yazı, güzü, kışı.
Çiftçi turnaların güneye gitmesini bekler,
Tarlasına tohum ekmezden önce.
Turnalar gitti mi dümenci dümeni bırakıp uyur,
Eşkiya bir gocuk hazırlar kendine, el âlemi soyarken kendi üşemesin diye.
Güzel günlerin müjdesini çaylak verir
Bu müjdeyle kırpılır koyunların yünü,
Yaz urbaları kırlangıca göre biçilir.
Amon, Delphoi, Dodone, Apollon kâhinleri bizdendir
Düğünü, seferi, alışverişi, her şeyi
Bize danışarak yapar insanoğulları,
Gelecek üstüne her bilgi kuştan sorulur,
Kuştur her şeyin alameti insanoğullarına,
Kuş olur hapşırığınız, öksürüğünüz,
Eşğiniz kuş, köleniz kuş, her şeyiniz kuş olur.
Kâhin Apollon biz değiliz de kimdir sizin için?
Bizleri birer tanrı sayarsanız,
Rüzgârlarınız, mevsimleriniz,
Kışınız, yazınız bizden sorulur.
Üstelik biz Zeus gibi
Göklerde oturacak da değiliz.

Alçakgönülle aranızda yaşayacağız sizin,
Kuşsütü, kuru üzümle besleyeceğiz
Çoluğunuzu çocuğunuzu,
Ömrünüz bolluk içinde geçecek,
Güle söyleye, bol bol yiye içe yaşayacaksınız.
Öylesine mutlu olacaksınız ki bizimle,
Bıkıp usanacaksınız mutluluktan.

KORO

Canım peri, ormanların perisi,
Tio tio tio tio si
Renk renk sesler çıkaran peri,
Dağlarda, bayırlarda,
Pırıl pırıl çayırlarda, Tio tio
tio tio si
Yemyeşil kayın ağaçlarının tepesinde,
Tio tio tio tio si
Pan'ın seslerine kattım sesimi
Tio tio tio tio si
Ana tanrıçanın korolarıyla
Hora teptim yaylalarda To
to to to to si
Arı olup ozanlar gibi
Peteklerde uğuldadım
Bala çevirdim türkülerimi
Tio tio tio tio si.

KORABAŞI

(Seyircilere)

Mutlu yaşamak isteyen varsa içinizde,
Gelsin yaşasın bizimle.
Ayıp günah yoktur bizde,
Ne yaparsanız yapın, hoş görür kuşlar.
Sizde bir suçtur babasını dövmek,

Bizdeyse gider döversin babanı
Ve dersin ki ona:
Sıkıysa kaldır ibiğini.
Damgalı köleler bizim aramızda
Çilkuşu sayılır olsa olsa.
Frikyalı yabancılar garip kuşlardır aramızda.
Karyalı bir köle de olsan,
Soylu bir kanarya yaparız seni.
Savaştan kaçsan bile,
Keklik der, hoş görürüz seni.
Keklikoğlu keklik deriz
Kekliğin şanındandır pır edip tüymek.

KORO

Meriç kıyılarında
Tio tio tio tinks
Beyaz beyaz kuğular
Çırparak kanatlarını
Tio tio tio tinks
Bağrıışılar Apollon'a.
Yükselir keskin çığlıkları
Göklere doğru,
O zaman siner, sus pus olur
Alaca bulaca vahşi hayvanlar,
Bir garip sessizlik iner sulara
To to to to to to to to to tinks
Yankılarla dolar Olympos,
Tanrılar ürperir tatlı tatlı
Ve Musa'lar karşılık verir bu seslere
Tio tio tio tinks.

KORABAŞI

Ne güzel Şey kanatlı olmak!
DüŐünün seyirciler sizin de kanatlarınız olsa,
Bir tragedyada sıkıldınız mı,
Pır uçarsınız evinize,
Yer iğer tekrar dönersiniz.
Göbeklinin biri sıkıŐtı mı,
Altına kaçırmadan uçar gider,
Bir güzel rahatlayıp döner.
Birin karısında gözünüz mü var,
Baktınız kocası oturmuş senatörlerin arasında,
Pır gidersiniz evine,
Sevişir koklaŐır dönersiniz.
Kapılara kanat yapan Diitrephes bile
Bakın nasıl zengin oldu yükseldi,
Bir Şey değilken adam oldu, Atlara
bindi horozlar gibi DolaŐıyor
ortalıkta.

Güvendost'la Umutlugil kanatlı olarak sahneye dönerler.

GÜVENDOST

İŞte oldu.

UMUTLUGİL

Aman bu ne bak!

Bu kadar gülünç Şey görülmemiş.

GÜVENDOST

Ne gülüyorsun be?

UMUTLUGİL

Kanatlarına gülüyorum.

Neye benziyorsun biliyor musun bu kanatlarla?

GÜVENDOST

Beni bilmem ama sen boyalı bir kaza benziyorsun.

UMUTLUGİL

Sen de tüyleri yolunmuş bir karatavuğa.

GÜVENDOST

Doğrusu benzedik benzeyeceğimize.

Aiskhylos'un dediği gibi:

Bu kanatlar bizim ataların kanatları.

KORABAŞI

Peki ne yapacağız şimdi?

GÜVENDOST

Önce şehrimize bir ad bulmak,

Anlı şanlı, cafcaflı bir ad,

Sonra kurban kesmek tanrılara.

UMUTLUGİL

Evet öyle yapmak.

HÜTHÜT

Nasıl bir ad bulalım?

GÜVENDOST

İster misin Lakedaymonyaklardan alalım

Şehrimizin adını, Isparta diyelim?

UMUTLUGİL

Aman ne diyorsun Isparta kayış demek aslında,

Kamış hadi neyse, ama kayış istemem.

GÜVENDOST

Peki ne diyelim öyleyse?

UMUTLUGİL

Havalardan kuşlardan alalım adım.

GÜVENDOST

Havakukuşya diyelim mi?

KORABAŞI

Aman ne güzel isim!

Bundan cafcaflısı can sağlığı.

UMUTLUGİL

Tamam tamam, bulutlar arasında saklı bir kuşkent
Atina zenginleri hazinelerini bu kentte mi saklar yoksa?

GÜVENDOST

Yok yok, bizimkisi Trakya'daki Phlegra ovasına benzer,
Hani şu tanrıların devleri lafla yendikleri ova.

KORABAŞI

Ey bizim ulu, bizim parlak kentimiz!
Tanrın kim olacak senin,
Kimin adına kurbanlar keseceğiz sende?

UMUTLUGİL

Bu şerefi Athena'ya versek nasıl olur?

GÜVENDOST

Olur mu, hiç düzenli bir şehirde
Bir kadın kılıç kalkan kuşanır da,
Kleisthenes yün örür mi erkekliğini unutup?

KORABAŞI

Peki, kalenin burcunda kim oturacak?

GÜVENDOST

Bir kuş oturacak tabii.

KORABAŞI

Bizim aramızdan bir kuş mu?

GÜVENDOST

İran'dan gelme bir kuş.
Ares'in en yaman oğulları İran'dan gelir.

UMUTLUGİL

Sevsinler Ares'in kuş evladım!

GÜVENDOST

Taş üstünde oturmak ona yaraşır.
Hadi artık, uç bakalım havalara,
Git taş getir, harç getir,

Soyun, başla çalışmaya.
Çık merdivenden, düş tepe aşağı,
Sağa sola nöbetçiler dik,
Ateşler yak dört bir yanda hiç sönmeyen,
Bir çan al eline, koş oraya buraya,
Sonra yat bir yere dinlen,
Aşağıdan yukarı, yukardan aşağı elçiler yolla,
Uç git sonra gel yanıma.

UMUTLUGİL

Sen de otur burda, keyfine bak.

Gider.

GÜVENDOST

Hadi git, dostum, dediğimi yap,
Sensiz olmaz bu işler,
Ben bir rahip çağırayım da kurban işlerine bakayım.
Hey evlat, getir bana şu sepetle leğeni!

KORO

Anlaştık, beraberiz artık,
Ne istersen yapacağız,
Birlikte dua edeceğiz tanrılara,
Birlikte kurban keseceğiz sunaklarda!
Haydi, haydi anlatsın dünyayı
Apollon'a yükselen seslerimiz,
Khairis bile kötü kavalıyla katılsın bize!

GÜVENDOST

(Karga kılığında kavalcıya)

Kes artık, kes şu kavalı!
Bu da nesi, üstüme iyilik sağlık!
Çok acayip şeyler gördüm bu dünyada,
Ama böylesini görmedim doğrusu:
Başına tasma geçirmiş bir karga!

(İçeriye giren Rahip'e)

Rahip, görevini yap, kurban kes yeni tanrılara!

RAHİP

Keseceğim, ama kutsal sepet nerde?
Önce kuşların ocak tanrısına dua edelim,
Sonra kuşların atası atmacaya,
Sonra bütün kuşlara,
Tanrı ve tanrıça bütün Olymposlulara!

GÜVENDOST

Ey yüce şahin, Sunion tanrısı,
Selam sana, denizlerin kralı!

RAHİP

Selam sana Delphoi ve Delos'un kuğusu,
Ve sana ey bildircin Leto'nun kuşu,
Ve sana Artemis'in sakakuşu!

GÜVENDOST

Demek Artemis saka oluyor bundan böyle!

RAHİP

Selam sana keklik, Frikyalı tanrı!
Selam sana devekuşu tanrılar, insanlar anası!

GÜVENDOST

Ey kutsal devekuşu, ey Kybele,
Göbekli kişilerin anası!

RAHİP

Ey tanrılar, koruyun Havakukukuşya'yi... ve Khios yurttaşlarını

GÜVENDOST

Bu Khios'lular da her yere sokarlar burunlarını.

RAHİP

Selam size de kahraman kuşlar ve kahraman civcivler,
Sülün, tavus, balıkçıl, leylek, selam size, arıkuşu,
Darı kuşu, sarı kuş, kara kuş, selam sizlere...

GÜVENDOST

Yetti be mübarek yetti artık!
Kartalları, akbabaları da çağırırsan yandık,
Kime yeter senin keseceğin kurban?
O kadcılık et atmacaya bile yetmez.
Çık git burdan çelenklerinle.
Ben kendim yaparım bu kurban işini.
Rahip çıkar.

KORO

(Güvendost kurban kesmek için ellerini yıkarken)
Biz de yeniden başlayalım duaya,
Ama yeterince yiyecek yok madem,
Bir tek tanrıya başvuralım.
Çünkü bu zavallı kurbanın
Boynuzdan ve kıldan başka şeyi yok.

GÜVENDOST

Keselim kurbanımızı kanatlı tanrılara...
Bu arada güle oynaya bir ozan çıkagelir.

OZAN

Ötün, kuşlar, ötün, Havakukukuşya'ya şiirler düzün!

GÜVENDOST

Bu da nesi? Sen nerden çıktın, kimsin?

OZAN

Ben baldan tatlı türküler söylerim,
Musa'ların kulu kölesiyim Homeros gibi.

GÜVENDOST

Kölenin bu kadar uzun saçlısı görülmemiş.

OZAN

Biraz saygılı olun, lütfen!
Homeros böyle anlatır şairleri.

GÜVENDOST

Tevekkeli değil, bir deri bir kemik kalmışın.

Peki ama Bay Ozan, ne işin var burda senin?

Başına bela mı aramaya geldin?

OZAN

Havakukukuşya'ya şiirler düzdüm,

Ağır, hafif, uzun, kısa şiirler,

Simonides'in bol bol yaptığı cinsten.

Bizim için şiirler mi yazdın, ne zaman?

OZAN

Çoktan, ben bu şehri çocukluğumdan beri övmüşümdür.

GÜVENDOST

Daha kurbanım yeni kestik be,

Adımı şimdi koduk bu yeni doğmuş çocuğun.

OZAN

Musa'ların sesi kanatlıdır,

Yarar geçer havaları şimşekler gibi.

Sen ey kutsal baba,

Etna'nın yüce kurucusu,

Beni hor görme,

Kadrimi bil,

Cömert elini uzat bana.

GÜVENDOST

Bu tanrının belası ozan rahat vermeyecek bize,

Sadakasını verip def etmezsek.

Hey, kurban kasabı,

Senin hem hırkan var, hem gocuğun,

Ver şuna gocuğunu da kurtulalım.

(Ozan'a)

Hadi al şunu, soğuktan donmuşa benziyorsun.

OZAN

Şiirimin perisi bu armağanı kabul ediyor,

Ama sen de kulak ver
Pindaros'un Şu yuce mısralarına.

GÜVENDOST

Bu adamdan kurtuluŐ yok.

OZAN

Göçebe İskitler arasında
Dolaşır serseri serseri
Sirtında giyeceği olmayan.

GÜVENDOST

Anlaşıldı, bir de hırka istiyor;
(Kasap'a)
Hadi, hırkanı da ver,
Ozanlara yardım etmek sevaptır.
(Ozan'a)
Al Şunu da çek arabanı.

OZAN

Gidiyorum, giderken de Şiirler düzeceğim,
Kentinizi öven Şiirler.
Ey altın tahtlarda oturan Musa,
Kutla bu soğuktan titreyen kenti,
Gittim o kente ki Şimşekler bol,
Buzlar içinde engin ovaları...
Ları ları tarlaları...

GÜVENDOST

Evet, yalan değil, soğuk olmasına soğuk,
Ama bizde ne hırka bıraktın ne gocuk.
Olur Şey değil, dünyada aklıma gelmezdi,
Bu herif nerden haber aldı bizim kenti?
(Hizmetçi'ye)
Al Şu ibriği de uğurlu suları dökelim dört bir yana.
Herkes dilini tutsun artık.

BİR KEHANET OKUYUCUSU

(Elinde bir papyrus'la)

Sakın tekeyi hemen kesmeye kalkma!

GÜVENDOST

Sen kimsin, nesin?

KEHANET OKUYUCUSU

Ben mi? Ben kâhin sözlerini okurum.

GÜVENDOST

Canımıza okuyacaksın desene.

KEHANET OKUYUCUSU

Mutsuz insan, hor görme tanrı işlerini.

Unutma ki kâhin Bakis Havakukuşya'dan söz ediyor düpedüz.

GÜVENDOST

Şehir kurulmazdan önce söylemek yok muydu bunu?

KEHANET OKUYUCUSU

Tanrılardan izin gelmemişti.

GÜVENDOST

Aman oku okuyacağını da dinleyelim.

KEHANET OKUYUCUSU

Akbabalarla kurtlar yurt kurunca

Sikyon'la Korinthos arasında...

GÜVENDOST

Korinthos'tan bana ne!

KEHANET OKUYUCUSU

Bakis havayı anlatıyor bununla.

Kehanet okumaya devam eder.

Pandora'ya bir koç kes önce,

Sonra bir temiz urbayla yeni pabuçlar ver

Sözümü insanlara ilk ulaştırana.

GÜVENDOST

Pabuç sözü de var mı gerçekten?

KEHANET OKUYUCUSU

Papyrus'u uzatır.

Al kitabı kendin oku:

“Dediklerimi yerine getirirsen, tanrısal delikanlı,
Göklerdeki kartal olursun, getirmezsene,
Ne kartal olursun, ne kumru, ne saksagan.”

GÜVENDOST

Yok canım bu da var mı?

KEHANET OKUYUCUSU

Al kitabı kendin oku.

GÜVENDOST

Bu kâhinin dedikleri uymuyor
Apollon'un bana yazdırdıklarına. .

O der ki:

“Bir sahte kâhin çıkar da,
Töreninizi bozar, bağırsak kapmaya yeltenirse,
Basın tekmeyi kışına.”

KEHANET OKUYUCUSU

Bırak şimdi bu şakaları.

GÜVENDOST

Bir Papyrus uzatır;

Al kitabı kendin oku:

“Bir kartal da olsa basın tekmeyi,
obur Lampon, hırsız Diopithes de olsa.”

KEHANET OKUYUCUSU

Bu da mı var kitapta?

GÜVENDOST

Al kitabı kendin oku!

Hadi git, cehennem ol buradan!

KEHANET OKUYUCUSU

Vay benim başıma gelen!

GÜVENDOST

Hadi yallah, git başkalarına anlat bu masalları.

Okuyucu tabana kuvvet kaçar, ünlü

Müneccim Meton toprak ölçme aletleriyle girer.

METON

Geldim işte yurdunuza, sizlere...

GÜVENDOST

Al bir tane daha!

Sen ne diye geldin, ne işin var burada?

Nedir o ayağındaki koca takunyalar?

METON

Ben havayı arşınlamaya geldim,

Göğünüzü fersahlara bölmeye.

GÜVENDOST

Peki ama tanrı kulu, kimsin, nesin sen?

METON

Ben dillere destan Meton'um yahu!

Koca Yunanistan'da tanımayan yoktur beni.

GÜVENDOST

Ya o taşıdığım aletler ne?

METON

Hava cetvelleri.

Önce şunu bil ki gök dediğin koca bir kümbettir,

Tepesine şu eğri cetveli koyup,

Pergeli de üstüne dayadın mı...

Anlıyor musun?

GÜVENDOST

Yoo, hiçbir şey anlamadım.

METON

O zaman bir düz cetvel alırım,

Yuvarlağı bir dörtgen içine yerleştiririm,

Ortasını bulur, meydanı oraya kurarım.

Bu meydandan dümdüz sokaklar çıkar,

Yuvarlak bir yıldızdan çıkan ışınlar gibi.

Bu adam ikinci bir Thales! Sen bana baksana Meton.

METON

Ne var, söyle.

GÜVENDOST

Sayın bilgin, ben senin dostunum, bilesin.

Sözümü dinle de usulca git burdan.

METON

Neden gideyim? Korkacak nem var?

GÜVENDOST

Sparta gibi burada da

Yabancıların başı deritte,

Kovalıyor, tartaklıyorlar hepsini,

Dayaktan geçilmiyor bütün kentte.

METON

Neden? Devrim mevrim mi var?

GÜVENDOST

Yok canım.

METON

Peki ne var öyleyse?

GÜVENDOST

Biz hep toplanıp bir karar verdik:

Sahtekârları kapı dışarı ediyoruz.

METON

Öyleyse ben de sıvışayım bari.

GÜVENDOST

Dayaktan kurtulabilir misin, bilmem.

Bak, sopa ha indi ha inecek kafana,

Na, indi bile...

Döver.

METON

Eyvah, başıma gelen!

GÜVENDOST

Duymadın mı deminden beri söylediklerimi!

Hadi hadi al öçeklerini de

Başka yerleri ölçmeye git.

Meton kaçır, bir müfettiş girer.

MÜFETTİŞ

Yabancı işlerine bakan görevliler nerde?

GÜVENDOST

Bu Sardanapal da kim?

MÜFETTİŞ

Ben baklayla kura çektim de geldim buraya. .

Müfettiş oldum Havakukuşya'ya.

GÜVENDOST

Müfettiş ha! Kim yolladı seni buraya?

MÜFETTİŞ

Teleas'ın buyruğuyla geldim.

GÜVENDOST

Param versek de buradan tüysen, nasıl olur?

MÜFETTİŞ

İyi olur, benim de başka işim vardı zaten,

Phamakes üstüne nutuk çekecektim kurultayda.

GÜVENDOST

Al git öyleyse ücretini!

Döver.

MÜFETTİŞ

Bu da ne demek?

GÜVENDOST

Phamakes üstüne bir nutuk.

MÜFETTİŞ

Bir müfettişi dövmek ha! Tanık olsun herkes!

GÜVENDOST

Daha duruyor musun burada?

Al git takım taklavatını.

Sen gel de kızma bu işe:

Daha şehir kurulmadan müfettiş yolluyorlar

Müfettiş kaçır, bir yerde saklanır. Bir kanuncu

KANUNCU

Kanuncu metni okur.

Herhangi bir Havakukukuşya yurttaşı

Bir Atina yurttaşına kötülük edecek olursa...

GÜVENDOST

Bu kanun bezirgânı da kim?

KANUNCU

Ben bir kanun satıcısıyım,

Yepyeni kanunlar çıkarıyorum satışa.

GÜVENDOST

Ne dedin, ne dedin?

KANUNCU

Havakukukuşyalılar Sopakentlilerle aynı ölçüleri,

Ayrı tartıları, aynı kanunları uygulayacaklardır...

GÜVENDOST

Sana bir sopa uygulayayım da gör.

KANUNCU

Deli misin, nesin?

GÜVENDOST

Alır gider misin kanunlarımı?

Yoksa kanun namına tepelerim seni.

Döver, Kanuncu kaçır.

MÜFETTİŞ

(Geri dönerek)

Yandın, Güvendost, suçüstü yakalandın,

Nisan ayında adam dövdün.

GÜVENDOST

Hoppala! Sen hâlâ burada mısın?

KANUNCU

Geri dönerek kanun okur:

“Her kim ki yargıçları kovar,

gereğince karşılamaz...”

GÜVENDOST

Vay başıma gelen! Sen de hâlâ buradasın ha?

Kovalar.

MÜFETTİŞ

Hapı yuttun, 10 000 drahmi ceza kestireceğim sana.

GÜVENDOST

Ben de 10 000 parça ederim senin yazacaklarını.

MÜFETTİŞ

Unuttun mu ne gelmişti başına bir akşam

Kanun yazıtına işediğin zaman?

GÜVENDOST

Seni namussuz! Yakalayın şu keratayı!

Müfettiş kaçır.

GÜVENDOST

Ne kaçıyorsun? Dursana!

Hadi gidelim burdan bir an önce,

Koçumuzu kurban edelim tanrılara.

Hepsi çıkar, koçu ve kurban avadanlıklarını götürürler.

KORO

Bundan böyle biz bakacağız her şeye,
Bizden sorulacak her şey, Kurbanlar bize sunulacak artık, Adaklar dualar bize.
Çünkü biziz yukarıdan dünyayı gören,
Biziz koruyan büyüten bütün meyveleri.
İster toprakta olsun, ister ağaçta
Öldüren türlü türlü böcekleri,
O böcekler ki kemirgen dişleriyle
Saldırırlar yeşeren tohuma, tomurcuğa.
Biz olmasak yangın yerine döner
Güzelim kokulu bahçeler.
Sürüngen, kemirgen canlı kalmaz
Kanatlarımızın geçtiği yerde.

KORABAŞI

İnsanlar şöyle bildiriler yayımlıyor bugünlerde:
“Meloslu Diagoras’ı, tanrılara karşı koyan ozanı
Kim öldürür getirirse, bir kese altın alacak.
Her kim ölmüş zorbalardan birini öldürür ise,
Kendisine bir torba altın verilecek, bilmiş olun!”
Biz de onlar gibi şunları bildirmek istiyoruz bugün:
“Kuş avcısı Philokrates’in ölüsünü getirene bir,
Dirisini getirene dört kese altın verilecek.
Çünkü bu adam ispinozları bir ipe dizip,
Yedisini birden bir tek meteliğe satar;
Ardıkuşlarını yağlı görünsün diye şişirir;
Karatavukların tüylerini burunlarına sokar;
Güvercinleri yakalayıp kafeslere koyar,
Sonra onları ağlara bağlayıp yem diye kullanır.”
Şimdi, ey insanlar, dinleyin, bizden size haber:
Evinde kuş besleyen kim varsa, bıraksın kuşları.
Yoksa biz onu yakalar, besler ve yem diye kullanırız.

KORO

Ne mutlu kanatlı soyuna kuşların! Biz ne kışın donmaktan korkarız, Ne de yazın
yanmaktan,
Soyunup dökünmeyiz sıcak diye,
Gideriz çiçekli çayrlara,
Gireriz sık yapraklı fundalıklara,
Öterken ağustosböceği cinler gibi
Güneşten, türküden sarhoş,
Ateş, alev yanan günlerde.
Kışın sığınıp mağaralara
Oynaşırım dağ perileriyle.
Baharda meyvelerini yeriz
Gelinler gibi beyaz mersinlerin,
Kharitlerin bahçelerinde.

KOROBASI

Yargıçlara bir sözümüz var ozan yarışmaları için:
Neler, neler vereceğiz onlara bizi kandırırlarsa,
Aleksandros'un aldıkları hiç kalacak bunlar yanında
Bir yargıç neyi sever her şeyden çok?
Üstüne puhukuşu basılı paraları değil mi?
Puhukuşları evlerinde yuva kuracak yargıçların,
Keselerine yumurtlayıp civcivler çıkaracak.
Yargıç evleri birer tapınağa benzeyecek çünkü,
Kartal kanatlı damlar yapacağız evlerine.
Ey yargıçlar, avlanması zor yerlere düşerseniz,
Şahin pençeleri veririz size adam avlanmak için.
Bir yere yemeğe gittiniz mi, kuş kursağı takarız size,
Ama bir de kazandırmazsanız bizi yarışmalarda,
Heykeller gibi şemsiyeler takımın başlarınıza:
Çünkü beyaz urbalarınızı giyeceğiniz gün,
Bütün kuşlar gelir donatır üstünüzü başınızı.

GÜVENDOST

Kuşlar, kurbanı kesebiliriz artık.
Ama durun, surlardan bir haber gelmedi:
Ne oldu, ne bitti, bir öğrensek...
Hah, biri geliyor soluk soluğa,
Olympos'tan akan çaylar gibi.
Haberci koşarak gelir.

HABERCİ

Nerde? Ne ne ne nerde? Nerde?
Başbuğumuz Güvendost nerde?

GÜVENDOST

Burdayım.

HABERCİ

Surların bitti.

GÜVENDOST

Ağzına sağlık.

HABERCİ

Böyle iş, böyle güzel iş görülmemiş!
Öyle kalın duvarlar örüldü ki,
Palavracı Proksenides'le Theogenes
Atlar koşulu arabalarıyla
Gelip geçebilirler üstlerinden
Birbirine sürtünmeden.

GÜVENDOST

Vay babam vay!

HABERCİ

Yüksekliğine gelince ölçtüm,
Herodotos nasıl ehramları ölçtüyse,
Yüz kulaçtan biraz eksik.

GÜVENDOST

Vay anam vay! Boyuna bosuna kurban!
Hangi babayığitler başardı bu işi?

HABERCİ

Kuşlar tabii, başka kim olacak?
Ne Mısırlı tuğlacı vardı,
Ne dülger, ne marangoz, kendileri.
Her işi kendileri yaptı, şaştım kaldım.
Evet, otuz bin kadar turna geldi Libya'dan,
Temel taşlarını kursaklarında getirdiler;
Sutavukları tıklar tıklar yonttu taşları,
On binlerce leylek tuğla taşıdı,
Suyu derekuşları getirip boşalttı havadan.

GÜVENDOST

Harcı kim getirdi?

HABERCİ

Balıkçılar teknelerle.

GÜVENDOST

Peki, ama harcı nasıl kodular tekneye?

HABERCİ

Yaman bir çare buldular buna:
Kazlar kürek gibi daldırıp ayaklarını,
Pat pat atıverdiler harcı teknelere.

GÜVENDOST

Kazın ayağı neymiş meğer!

HABERCİ

Hele ördekleri görmeyin, ördekleri:
Göğüslerinde taşıdılar tuğlaları.
Ya kırlangıçlar, sıvacı yamakları gibi,
Sırtlarında mala, gagalarında harç,
Vızır vızır işlediler havada.

GÜVENDOST

Paralı işçilere paydos desene!
Sonra? Ağaç işlerini kim yaptı?

HABERCİ

Ağaçkakanlar ne güne duruyor:
Kapıları biçimine sokuverdiler.
Öyle takırdıyordu ki gagaları,
Tersanede sanırdın kendini.
Şimdi artık her yere kapalı, sürgülü,
Dört bir yana nöbetçiler dizili,
Kol gezenler var çingiraklı,
Burçlarda gözcüler, fenerler...
Ama ben gidip bir yıkanayım;
Sen artık ne yapacaksan yap.

Çıkar, Güvendost afallayıp kalmıştır;

KORABAŞI

Hey, neye daldın öyle? Şaşkın değil mi?
Surların bu kadar çabuk yapıldığına?

GÜVENDOST

Şaşım doğrusu, şaşacak kadar da var;
Bir masala benziyor bütün bunlar...
Ama bak, bir haberci daha geliyor;
Şuna bak, ne de cakalı geliş var!

İKİNCİ HABERCİ

Ah ah! Ah ah! Ah ah! .

GÜVENDOST

Ne var, hayır ola?

HABERCİ

Yüz karası, yüz karası başımıza gelen!
Az önce Zeusgillerden bir tanrı
Uçup geçti kapılarımızın havasından,
Nöbetçi alakargalardan kurtularak.

GÜVENDOST

Rezalet! Bu ne saygısızlık! Hangi tanrı bu?

HABERCİ

Bilmiyoruz, ama kanatlıydı, onu biliyoruz

GÜVENDOST

Hemen bir arayıcılar kolu çıkarmadınız mı ardından?

HABERCİ

Otuz bin şahin çıkardık, oklu yaylı.

Bütün keskin pençeliler havada tetikte:

Kerkenezler, akdoğanlar, akbabalar,

Baykuşlar, kartallar, martallar, hepsi.

Öyle bir havalandılar ki yel gibi,

Kanat sesleriyle doldu gökler.

Tanrı uzaklarda olmasa gerek:

Buralarda bir yerde olacak.

GÜVENDOST

Haydi öyleyse, gelsin sapanlar, yaylar, oklar.

Koşun, gelin hep buraya, atın, vurun!

Bana da bir sapan getirin.

KORO

Bir savaştır başladı, görülmedik bir savaş

Biz kuşlarla tanrılar arasında.

Haydi, hep birlikte koruyalım havalarımızı,

Bulutların sardığı Erebos'un sardığı havalarımızı!

Hiçbir tanrı giremesin ülkemize bize sormadan.

KORABAŞI

Herkes dört açsın gözünü, kulağını!

Bakın, bakın, bir ses var yukarılarda,

Bir tanrı süzülüyor gibi havalarda...

İris bir genç kız olarak görünür sahnenin üstünde. Başında bir gökkuşağıyla havada yüzer. Geçip gitmek isterken makinelerle aşağıya iner ve durur.

GÜVENDOST

Hey! Hey! Dur bakalım! Nereye, nereye böyle?

Uslu dur, kımıldayayım deme, dur yerinde!

Kimsin, nesin? Nerden gelip nereye gidersin?

İRİS

Olmypos tanrıları arasından geliyorum.

GÜVENDOST

Adın ne senin? Yelkenli misin, kuşaklı mısın?

İRİS

Ben İris'im, rüzgâr kanatlı İris.

GÜVENDOST

Salamis'ten misin, Paralis'ten mi?

İRİS

Ne demek istiyorsun?

GÜVENDOST

Erkek yok mu aranızda bu kızı dizginleyecek?

İRİS

Dizginlemek mi? O da ne demek?

GÜVENDOST

Seni inletecek demek, hem de nasıl!

İRİS

Anlamadım, saçma sapan laflar bunlar!

GÜVENDOST

Sürtük! Nerden nasıl girdin kapılarımızdan?

İRİS

Kapılarınız mı? Kapı da ne demek?

GÜVENDOST

Bak hele, anlamamazlıktan geliyor mahsus!

Alakargalara başvurdu mu, söylesene?

Leyleklerden giriş belgesi aldın mı?

İRİS

O da ne demek? Nedir bu saçma laflar?

GÜVENDOST

Ne olduğunu anladın ya.

İRİS

Senin aklından bir zorun olmasın?

GÜVENDOST

Hiçbir kuştan hiçbir mühürlü kâğıt almadın mı?

İRİS

Kâğıt, mühür ne oluyor be yahu?

GÜVENDOST

Demek sen başkalarının göklerinde

Gizli gizli uçuyorsun böyle?

İRİS

Göklerde değil de nerde uçacak tanrılar?

GÜVENDOST

Ben orasını bilmem, ama burdan uçamazlar.

Onun için şu anda sen suçlu durumdasın.

Hak ettiğin ceza da yakalanıp öldürülmektir.

İRİS

Eee, yavaş gel! Ben ölümsüzüm.

GÜVENDOST

Biz istersek ölümsüzleri de öldürürüz.

Dünyalar bizim buyruğumuz altındayken,

Siz tanrılar dilediğiniz gibi yaşayamazsınız artık.

Madem biz sizden daha güçlüyüz,

Bize boyun eğmek zorundasınız.

Şimdi söyle bakalım bana:

Sen böyle yelkeni açmış nerelere gidiyorsun?

İRİS

Babamın buyruğuyla insanlara gidiyordum,

Olmos tanrılarına kurban kesmeleri gerek!

Sunaklarda öküzler, koyunlar kesilmeli,

Sokaklar kızarmış et dumanlarıyla dolmalı.

GÜVENDOST

Kime, kime? Hangi tanrılara?

İRİS

Hangi tanrılara olacak? Gökteki bizlere.

GÜVENDOST

Ya, sizler tanrısınız demek.

İRİS

Biz değiliz de kim?

GÜVENDOST

İnsanların tanrıları kuşlardır artık.

Zeus'un izniyle bundan böyle insanlar

Zeus'a değil, kuşlara kurban kesecekler,

İRİS

Ey çılgınlar çılgını, aklını başına topla,

Tanrıların korkunç öfkesini çekme üstüne.

Zeus Dike'yi bir yolladı mı buraya,

Soyunu sopunu yok eder,

Evini barkını yakar yıldırımlarıyla.

GÜVENDOST

Bırak bu korkutmaları, aşağıdan al biraz

Senin karşında Lydialı, Frikyalı bir köle yok.

Şunu bil ki Zeus kafamı kızdırırsa,

Ateş alev bir sürü kartal yollarım,

Yerle bir ederim sarayımı köşkünü,

Pars postları giyen dev kuşlarım var ya benim,

Yüzlercesini birden salarım göklere

Bir teki bile hırpalamıştı onu vaktiyle.

Ve sen İris, sen de canımı sıkarsan,

Bacağından tutar, kuşağını yırtarım senin

Bu ihtiyarlığımınla üç kez haklarım seni.

İRİS

Vay geberesi bunak! Bu ne saygısız laflar!

GÜVENDOST

Hadi yallah, yıkıl karşımdan!

İRİS

Gidip babama söyleyeyim de gör gününü!

GÜVENDOST

Hadi, hadi aç yelkenleri,

Git başka enayileri tavra!

İris havaya uçar.

KORO

Zeus soyundan tanrılara

Bizim ülkeden geçmek yasak!

Bir ölümlü kurban yakarsa onlara,

Dumanların buradan geçmesi yasak!

GÜVENDOST

Yahu, ben insanlara bir elçi göndermişim,

Neden hâlâ gelmedi acaba?

Elçi elinde bir altın çelenkle çıkagelir.

ELÇİ

Ey Güvendost, yüce Güvendost, mutlu Güvendost!

Yüce bilge, çağımızın şanı şerefi,

Büyük zekâ, mutlu deha, en büyük... En yüce.

Aman durdursana beni!

GÜVENDOST

Hadi dur da, söyle söyleyeceğini.

ELÇİ

Bütün halklar sana hayran, bütün insanlar

Şu altın çelengi yolladılar sana!

GÜVENDOST

Kabul, ama nerden geliyor bu hayranlık?

ELÇİ

Ey sen ki yüce bir kent kurdun havalarda,

Bilemezsin nasıl yüceltiyor seni insanlar,

Herkes nasıl hayran bu kurduğun devlete.

Sen Havakukukuşya'yı kurmazdan önce,

Sparta diyor başka şey demiyordu millet,
Bir Sparta modası sarmıştı dünyayı,
Saçlar kesilmez, karınlar doymaz olmuştu,
Sokrates gibi yıkanmadan yaşıyordu herkes,
Eli sopalı olmayanı dinlemiyordu kimse.
Bugünse geçti modası bunların,
Kuş diyor başka bir şey demiyor millet,
Kuşlar gibi yaşamaya özeniyor herkes:
Erkenden kalkıp yem peşine düşüyorlar,
Mahkeme kapılarını gagalıyorlar sabah sabah,
Yargılarla doyuruyorlar karınlarını.
Bir kuş modasıdır aldı yürüdü,
Herkes bir kuş adı seçiyor kendine:
Topal meyhaneci keklik oluyor
Menippos kırlangıç diyor kendine,
Opuntios karga, Philokles tarlakuşu,
Theogenes kaz, Lykurgos leylek,
Khairaphon yarasa, Syrakosios saksağan.
Midias'a gelince, onun adı bildircin
Kafasına değnek yiyor diye.
Kuş modası öyle sarmış ki ortalığı,
Bütün türküler kuşlarla dolu,
Bülbülden, kumrudan, güvercinden geçilmiyor içlerinde
Sözler ya kanatlı olacak, ya tüylü,
İşte durum bu bizim oralarda.
Şunu da söyleyeyim ki çok gelecek var buraya,
Kanat ve pençe isteyen on binlerce insan.
Onun için buraya gelecek göçmenlere
Bir hayli kanat ve pençe hazırlaman gerek.

GÜVENDOST

Hadi getirin ne kadar kanat pençe varsa,
Biz de sıvayalım kolları,

Dolduralım sepetleri, zembilleri.
Manes, sen şöyle kapıda dur, Ben karşılarım gelecekleri.

KORO

Bizim kentimiz yakında
En kalabalık kenti olacak dünyanın.
Uğurlu kıdemli olsun kentimiz,
Sevenleri, gelenleri çok olsun!

GÜVENDOST

(Köleye)

Haydi getir sepetleri!

KORO

Bu kent neler vermeyecek, neler
İçinde yaşayacaklara,
Bütün güzellikler burda olacak,
Aklı burada, Sevgi burda,
Güler yüzlü Barış burda.

GÜVENDOST

Nerde bu sepetler? Çabuk olsanıza!

KORO

Gelsin kanat dolu sepetler!
Bas kırbacı uşağına,
Eşek bile bundan yavaş olamaz.

GÜVENDOST

Doğru, bu bizim Manes uyuşuğun biri.

Dövmek ister Manes kaçır.

KORO

Şimdi diz bakalım kanatları sırasıyla:
Önce güzel öten kuş kanatları,
Sonra yırtıcı kuş kanatları,
Sonra da deniz kuşu kanatları.
Adamına göre verilsin kanat isteyenlere.

Manes bir sepet kanatla girer.

GÜVENDOST

Ulan çabuk ol, yerleştir şunları!

Nedir bu uyuşukluk, bu tembellik?

Döver, Manes kaçar. Baba katili bir delikanlı girer.

DELİKANLI

Ah neden, neden bir kartal değilim

Geniş kanatlı,

Kısır denizlerin göklerinde uçan bir kartal?

GÜVENDOST

Bizim elçi doğru haber getirmiş besbelli:

Baksana kanattan, kartaldan dem vuran biri geldi.

DELİKANLI

Aman, ne güzel, uçmak ne güzel şey!

Bitiyorum kuşların sürdükleri hayata.

Uçmak uçmak istiyorum kuşlar gibi,

Sizin yasaların altında yaşamak istiyorum.

GÜVENDOST

Hangi yasalarımız? Bizde yasa tümen tümen.

DELİKANLI

Bütün yasalarınız güzel, ama bir tanesi tam bana göre:

Sizde babasını gaalamak, boğazlamak yasak değilmiş.

GÜVENDOST

Doğrudur bizde erkek sayılır

Daha civcivken babasını gaalayan.

DELİKANLI

Tamam, ben de onun için geldim buraya:

Babasını boğazlayıp malına konmak isteyenlerdenim.

GÜVENDOST

Ya öyle mi? Ama bizim leyleklerin bir yasası vardır çok eski:

Yavru leylek babasından uğmayı öğrendi mi,

Beslemek zorundadır babasını.

DELİKANLI

Hoppalaa! Ben buraya bunun için mi geldim? Babamı beslemek zorunda mı kalacağım üstelik?

GÜVENDOST

Yok be kardeş, korkma, merak etme.

Madem buraya kadar geldin,

Öksüz kuş sayarız seni,

Kanatlar, uçururuz seni bedava,

Ama bak yavrum, sana bir öğüt vereyim,

Çocukken bana da verirlerdi bu öğüdü:

Babanı dövmeyeceksin, anladın mı?

Al şu kanatları (*bir kalkan verir*), al şu mahmuzları (*bir kılıç verir*),

Şu ibiği de kafana geçirip (*bir tolga koyar*) asker ol!

Git savaşa, para kazan, karnını doyur.

Babanı da bırak, güzel güzel yaşasın.

Canın dövüşmek istiyor madem,

Doğru Trakya'ya git, dövüş dövüşebildiğin kadar.

DELİKANLI

Dionysos senden razı olsun,

İyi bir öğüt verdin bana. Hemen gidiyorum.

GÜVENDOST

Ha şöyle, aferin sanal

Delikanlı gider, Dithyrambos şairi Kinesias girer.

KİNESİAS

Açmış kanatlarımı Olympos'a gidiyorum,

Şiirin rüzgârlarıyla bir o yana uçuyorum, bir bu yana!

GÜVENDOST

Hoppala, buna kanat yetiştirmek de mesele.

KİNESİAS

Bilinmez yolları çıkıyorum korkusuzca!

GÜVENDOST

Yaşa be Kinesias, hoş geldiniz

Bu ne yürüyüş böyle sallana serpile?

KINESIAS

Bir kuş olsam,
Bülbüller gibi ötsem!

GÜVENDOST

Bırak ötmeyi de ne istiyorsun söyle?

KINESIAS

Kanat istiyorum, havalarda uçmak istiyorum,
Yepyeni, bembeyaz bulutlar istiyorum şiirlerimde.

GÜVENDOST

Senin şiirlerine bulut mu lazım?

KINESIAS

Elbette, bizim sanatımız göklerde, bulutlardadır.
Şiirleri şiir yapan nedir?
Havalı, sisli, bulutlu, fırtınalı, rüzgârlı şeyler.
Bak bir şiir okuyayım sana da dinle.

GÜVENDOST

Aman, vazgeç, istemem!

KINESIAS

Yoo, söyleyeyim de dinle, rüzgârları anlatayım sana:
Biçim biçim kanatlar,
Kanat kanat biçimle;
Havalarda uçuşan
Uzun boyunlu kuşlar.

GÜVENDOST

Hoppala!

KINESIAS

Sıçrayıp havalara
Uçup gitsem rüzgârdan rüzgâra!

GÜVENDOST

Şimdi senin rüzgârına da...

Kanatlarla ağzını tıkar.

KİNESİAS

(Kurtularak)

Kâh giderim lodosa...

GÜVENDOST

Ağzını tıkar.

Senin lodosuna da...

KİNESİAS

Kâh giderim poyraza...

GÜVENDOST

(Aynı oyun)

Senin poyrazına da...

KİNESİAS

Süzülüp dipsiz göklerde...

GÜVENDOST

(Aynı oyun)

Senin göklerine de...

KİNESİAS

Aman bu ne güzel oyun böyle,

Kanat takıyorsun nefesime!

GÜVENDOST

(Kanatlarla peşine

düşerek) Memnunsun

değil mi, kerata, Kanatla

tokat yemekten?

KİNESİAS

Böyle mi karşılıyorsun beni,

Benim gibi ünlü bir destan şairini!

GÜVENDOST

Peki kal bari bizimle de

Kargalarla türkü söyle.

KİNESİAS

İstedğin kadar alay et benimle,
Kanatlanmadıkça bir yere gitmem buradan.

Çıkar. Bir curnalcı girer.

CURNALCI

(Güvendost'un elindeki kırlangıç kanatlarını göstererek)

Bu fakir kuşlar da kim, alaca kanatlı,
Serseri kırlangıç mı ne?
Al sana bir dırdırcı daha!

CURNALCI

Kuşlar, kuşlar, alaca kanatlı!

GÜVENDOST

Bu da kırlangıç olmak istiyor galiba.

CURNALCI

Kanat dağıtan kim burda?

GÜVENDOST

Benim, ne istiyorsun?

CURNALCI

Kanat istiyorum, kanat, uçmak için.

Kanatlarım olmalı ki,

Vızır vızır gideyim o yana bu yana.

GÜVENDOST

Kanatlarla daha mı kolay çamur atarsın?

CURNALCI

Yok a canım, ben hep adalara gider gelirim;

Kanatlarım olursa,

Korsanlara kaptırmam

Topladığım paraları.

GÜVENDOST

Pis iş bu senin yaptığın!

Yakışır mı, senin gibi genç bir adama
Zavallı yabancıları curnal etmek?

CURNALCI

Ne iş yapabilirim başka?
Gidip toprak kazamam ya.

GÜVENDOST

Onu bunu mahkemelere düşürerek para kazanmak Güzel bir şey mi sanki?

CURNALCI

Hadi hadi, bana öğüt değil, kanat lazım.

GÜVENDOST

Verdim ya işte, bunca laf ettim sana.

CURNALCI

O da ne demek, lafla kanat takılır mı adama?

GÜVENDOST

Herkes lafla havalanmıyor mu Atina'da?

CURNALCI

Herkes mi?

GÜVENDOST

Berber dükkânlarında duymuyor musun
Babalar nasıl söz ediyor oğullarından:
“Falan öğretmen benim oğluma kanat verdi,
Uça uça gidiyor okula, koşulara!”
Bir başkasının oğlu tiyatrodan kanatlanır:
“Oğlum öyle bir tiyatro adamı oldu ki,
Her oyunda uçup göklere yükseliyor.”

CURNALCI

Bunun için mi sözleri kanatla bir tutuyorsun?

GÜVENDOST

Evet tabi, söz insan düşüncesinin kanadıdır.

İnsanı sözdür yücelere çıkaran.
Ben de sana akıllıca söz etmekle
Kanat takmış oluyorum kafana,
Daha temiz bir iş bulman için kendine.

CURNALCI

Benim başka meslek aradığım yok.

GÜVENDOST

Neden istemiyorsun?

Prometheus başında bir takke, elinde bir şemsiyeyle girer.

PROMETHEUS

Aman yandık! Yandık Zeus görürse bizi!

Güvendost, nerede bu Güvendost?

GÜVENDOST

Hey! Bu da nesi? Bu acayip kılık da ne?

PROMETHEUS

Aman, tanrı manrı olmasın sakın arkamda?

GÜVENDOST

Yok, tanrı manrı yok. Aman sen kimsin?

PROMETHEUS

Günün hangi saatindeyiz?

GÜVENDOST

Hangi saatinde mi? Öğleden biraz sonra.

Ama sen kimsin?

PROMETHEUS

Günün hangi sularındayız?

GÜVENDOST

Hangi sularında mı? İkindi sularında.

Ama sen kim olduğunu söyle.

PROMETHEUS

Öküzler daha tarlada mı, döndüler mi?

GÜVENDOST

Eee! Sıktın artık be!

PROMETHEUS

Zeus ne yapıyor? Bulutları dağıtıyor mu, topluyor mu?

GÜVENDOST

Hey Zeus belanı versin senin!

PROMETHEUS

Dur, göstereyim bari kendimi.

GÜVENDOST

(Tanıyarak)

Vay! Sevgili Prometheus!

PROMETHEUS

Sus! Aman bağırma!

GÜVENDOST

Niçin? Ne var?

PROMETHEUS

Sus, adım söyleme sakın!

Zeus beni burada görürse yandım.

Yukarıda olup bitenleri sana anlatmamı istersen,

Şu güneşliği al, başımın üstüne tut,

Tut ki tanrılardan gören olmasın yukarıdan.

GÜVENDOST

Bak hele bak! Ne yaman bir buluş!

Tam Prometheus'a uygun doğrusu.

Haydi gir altına da rahatça konuş.

PROMETHEUS

Dinle, dinle.

GÜVENDOST

Dinliyorum, söyle.

PROMETHEUS

Zeus'a olanlar oldu.

GÜVENDOST

Rahatı mı kaçtı? Ne zamandan beri?

PROMETHEUS

Siz havalara el koyak beri,
Tanrılara kurban kesen kalmadı.
O gün bu gündür yukarılara
Bir çekimlik kızartma dumanı geldiği yok.
Oruç tutar olduk kurbansızlıktan.
Barbar tanrılar başladılar homurdanmaya,
Açlıktan İlyrialılar gibi zırlamaya,
Dağlardan inip Zeus'la savaşacaklar,
Bir yolunu bulup bağırsak piyasasını
açmazsa.

GÜVENDOST

Demek başka tanrılar var sizden yukarıda?
Üstelik de barbar tanrılar.

PROMETHEUS

Tabii, Eksekestides'in tanrısı onlardan işte.

GÜVENDOST

Peki kimlerdir bu barbar tanrılar?

PROMETHEUS

Kimler olacak, Trakyalı Triballoslar.

GÜVENDOST

Desene onu niçin Trakya işkembecileri ünlüdür?

PROMETHEUS

Elbette ya! Ama bak, haberin olsun:
Yukarıdan elçiler gelecek buraya,
Zeus'tan ve Triballoslardan,
Bir anlaşmaya varmak isteyecekler sizinle.
Sakin anlaşayım deme Zeus geri vermedikçe
Kuşlardan aldığı yüce tanrılık sopasını,
Ve senin Egemen Sultan'la evlenmene razı olmadıkça.

GÜVENDOST

Egemen Sultan da kim?

PROMETHEUS

Güzeller güzeli bir kız, odur yöneten
Zeus'un yıldırımlarını, türlü işlerini.
Üstün akıllar, iyi yasalar, ölçüler ondan gelir,
Yargı, vergi işlerine de o bakar.

GÜVENDOST

Zeus'un kâhyası gibi bir şey.

PROMETHEUS

Evet öyle. Onu aldın mı, her şeyi aldın demektin
Sana bu sırrı açıklamak için geldim.
Bilirsin ben hep insanlardan yanayım.

GÜVENDOST

Bilmez olur muyum? Sen olmasan,
İnsanlar kızartma nedir bilmeyeceklerdi.

PROMETHEUS

Tanrılarla hiç aram olmadığımı da bilirsin.

GÜVENDOST

Bilirim. Tanrılar hep dış biler sana.

PROMETHEUS

Tam Atinalı Timon gibiyim yukarıda.
Ama artık dönmem gerek yerime.
Ver şu güneşliği de Zeus görmesin beni. Bununla
da kibar Atina yosmalarına dönüyorum.

GÜVENDOST

Şu iskemleyi de al da tam benze bari.

Prometheus gider.

KORO

Öbür dünyada, Afrika kıyılarında
Bir göl vardır, Kocaayaklıların yakınlarında,
İşte orada ruhları çağırır Sokrates,

Ömründe hiç yıkanmamış olan Sokrates.
Peisandros da bir ruh çağırır orada,
Sağlığında kendisini bırakıp gitmiş bir ruhu.
Bir hecin devesi getirmiş kurban diye,
Kesmiş boğazını, Odysseus gibi, bırakmış,
Bir de bakmış Khairephon bir yarasa kılığında
Çıkageliyor aşağıdan devenin kanını emmeye.

Poseidon, Herakles ve bir barbar tanrı girerler.

POSEİDON

İşte burası aradığımız Havakukukuşya.
(*Barbar tanrıya*)
Hey! O ne biçim duruş öyle?
Sağ yanına atsana şu üstündekini!
Yalnız kumandan Lespodias kapar sol yanını,
Bacağındaki yarayı göstermemek için.
Ey demokrasi! Nerelere götüreceksin bizi?
Tanrıların oybirliğiyle seçtiği elçiye bakın!
Toparla kendini biraz be! Baş belası!
Tanrıların bundan kabasını görmedim.
Herakles, söyle bakalım, ne yapacağız şimdi?

HERAKLES

Ben söyledim ne yapacağımı: Boğacığım sadece
Kim ise o tanrılara set çeken adam.

POSEİDON

Evet ama iki gözüm, bu değil ki işimiz:
Uzlaşmak için elçi diye yolladılar bizi.

HERAKLES

Ben onu bunu bilmem: Boğacağım!

GÜVENDOST

*Evden çıkar, Arkasından köleler bir sürü mutfak
takımları, bir de masa getirirler; masanın
üstünde pişirmeye hazır kuşlar vardır,*

Peynir rendesini getirin bana, sarımsak da getirin.

Peyniri verin bana, ateşi besleyin.

POSEİDON

İnsanoğlu, biz üç tanrı günaydın deriz sana.

GÜVENDOST

İşim var, sarımsak rendeliyorum.

HERAKLES

Aman bu etler ne eti böyle?

GÜVENDOST

Asi kuşların etleri bunlar: kesildi başları,

Kuşların demokrasisine başkaldırdıkları için.

HERAKLES

Demek önce sarımsak dökeceksin üstlerine?

GÜVENDOST

Oooo! Günaydın Herakles! Hangi rüzgâr attı böyle?

HERAKLES

Tanrılar elçi olarak yolladı bizi,

Savaşa bir son vermek için...

GÜVENDOST

(Sözünü keserek)

Zeytinyağı yok bu şişede be!

HERAKLES

Yağlı olmalı etler tabii, bol yağlı.

POSEİDON

... Tanrıların bir kazancı olamaz bu savaştan,

Tanrılarla dost olmak sizin için de kârlı:

Bol bol yağmur yağar bataklıklarınıza,

Martılar gibi mutlu yaşarsınız hep.

Bütün bunlar için tam yetkiyle geldik.

GÜVENDOST

Bakın bu savaşı açan biz değiliz;
Ama barışmak isterseniz, barışırsız yine de:
Haklarımızı çiğnetmemek şartıyla tabii.
Bizim ilk haklı isteğimiz şu olacak:
Zeus kuşlardan aldığı krallık esasını geri versin.
Bunda anlaşırsak, elçileri yemeğe çağırabilirim.

HERAKLES

Bence tamam, ben anlaştım, oldu bitti.

POSEİDON

Ne demek? Nasıl anlaşırsın? Vay sersem!
Ulan, babanın elinden krallığı alıyor be!

GÜVENDOST

Aman sen de! O kadar büyütme bu işi,
Biz kuşlar göklerin başına geçerse,
Siz tanrıların gücü azalır mı sanki?
Bugün bulutların altında insanlar Gizli
gizli küfür ediyorlar sizlere,
Oysa kuşların devletiyle birlik oldunuz mu,
İnsanlar Zeus'a leşkargası desinler bakalım,
Bizim karga süzülür bunu diyenin üstüne,
Bir gaga vuruşta çıkarıverir gözünü.

POSEİDON

Poseidon canımı alsın, iyi laflar bunlar!

HERAKLES

Bana da sorarsan haklı bu adam.

Sen ne dersin?

BARBAR TANRI

Da Atheuhaka...

HERAKLES

Bak, o da doğrudur diyor kendi diliyle.

GÜVENDOST

Bir başka yardımımız da olabilir size:

Adamın biri tanrılara bir kurban adar da,
Sonra, tanrılar beklemesini bilir deyip,
Kurban kesmeyi hep gelecek yıla bırakırsa,
Kuşlar bu cimri herifi imana getirebilirler.

POSEİDON

Nasıl yaparlar bu işi?

GÜVENDOST

Herif paracıklarını sayarken,
Ya da hamamda yan gelip yatarken,
Bizim atmaca sessizce iniverir kesesine,
İki koyunluk parayı alıp götürür tanrıya.

HERAKLES

Bence verelim krallık esasını gitsin!

POSEİDON

Barbar tanrıya da sor bakalım.

HERAKLES

(Barbar tanrıyı sopasıyla korkutarak)

Hey, herifçioğlu! He de bakalım sen de.

BARBAR TANRI

Sen var sopa, sen yok bana bana!

HERAKLES

Tamam, o da sen haklısın diyor bana.

POSEİDON

Eh, ikiniz peki diyorsunuz madem, ben de peki.

(Güvendost'a)

Haydi, bu iş oldu, asayı verdik.

GÜVENDOST

Elini alınına vurur.

Aman, Zeus canımı alsın benim!

Az kalsın unuttuyordum asıl diyeceğimi:

Hera Zeus'ta kalsın bir diyeceğimiz yok,

Ama Egemen Sultan'ın benimle evlenmesi gerek.

POSEİDON

Anlaşıldı, sen barış istemiyorsun. Biz dönelim.

GÜVENDOST

Güle güle! Hey, bana bak, aşçıbaşı,

Salçaya birazcık şeker katmalı.

HERAKLES

Hey Poseidon, nereye be mübarek?

Bir kadın yüzünden mi savaşaacağız?

POSEİDON

Zavallı Herakles, kafesliyorlar seni!

Kendi bindiğin dalı kestiriyorlar sana.

Çünkü Zeus varını yoğunu verip ölürse,

Olanlar sana olur, yoksul kalırsın:

Zeus'un tek mirasçısı sensin.

GÜVENDOST

Vah zavallı! Asıl Poseidon yutturuyor sana!

Şöyle yanıma gel de bir şey söyleyeyim sana:

Amcan maval okuyor sana, zavallı Herakles.

Kanunlara göre babanın mallarından

Bir tek atom bile kalmayacak sana,

Çünkü sen piçsin, öz evlat değilsin.

HERAKLES

Ben piç ha? Neler söylüyorsun?

GÜVENDOST

Elbette, Zeus canımı alsın yalan diyorsam:

Sen yabancı bir kadından doğdun.

Athena'nın öz kardeşleri olsa,

Mirasçı olabilir miydi kız evlatken?

HERAKLES

Evet ama ben piç de olsam, babam

Malını mülkünü bana bırakabilir, isterse.

GÜVENDOST

Bırakmaz, kanunlar elverişli değil buna.
İlkin bu seni kışkırtan Poseidon
Çıkar karşına Zeus'un öz kardeşiyim diye.
Dur, Salon'un kanununu ezberden okuyayım:
"Ölenin meşru çocukları varsa,
Piçin hiçbir akrabalık hakkı olamaz,
Meşru çocuktan yoksa malı mülkü
Kendinin ve karısının yakınlarına kalır."

HERAKLES

Demek bana babamdan hiçbir şey kalmayacak ha?

GÜVENDOST

Kalmayacak tabii.
Sana hiç nüfus kâğıdı çıkarttı mı baban?

HERAKLES

Çıkartmadı sahi, ben de hep şaşıyordum buna.

GÜVENDOST

Ne öyle alık alık bakıyorsun göklere?
Olan olmuş, ne kadar kızsan boşuna.
Gel, bizimle kal, kral yapalım seni,
Kuşütü, kuru üzümle besleyelim.

HERAKLES

İstedğin kızı ben veriyorum sana. Bu
istediğinde haklı görüyorum seni.

GÜVENDOST

Ya sen Poseidon, sen ne diyorsun?

POSEİDON

Ben bu işe oyumu vermem.

GÜVENDOST

Her şey barbar tanrıya bağlı,
Söyle bakalım, Triballos, ne diyorsun?

BARBAR TANRI

Ben der güzel kız yürüdü kırlangıç gibi.

HERAKLES

Tamam, verilsin diyor.

POSEİDON

Hayır, hayır, hiç de öyle demiyor,
Kırlangıçlar gibi yürürse verilsin diyor,
Oysa kırlangıçlar yürümez.

GÜVENDOST

Kırlangıç dedi ya, sen ona bak,
Kuş oldu demek.

POSEİDON

İkiniz anlaştınız madem,
Bana susmak düşer.

HERAKLES

Her istediğini vereceğiz sana.
Gel göğe gidelim, Kızı da asayı da al gel.

GÜVENDOST

Kesilmiş kuşları gösterir.

Bakın, düğün için bir hayli yiyecek de var.

HERAKLES

İsterseniz ben burda kalayım, siz gidin.
Ben etleri pişiririm siz gelene kadar.

POSEİDON

Etleri pişirirsin ha, seni obur seni!
Hadi kalk bizimle.

HERAKLES

Peki gidelim, ama kalsam ne hoş olurdu!

GÜVENDOST

Hey kuşlar, bir gelin rubası getirin bana.

Ruba gelir. Hepsi çıkar.

KORO

Biz kuşlar neler gördük, neler!
Atina'da bir yer var, acayip bir meydan,
İnsanlar dilleriyle geçinir bu meydanda,
Dil alırlar dil satarlar,
Ona buna söz atarlar, çamur atarlar.
Ne Philipposlar, ne Gorgiaslar, ne sözünü bilmezler!
Kendi dillerini tutmasını bilmez,
Başkalarının dillerini keser yerler.

BİR HABERCİ

Mutlu kuşlar ne mutlu, ne mutlu size!
Dünyalar hayran sizin üstün gücünüze.
Şanlı kralınız geliyor kutlu sarayına,
Geliyor, geliyor, ışıklar saçarak geliyor!
Yıldızlar sönük kalır onun yanında,
Güneş bile boy ölçüşemez onunla.

Bir peri kızını takmış koluna, Zeus'un
asasını almış eline.
Çevresini bahar kokuları sarmış,
Püfür püfür esen yeller
Buhur dumanları savuruyor havalarda.
İşte, işte geliyor, ey Musa'lar,
Kutsal türkülerle karşılayın onu!
Güvendost başında bir taç, kolunda Basileia ilerler,

KORO

Açılın, yol verin, uçuşun
Bu mutlular mutlusu insanın çevresinde.
Ne güzel, ne güzel bir sahne bu!
Büyük kral, bu düğün en büyük düğün.
Gelin, güveyi türküleri söyleyelim.

KORABAŞI

Kuşlara gün doğdu bugün!
Kutlayalım bu şanlı düğünü.
Gelin güveyi türküleri söyleyelim!

KORO

Moiralar da böyle kutlamıştı bir gün
Zeus'la Hera'nın düğünlerini
Hey mutlu gelin!
Hey kutlu güveyi!
Eros, atlın kanatlı Eros
Böyle seslenirdi
Sürerken tanrısal düğün arabasını
Hey mutlu gelin!
Hey mutlu güveyi!

GÜVENDOST

Güzel sözler, güzel sesler bunlar!
Duyduka iim açılıyor.
Ama yeri göğü sarsan
Gmbrtlerim de var benim,
ŐimŐeklerim, yıldırımlarım da var,
Onları da vn.

KORO

Ey altın ışıklar
Pırıl pırıl yanan gökler
Tanrılar tanrısının,
Kızıl okları!
Ey yağmur yüklü
Derin gmbrtler,
Yeri göğü sarsan şimşekler!
Senin artık, ey mutlu güveyi, bütün bunlar senin!
Ulu Zeus'un nesi var nesi yok senin
Krallar kralı, tanrılar tanrısı,

Ey mutlu gelin!

Ey mutlu güveyi!

GÜVENDOST

Uçuşun kuşlar uçuşun!

Yürüyün gelinle güveyinin ardından,

Gelin göklerdeki gelin odasına!

Ey benim ışıl ışıl gelinim

Ver elini bana

Sarı kanatlarıma,

Yüksel benimle,

Uç göklere benimle!

Uçar gibi dans ederek çıkarlar.

KORO

Alalai Io Paian Alalai

Yaşa, bin yaşa!

Ne mutlu krallar kralına,

Ne mutlu tanrılar tanrısına!